

Utlands svenskarnas rösträtt

Betänkande V
av 1965 års valtekniska utredning

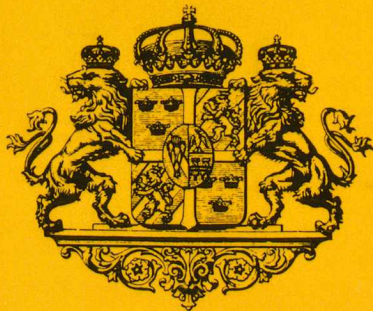
Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2013

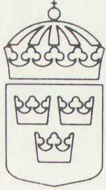
National Library
of Sweden

Utlands svenskarnas rösträtt

Betänkande V
av 1965 års valtekniska utredning

SOU
1975:8

Statens offentliga utredningar

1975: 8

Justitiedepartementet

Utlandssvenskarnas rösträtt

Betänkande V av
1965 års valtekniska utredning
Stockholm 1975

ISBN 91-38-02111-0
Omslag: Jan Bohman
LiberTryck Stockholm 1975

Till Statsrådet och chefen för justitiedepartementet

Den 15 januari 1965 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för justitiedepartementet att tillkalla högst sju sakkunniga med uppdrag att utreda vissa valtekniska frågor. Med stöd av detta bemyndigande tillkallade departementschefen såsom sakkunniga numera lagmannen Björn Widegren, riksdagsmannen Thure Dahlberg, numera direktören för regionmusiken Stig Lundgren, riksdagsmannen N. Yngve Nilsson, dåvarande ledamoten av riksdagens andra kammare, redaktör Olaus Nyberg och riksdagsmannen Ivan Svanström. Departementschefen förordnade Widegren att vara de sakkunnigas ordförande.

De sakkunniga har antagit namnet 1965 års valtekniska utredning.

Genom tilläggsdirektiv den 1 mars 1968 fick utredningen i uppgift att utreda frågan om att införa maskinell teknik i valförfarandet. Samtidigt utvidgades utredningens uppdrag till att avse en fullständig lagteknisk översyn av gällande vallagar däribland reglerna i kommunala vallagen (1930:253) om val av kyrkofullmäktige. Utredningen erhöll ytterligare tilläggsdirektiv den 24 oktober 1969.

Utredningen har tidigare i enlighet med sina direktiv avlämnat betänkandena (SOU 1965:74) Gemensam valdag, (SOU 1967:27) Förtidsröstning och gemensamma tvådagarsval, (SOU 1969:19) Ny valteknik och (SOU 1971:72) Maskinell teknik vid de allmänna valen.

Sedan riksdagen i skrivelse den 25 februari 1970 (nr 79) givit Kungl. Maj:t till känna vad konstitutionsutskottet anfört i utlåtande (KU 1970:10) med anledning av vid 1970 års riksdag väckta motioner om en förutsättningslös prövning av möjligheterna att vidga den krets av utlandssvenskar som kunde delta i val till riksdagen överlämnades skrivelsen i enlighet med beslut den 6 mars 1970 till utredningen. Därefter begränsades utredningens återstående uppdrag genom tilläggsdirektiv den 8 september 1972 till att avse frågan om vidgad rätt för utlandssvenskar att delta i val till riksdagen.

Utredningen får härmed överlämna sitt femte betänkande Utlandssvenskarnas rösträtt. Utredningsuppdraget är härmed slutfört.

Reservation har avgivits av herrar Dahlberg och Lundgren.

Till sekreterare i utredningen förordnades den 13 april 1965 numera rättschefen vid statsrådsberedningen Per-Erik Nilsson och fr. o. m. den 10 november 1969 numera avdelningsdirektören Per-Ola Larsson. Till ny sekreterare förordnades fr. o. m. den 15 april 1972 hovrättsassessorn

John Boström, som tjänstgjort vid utarbetandet av detta betänkande. Vid genomförandet av en enkätundersökning bland i utlandet bosatta svenska medborgare har vidare medverkat direktören Sten Hultgren.

Stockholm den 15 januari 1975

Björn Widegren

Thure Dahlberg Stig Lundgren N. Yngve Nilsson

Olaus Nyberg Ivan Svanström

/J. Boström

Innehåll

<i>Sammanfattning</i>	7
Kapitel 1 <i>Utredningsuppdraget</i>	11
Kapitel 2 <i>Utlandssvenskarnas rösträtt förr och nu – en översiktlig redogörelse för utredningens bakgrund</i>	13
2.1 Tidigare utredningar	13
2.1.1 1962 års betänkande (SOU 1962: 19)	14
2.1.2 1965 års betänkande (SOU 1965: 73)	15
2.2 Prop. 1967: 145	16
2.2.1 Propositionens huvudsakliga innehåll	17
2.2.2 Riksdagsbehandlingen av prop. 1967: 145	18
2.3 Gällande bestämmelser	19
2.3.1 Regeringsformen	20
2.3.2 Vallagen	21
2.3.3 Folkbokföringsförordningen	24
2.3.4 Lagen om svenskt medborgarskap	25
2.3.5 Passförfattningar	26
2.4 Frågans behandling i riksdagen efter 1967	28
2.4.1 Motionerna	28
2.4.2 Riksdagsbehandlingen	29
2.5 Utlandssvenskarna och deras valdeltagande	31
Kapitel 3 <i>Förhållandena i vissa främmande länder</i>	34
3.1 Förändringar i Finlands och Norges vallagstiftning sedan 1967	34
3.1.1 Finland	34
3.1.2 Norge	37
Kapitel 4 <i>Allmänna överväganden; kretsen röstberättigade</i>	40
4.1 Allmänna utgångspunkter	40
4.2 Upprättandet av röstlängd	43
4.2.1 Riksskatteverkets yttrande	44
4.2.2 Kommentarer till riksskatteverkets yttrande	46
4.2.3 Summering	50
4.3 Kretsen röstberättigade	51

Kapitel 5 Röstlängdsförfarande och valdeltagande	54
5.1 Röstlängdsförfarandet	54
5.1.1 Kontrollen av rösträttsvillkor	55
5.1.2 Ansökan	57
5.2 Röstmottagning i utlandet	61
5.2.1 Brevröstning	61
5.2.2 Röstmottagningslokal och röstmottagare	62
5.2.3 Valsedelsförsändelse	63
5.2.4 Röstkort — pass	65
 Kapitel 6 Informationsfrågor	 66
6.1 Utlandsinformation inför 1973 års val	66
6.1.1 Riksskatteverket	66
6.1.2 Sveriges Radio	67
6.1.3 Övrig information	68
6.2 Utredningens bedömning	69
 Reservation	 73
 Bilaga 1 Utlandssvenskarna och de svenska riksdagsvalen — Redo- görelse för enkät	 75
Bilaga 2 Frågeformulär	107
Bilaga 3 Tabellöversikter	117

Sammanfattning

Utredningens uppgift har varit att förutsättningslöst pröva frågan om vidgade möjligheter för utlandssvenskar att delta i val till riksdagen. Utredningen har ansett att uppdraget inte är begränsat till frågan om en vidgning av kretsen röstberättigade. Även frågan om vilka åtgärder som kan och bör vidtas för att underlätta för dem som sålunda är röstberättigade att utöva sin rösträtt har tagits upp. Hit hör dels frågor av mer teknisk natur, såsom hur röstlängd skall upprättas och röstmottagningen praktiskt skall förberedas och genomföras, dels frågor om informationen kring valförfarandet.

I syfte att skaffa sig en uppfattning av intresset bland utlandssvenskarna för deltagande i val till riksdagen och för att söka kartlägga de svårigheter som kan vara förenade med deras deltagande i val har utredningen genomfört en enkätundersökning bland i utlandet bosatta svenska medborgare. En sammanfattande redogörelse för undersökningen, utarbetad av direktören Sten Hultgren, finns i bilaga 1. Det använda frågeformuläret har tagits in i bilaga 2 och tabellöversikter över svaren i bilaga 3.

Innebörden av gällande regler i vallagen rörande utlandssvenskars rösträtt är den att svensk medborgare som inte är bosatt — kyrkobokförd — i Sverige är röstberättigad endast om han varit kyrkobokförd i landet någon gång under de senast förflutna fem åren samt, efter ansökan, har blivit upptagen i särskild röstlängd. Ansökan skall göras skriftligen och vara den centrala valmyndigheten — riksskatteverket — till handa senast den 1 juni det år röstlängden upprättas. Ansökan skall vara åtföljd av intyg som visar att sökanden enligt giltigt svenskt pass är svensk medborgare.

Vad gäller huvudfrågan — om en vidgning av kretsen röstberättigade bör ske — föreslår utredningen den ändringen i gällande ordning att nyssnämnda femårsgräns slopas. Ansökningsförfarandet skall emellertid i princip bibehållas. Röstberättigad enligt utredningens förslag är således svensk medborgare, som inte är kyrkobokförd i Sverige men som varit det någon gång och som efter ansökan har tagits upp i röstlängd.

Utredningens förslag i denna fråga får ses mot bakgrund av såväl principiella som praktiska skäl. Viss anknytning till Sverige bör enligt utredningens mening vara en förutsättning för rösträtt vid val till riksdagen. Svensk medborgare som aldrig varit bosatt i landet skall

sålunda inte vara röstberättigad. En lösning bör vidare sökas som bättre än den nuvarande schematiska regeln låter den enskildes intresse för det politiska livet i Sverige vara avgörande. Utredningen har – med hänsyn till att utlandssvenskarna inte omfattas av folkbokföringen – inte funnit det möjligt att framställa en röstlängd avseende utlandssvenskar med samma grad av automatik som då det gäller allmän röstlängd. Någon medverkan från utlandssvenskarna själva måste alltså krävas. Mot bakgrund av bl. a. enkätundersökningen har utredningen ansett sig kunna dra den slutsatsen att redan ett krav på medverkan, som utformats så att endast måttliga ansträngningar begärs av den enskilde, innebär att man uppnår en avgränsning som väl stämmer med utredningens principiella inställning i frågan.

Vad herefter angår de tidigare antydda valtekniska frågorna föreslår utredningen vissa jämkningar och ändringar i förhållande till vad som nu gäller. Ansökningsförfarandet skall, som redan nämnts, i princip bibehållas också enligt utredningens förslag i huvudfrågan. Liksom hittills skall ansökan göras skriftligen hos centrala valmyndigheten. Denna skall upprätta särskilda röstlängder. Sista dag för ansökan skall fortfarande vara den 1 juni.

Enligt utredningens förslag skall emellertid ansökan inte behöva göras mer än vart tredje år. Den som efter ansökan under ordinarie valår har tagits upp i särskild röstlängd skall alltså även tas upp i särskild röstlängd som upprättas de följande två åren, förutsatt att rösträttsvillkoren då fortfarande är uppfyllda.

I fråga om ansökan föreslår utredningen vidare att sökanden inte skall behöva foga något särskilt intyg om medborgarskap till denna. Sökanden skall emellertid på heder och samvete försäkra att han alltjämt är svensk medborgare. Avsikten är att kontroll av medborgarskapet skall ske mot det av rikspolisstyrelsen förda centrala passregistret.

Vad gäller den del av valförfarandet som angår själva röstningen har utredningen sökt finna lösningar som gör det lättare för den röstberättigade att avlämna sin valsedel. Utredningen har därvid bl. a. pekat på de möjligheter som vallagen redan erbjuder att anordna röstmottagning även på annan ort än den där utlandsmyndigheten är stationerad och att till röstmottagare förordna också person som inte är knuten till utlandsmyndigheten.

Även sjukas och rörelsehindrades svårigheter beaktas enligt utredningsförslaget. F. n. får valsedelförsändelse inte avlämnas hos utlandsmyndighet genom annat bud än make. Utredningen finner inte skäl att göra någon skillnad mellan röstmottagning i Sverige och i utlandet och föreslår därför att också hos utlandsmyndighet skall få lämnas valsedelförsändelse, anordnad enligt de särskilda regler som gäller för sjuk eller eljest rörelsehindrad väljare och alltså med vårdare eller nära släkting som bud.

En annan lättnad som föreslås är slopandet av kravet på att den som inställer sig för att rösta skall medföra röstkort. Enligt utredningens mening bör det vara tillräckligt om han kan förete giltigt svenskt pass. På grundval av detta och kompletterande uppgifter från väljaren skall adresskort upprättas av röstmottagaren på samma sätt som förutsätts

kunna ske vid röstmottagning på fartyg.

Angående informationsfrågorna anser sig utredningen med enkätundersökningen som underlag kunna konstatera att informationens betydelse är störst då det gäller själva ansökningsförfarandet. Att information inte nått fram förefaller ha utgjort ett större hinder än själva ansökningsförfarandet, när det gällt för utlandssvenskarna att bli upptagna i särskild röstlängd. Enligt utredningens mening kan vidare av enkäten utläsas att det informationsmedium som bäst når utlandssvenskarna är pressen, framför allt de större dagliga tidningar som kommer ut i Sverige. I betänkandet diskuterar utredningen vilka möjligheter som i övrigt står till buds för att sprida information och understryker därvid bl. a. vikten av att utlandsmyndigheterna verkar för att sprida information på ort och ställe bl. a. genom annonser i ortens press.

Ledamöterna Dahlberg och Lundgren har i avgiven reservation motsatt sig att den nuvarande femårsgränsen för utlandssvenskars rösträtt slopas och förordat att den bibehålls.

1 Utredningsuppdraget

Som framgår av det följande återstår av de utredningsuppdrag 1965 års valtekniska utredning (VTU) erhållit frågan om utlandssvenskarnas rösträtt.

Enligt sina ursprungliga direktiv (Ju 1966:61) hade VTU att utreda vissa valfrågor av teknisk natur. Frågan om utlandssvenskarnas rösträtt berördes inte i dessa. Genom tilläggsdirektiv (Ju 1969:33) utvidgades utredningens uppdrag till att avse en fullständig lagteknisk översyn av gällande vallagar, dvs. lagen (1920:796) om val till riksdagen och kommunala vallagen (1930:253), och därmed också av bestämmelserna rörande val av kyrkofullmäktige. Inte heller i detta sammanhang aktualiserades uttryckligen nyssnämnda fråga. Så skedde först då riksdagen i skrivelse den 25 februari 1970 (nr 79) till Kungl. Maj: t instämde i vad konstitutionsutskottet (KU) – i utlåtande (KU 1970:10) med anledning av vid 1970 års riksdag väckta motioner – anfört om en förutsättningslös prövning av möjligheterna att vidga den krets av utlandssvenskar som kunde delta i val till riksdagen. I enlighet med beslut den 6 mars 1970 har riksdagens skrivelse överlämnats till VTU. Efter det att VTU avgivit förslag i olika till utredningen hänvisade frågor återstod i början av år 1972 av utredningsuppdraget dels en översyn av reglerna vid val av kyrkofullmäktige, dels frågan om vidgad rätt för utlandssvenskar att delta i val till riksdagen. I tilläggsdirektiv den 8 september 1972 (Ju 1973:11) begränsades därefter utredningens återstående uppdrag till att avse sistnämnda fråga. I arbetet på denna fråga borde enligt direktiven vad som under riksdagsbehandlingen år 1970 anförts om en förutsättningslös prövning vara vägledande.

Frågan om utlandssvenskarnas rösträtt har vid åtskilliga tillfällen – såväl före som efter 1970 – varit föremål för riksdagens behandling. Den redogörelse härför som lämnas i det följande (avsnitt 2.4) – särskilt redogörelsen för 1974 års riksdags behandling av frågan – ger en mera ingående belysning av det återstående utredningsuppdragets innebörd och omfattning.

Den nu nämnda redogörelsen ger vid handen att utredningens uppdrag kan sägas innefatta två särskilda frågor, nämligen dels frågan hur kretsen röstberättigade utlandssvenskar skall bestämmas, dels frågan vilka åtgärder som kan och bör vidtas för att de röstberättigades valdeltagande skall underlättas. För VTU har det under utredningsarbetets gång

kommit att framstå som angeläget att – för en förutsättningslös prövning av dessa frågor – söka skaffa sig en uppfattning av intresset bland utlandssvenskarna för deltagande i val till riksdagen samt att söka kartlägga de svårigheter som kan vara förenade med valdeltagande för svenska medborgare bosatta i utlandet. I detta syfte har utredningen genomfört en enkätundersökning bland i utlandet bosatta svenska medborgare. För enkätens uppläggning och genomförande har utredningen anlitat direktör Sten Hultgren vid datakonsultföretaget Semka, Stockholm. En av Hultgren utarbetad redogörelse för enkätundersökningen återfinns i *bilaga 1* till detta betänkande. Det frågeformulär som har använts återges i *bilaga 2* och tabellöversikter över svaren i *bilaga 3*.

2 Utlandssvenskarnas rösträtt förr och nu — en översiktlig redogörelse för utredningens bakgrund

Ännu så sent som 1967 innebar gällande regler att i utlandet bosatta svenska medborgare som ej var mantalsskrivna i Sverige — utlandssvenskarna — inte kunde delta i val till den svenska riksdagen. Då som nu fick nämligen endast den som var upptagen i röstlängd avge sin röst. Eftersom röstlängden upprättades efter mantalslängden togs endast i landet mantalsskrivna personer upp i röstlängden. Hösten 1967 antogs emellertid efter förslag i prop. 1967: 145 regler som innebar att i viss begränsad omfattning i utlandet bosatta svenska medborgare, som ej var mantalsskrivna i Sverige, kunde tas upp i röstlängd. Reglerna trädde i kraft den 1 januari 1968. Reformen föregicks av ett flertal utredningar. I det följande lämnas en redogörelse för dessa utredningar, propositionen och riksdagsbehandlingen av denna samt för gällande bestämmelser.

Som redan antytts i föregående kapitel har frågan om utlandssvenskarnas rösträtt också efter 1967 års reform varit föremål för riksdagsbehandling. I det föreliggande kapitlet av betänkandet redovisas i korthet också de motioner som väckts i ämnet och riksdagens ställningstaganden till dessa.

Slutligen lämnas i detta kapitel en översikt över utlandssvenskarnas valdeltagande i de allmänna riksdagsval som har ägt rum efter 1967.

2.1 Tidigare utredningar

Förslaget i prop. 1967: 145 föregicks av ett långvarigt utredningsarbete. Hösten 1958 fick 1955 års valutredning genom tilläggsdirektiv i uppdrag att överväga bl. a. spörsmålet om utlandssvenskarnas deltagande i allmänna val. Utredningen fann att frågan borde föras till en positiv lösning. I betänkandet (SOU 1962: 19) Utlandssvenskars deltagande i allmänna val förordade utredningen sålunda att utlandssvenskarna i princip skulle få rätt att delta i val till riksdagens andra kammare och i allmänna folkomröstningar. Förslaget utsattes för viss kritik i samband med remissbehandlingen. Med anledning därav tillkallades i januari 1963 en särskild utredningsman¹ för att pröva om man kunde finna andra vägar än den av valutredningen anvisade att lösa frågan om utlandssvenskarnas rösträtt. Hans arbete resulterade i betänkandet (SOU 1965: 73)

¹ Dåvarande kammar-
rättsrådet Sten von
Otter.

Utlandssvenskars registrering. Den principiella frågan om utlandssvenskarna borde ha rösträtt eller ej prövades inte i betänkandet.

2.1.1 1962 års betänkande (SOU 1962: 19)

Förslaget

Som redan nämnts fann valutredningen att frågan om utlandssvenskarnas rösträtt borde föras till en positiv lösning. Enligt utredningens förslag skulle utlandssvensk som varit bosatt utomlands viss begränsad tid kunna tas upp i den ordinarie röstlängden. Utredningen stannade för att föreslå att utlandssvensk som varit mantalsskriven i Sverige något av de fem åren som närmast föregått det år då röstlängden upprättades kunde tas upp i röstlängden för det valdistrikt där han senast varit mantalsskriven. Eftersom mantalslängden, såvitt angick utlandssvenskarna, inte kunde läggas till grund för röstlängden föreslog utredningen vidare ett system enligt vilket den utlandssvensk som önskade bli upptagen i röstlängden hade att rikta en ansökan därom till länsstyrelsen i det län, där han senast varit mantalsskriven. Ansökan att bli upptagen i röstlängden skulle i princip göras någon gång under tiden 1 januari – 30 april det år då röstlängden upprättades. Ansökan skulle vara skriftlig och bevittnad av minst en person. Den skulle innehålla uppgifter på heder och samvete om sökandens medborgarskaps- och myndighetsförhållanden. Enligt utredningens förslag skulle såväl utländskt medborgarskap (dvs. dubbelt medborgarskap) som omyndighetsförklaring utomlands diskvalificera utlandssvensken. Ansökan skulle kunna lämnas in till beskickning eller konsulat.

Länsstyrelsen skulle kontrollera om femårskravet var uppfyllt och därefter vidarebefordra ansökan till den lokala skattemyndigheten som hade att pröva den. Upptogs sökanden inte i röstlängden skulle han få underrättelse om detta.

I fråga om granskning av röstlängd, anmärkningar mot sådan och besvär förutsatte valutredningen att samma regler skulle tillämpas vare sig röstlängden upptog svenska medborgare som var mantalsskrivna i Sverige eller utlandssvenskar.

Remissbehandlingen

Remissinstanserna delade allmänt valutredningens uppfattning att utlandssvenskarna borde få rätt att i högre grad än som var fallet delta i andrakammarval. Det av valutredningen föreslagna systemet vann däremot inte allmänt gillande. Sålunda ifrågasattes från skilda håll om en tillfredsställande valsäkerhet kunde uppnås. Kontrollen av uppgifter rörande medborgarskaps- och myndighetsförhållanden var svår att genomföra. Risk fanns också att en och samma person kunde bli upptagen som röstberättigad i mer än en röstlängd och därför kunde komma att utöva rösträtt i flera valdistrikt.

I fråga om de föreslagna begränsningarna i rätten att efter ansökan bli

upptagen i röstlängd godtog flertalet remissinstanser den uppfattningen att utlandssvensken åtminstone vid någon tidpunkt skulle ha varit mantalsskriven i Sverige. Den av utredningen förordade tidsbegränsningen var emellertid omstridd. En del remissinstanser ansåg att en tidsgräns borde finnas men att den borde göras generösare. Andra önskade komplettera femårsregeln på det sättet att en utlandssvensk fick rätt att räkna ny femårsperiod från det år då han efter ansökan senast blivit upptagen i röstlängd. Enligt en tredje mening borde tidsgränsen helt slopas för vissa kategorier, t. ex. representanter för svenska affärsföretag och den svenska pressens utlandskorrespondenter. En grupp remissinstanser var motståndare till varje form av tidsbegränsning.

2.1.2 1965 års betänkande (SOU 1965: 73)

Förslaget

Den bärande idén i förslaget var att ett centralt register över alla utlandssvenskar skulle tillskapas vid sidan av folkbokföringen. Registret skulle föras av centrala folkbokförings- och uppborädsnämnden (CFU) – dåvarande centrala valmyndigheten – och i första hand utgöra underlag för utlandssvenskars upptagande i röstlängd men också tjäna andra ändamål, om så befanns lämpligt. Uppbyggandet av registret förutsatte frivillig medverkan från utlandssvenskarna. Den som önskade bli upptagen i registret kunde göra ansökan om det. Sedan han väl blivit upptagen i registret skulle han årligen endast behöva anmäla att han önskade kvarstå. Såväl ansökan som anmälan skulle åtföljas av skriftlig försäkran på heder och samvete att vederbörande var svensk medborgare. Ansökan skulle dessutom vara åtföljd av intyg om svenskt medborgarskap, utfärdat av behörig svensk myndighet eller av folkbokföringsmyndighet i annat nordiskt land. På grundval av registret skulle CFU upprätta röstlängder valdistriktsvis, vilka sedan och senast den 20 juni skulle vidarebefordras till resp. lokala skattemyndigheter. Sedan de särskilda röstlängderna kommit lokala skattemyndigheterna till handa, skulle de enligt förslaget behandlas på samma sätt som de vanliga röstlängderna för personer bosatta i landet.

Som förutsättning för att bli upptagen i röstlängd gällde enligt förslaget att utlandssvensken var eller hade varit mantalsskriven i Sverige. Den som var mantalsskriven i landet skulle få vara med i registret endast om han flyttat utomlands efter den senaste mantalsskrivningsförrättningen. Någon tidsmässig begränsning – motsvarande valutredningens femårsgräns – uppställdes inte i förslaget. Systemet borde i stället utformas så att man hade stränga krav på registrets aktualisering. Härigenom vann man att endast utlandssvenskar som visat intresse för hemlandet blev uppförda i registret och därigenom röstberättigade.

Till skillnad från 1962 års förslag skulle enligt 1965 års betänkande dubbelt medborgarskap inte utgöra hinder för utlandssvensk att upptas i register och röstlängd. Omyndighetsförklaring utomlands skulle utgöra

hinder endast om den också i övrigt var giltig här i landet enligt den svenska internationella privaträttens regler.

Remissbehandlingen

Bland remissinstanserna kunde en viss tvekan spåras om nyttan i andra än rösträttssammanhang av ett register över utlandssvenskarna. En förtjänst med det föreslagna systemet var enligt flera remissinstanser att man fick en central prövning som kunde undanröja risken för att en röstberättigad utlandssvensk blev upptagen i mer än en röstlängd.

Förslaget att registret över utlandssvenskar skulle bygga på ansökningar och årligen återkommande anmälningar föranledde inte någon kritik från remissinstansernas sida. Också förslaget att tidigare mantalskrivning här i riket skulle utgöra en förutsättning för att utlandssvensk skulle tas upp i registret och få rösträtt här tillstyrktes av flertalet remissinstanser. Vissa tog emellertid upp frågan om inte en tidsgräns borde uppställas så att inte mantalsskrivningen kom att ligga alltför långt tillbaka i tiden. Enligt en mening var en tidsgräns motiverad både från praktiska och principiella synpunkter.

Anknytningen till mantalsskrivning togs upp av CFU, som företrädde den uppfattningen att kontrollen av vederbörandes personliga förhållanden från teknisk synpunkt blev lättare att genomföra om i stället anknytning skedde till kyrkobokföringen. I yttrandet erinrades om att CFU förvarade personakter för personer som fr. o. m. 1947 överförts till bok över obefintliga eller avförts som utvandrare. Vid sidan av personakterna hade CFU ett sökregister som innehöll registerkort avseende dels nämnda kategorier, dels personer som antecknats som obefintliga före 1947. Om en person återfanns i CFU:s register som utvandrad eller obefintlig framgick det av registerkortet i vilken församling han senast varit kyrkobokförd. Mantalsskrivningsorten fanns däremot inte antecknad i personakt eller kort. Beträffande personer som avförts ur folkbokföringen före den 1 januari 1947 såsom utvandrare saknades uppgifter i CFU:s register.

CFU avstyrkte vidare tanken att denna skulle upprätta röstlängder över röstberättigade utlandssvenskar. Också förslaget att röstlängderna skulle upprättas valdistriktsvis föranledde kritiska anmärkningar från bl. a. CFU.

2.2 Prop. 1967: 145

Motiven till nu gällande regler rörande särskild röstlängd utvecklas närmare i prop. 1967: 145. Det förslag till ändringar i lagen om val till riksdagen som propositionen innehåller godtogs utan egentliga ändringar av riksdagen (KU 1967: 55, rskr 1967: 379). Förslaget i propositionen överensstämmer inte med något av de tidigare omnämnda förslagen utan utgör ett tredje alternativ.

Den fråga som tilldrog sig störst intresse vid riksdagsbehandlingen var

inte den tekniska lösning som presenterades utan i stället frågan om tidsgräns för rätten att uppföras i särskild röstlängd.

2.2.1 Propositionens huvudsakliga innehåll

I huvudsak innebar förslaget i propositionen följande. Svensk medborgare som hade flyttat utomlands och upphört att vara mantalsskriven i Sverige kunde efter ansökan tas upp i röstlängd och därmed få möjlighet att delta i val till riksdagens andra kammare och i allmän folkomröstning, om han uppfyllde de villkor som den då gällande riksdagsordningen (RO) föreskrev för rösträtt och varit *kyrkobokförd* i Sverige *någon gång under de fem kalenderåren* närmast före det år då röstlängden upprättades. Sitt svenska medborgarskap skulle sökanden styrka genom intyg om innehav av giltigt svenskt pass.

Utlandssvenskarna skulle enligt förslaget tas upp i *särskilda röstlängder som upprättades av CFU*. Särskild röstlängd skulle upprättas *valkretsvis* och utlandssvensken skulle i det enskilda fallet tas upp i röstlängden för den valkrets där han senast varit kyrkobokförd.

Särskild röstlängd skulle upprättas varje år före den 30 juni. *Ansökan* att bli upptagen i särskild röstlängd skulle vara CFU till handa *senast den 30 april* samma år som röstlängden upprättades. I fråga om granskning av särskild röstlängd och anmärkningar mot röstlängden skulle gälla bestämmelser likartade dem som enligt lagen om val till riksdagen fanns för de vanliga röstlängderna för personer som var mantalsskrivna i Sverige. Vissa av de funktioner som valnämnden hade beträffande de vanliga röstlängderna skulle dock i stället fyllas av länsstyrelsen.

Det bakom förslaget liggande resonemanget kan sammanfattas i följande punkter.

1. Utlandssvenskarna är en heterogen grupp. Man kunde grovt sett urskilja ett par kategorier, nämligen dels de utlandssvenskar som definitivt hade lämnat Sverige för att skapa sig en framtid i ett annat land, dels de som bor i ett främmande land under ett begränsat antal år t. ex. för studier eller som representanter för svenska företag eller som tjänstemän i internationella organisationer.

2. Starka skäl talade för att bortovaro under endast några år inte skulle beröva någon rösträtt. Den kategori av utlandssvenskar som bor i ett främmande land under ett begränsat antal år borde alltså bibehållas vid sin rösträtt.

3. Man ansåg emellertid inte att reglerna kunde utformas så att de träffade just de utlandssvenskar som borde vara bevarade vid sin rösträtt under vistelse utomlands. Schematiska regler måste accepteras.

4. Som avgränsningsmetod kunde tanken att utöka de kategorier, som trots utlandsvistelse kvarstår i folkbokföringen, avföras ur diskussionen. Dels blev avgränsningen godtycklig, dels drog folkbokföringen med sig konsekvenser som var svåra att överblicka.

5. Principiellt ansågs att ett system, som fångar upp de utlandssvenskar som kan förväntas återkomma inom en inte alltför avlägsen

framtid och alltså berörs mera påtagligt av de beslut som fattas i riksdagen, vara att föredra. Kriterier för en sådan begränsning stod emellertid inte att finna. Man fick i stället hålla sig till utlandssvenskens anknytning till Sverige i förfluten tid.

6. 1962 och 1965 års förslag innebar att endast utlandssvenskar som tidigare varit folkbokförda i Sverige skulle få rätt att delta i andra-kammarval. 1962 års förslag innehöll också en regel om tidsgräns. Ovissheten huruvida en utlandssvensk någonsin skulle återvända till Sverige blev större ju längre tid han hade varit ute. Förtroendet med svensk samhällsutveckling och dagspolitik blev också mindre med tiden. Man ansåg att en femårsgräns fångade in alla de kategorier av utlandssvenskar som det var särskilt angeläget att få med.

7. Som skäl för en tidsgräns kunde ytterligare anföras att osäkerheten huruvida de som vill bli upptagna i röstlängd verkligen uppfyller de allmänna rösträttsvillkoren i 16 § RO² skulle kunna bli besvärande om man inte hade en tidsgräns. Detta gällde inte minst villkoren att vederbörande skulle vara svensk medborgare.

8. I allt annat än sådant som hade med bosättningsförhållanden att göra borde man tillämpa samma villkor för utlandssvenskar som för andra. Således borde utländskt medborgarskap vid sidan av svenskt inte förta någon rösträtt och omyndighetsförklaring utomlands utgöra diskvalifikationsgrund endast om den hade giltighet i Sverige i andra hänseenden än beträffande rösträtt.

9. En fast utgångspunkt för övervägandena var att systemet måste bygga på att de som ville utöva sin rösträtt själva gav sig till känna. Utlandssvenskens initiativ skulle inriktas direkt på att han skulle bli upptagen som röstberättigad i röstlängd. Handläggningen av ansökningsärendena skulle ske centralt. CFU skulle upprätta särskilda röstlängder, en för varje valkrets.

10. I fråga om den tidigare folkbokföringen borde, som CFU förordat, knytas an till kyrkobokföringen och inte till mantalsskrivningen. Kontrollen hos CFU avsågs bli huvudsakligen formell på grundval av material som redan fanns hos CFU. Medborgarskapet skulle styrkas med färskt intyg från polismyndighet, beskickning eller konsulat.

2.2.2 Riksdagsbehandlingen av prop. 1967: 145

Motioner

I samband med behandlingen av prop. 1967: 145 hade riksdagen att ta ställning till flera motioner som väckts dels under den allmänna motionstiden (I: 81 och II: 110, I: 379 och II: 477, I: 380 och II: 474), dels med anledning av propositionen (I: 893 och II: 1108, I: 894 och II: 1107).

I de under den allmänna motionstiden väckta motionerna framfördes kravet att utlandssvenskarna skulle berättigas att delta i val till riksdagens andra kammare. För flertalet motionärer framstod det dåvarande kravet på mantalsskrivning för rösträtt som stridande mot 16 § RO.

²I samband med 1968/69 års författningsreform placerades rösträttsreglerna i 14 § RO.

Följdmotionerna till propositionen innefattade samtliga yrkande att den i propositionsförslaget uppställda tidsgränsen skulle slopas och rösträtt tillerkännas varje utlandssvensk som någon gång varit kyrkobokförd i landet. Tidsgränsen skulle nämligen enligt motionärernas mening drabba många utlandssvenskar vilkas uppgift var att företräda och tillvarata svenska intressen utomlands och vilka just därför var starkt beroende av nära kontakt med den ekonomiska och politiska utvecklingen i Sverige.

KU:s utlåtande

KU:s utlåtande (1967: 55) följde propositionens förslag. Utskottet var emellertid inte enigt. Nio av utskottets ledamöter (h+fp+c) hävdade i en reservation till utlåtandet att starka skäl måste anföras för att utesluta någon från hans grundlagsenliga rösträtt om han då röstlängd upprättas är svensk medborgare och uppfyller övriga rösträttsvillkor. Ett sådant skäl är att röstlängden måste grundas på folkbokföringen. Detta förhållande motiverade kravet att rösträtt får utövas endast av den som någon gång varit kyrkobokförd i riket. Bärande skäl för ytterligare avsteg från huvudregeln att rösträtt tillkommer svensk medborgare fanns enligt reservanternas mening inte. Den i propositionen föreslagna tidsgränsen borde alltså inte accepteras. Härtill kom att själva förfarandet utformats på sådant sätt att det i varje enskilt fall kom att bli beroende av utlandssvenskens eget initiativ om han blev upptagen i röstlängden. Härav följde att endast personer med verklig anknytning till hemlandet kom att rösta.

Riksdagens beslut

KU:s utlåtande antogs av riksdagen (i första kammaren med röstsiffrorna 62—49 och i andra kammaren med röstsiffrorna 108—94, RD:s prot. I: 50 och II: 50). I den debatt som föregick riksdagens beslut återspeglades de åsikter som framförts i propositionen, motionerna och utskottsutlåtandet med reservation. Vad som framför allt tilldrog sig intresse i debatten var inte den tekniska lösning av frågan som föreslogs i propositionen. Vad man från reservant- och oppositionshåll hade föga förståelse för var uttalandet i propositionen att en positiv lösning förutsatte att regler som innebar en schematisk avgränsning av den röstberättigade personkretsen accepterades.

2.3 Gällande bestämmelser

Vid ett studium av vad som gäller i fråga om utlandssvenskarnas rösträtt är ett flertal författningar av intresse. De grundläggande bestämmelserna om rösträtt och röstlängd ges i grundlag medan utförligare regler om bl. a. röstlängds upprättande återfinns i vallagstiftningen. Eftersom folk-

bokföringen ligger till grund för röstlängderna är vidare de författningsbestämmelser som reglerar folkbokföringen av intresse. Förvärv och förlust av medborgarskap regleras i medborgarskapslagstiftningen, som i sin tur har betydelse för reglerna i de författningar som gäller utfärdande av pass.

2.3.1 *Regeringsformen*

Den grundläggande bestämmelsen om rösträtt finns numera i den av 1974 års riksdag slutligt antagna regeringsformen³ (RF) (1974: 152). Enligt 3 kap. 2 § första stycket nya RF tillkommer rösträtt vid val till riksdagen svensk medborgare som är bosatt i riket. I fråga om rösträtt för svensk medborgare som ej är bosatt i riket hänvisar nya RF till bestämmelser i lag. Den som inte har uppnått 18 års ålder senast på valdagen eller som är omyndigförklarad av domstol har inte rösträtt. I paragrafens andra stycke föreskrivs vidare att frågan huruvida rösträtt föreligger avgöres på grundval av en före valet upprättad röstlängd.

I fråga om folkomröstningsinstitutet slås i nya RF fast att endast rådgivande folkomröstning kan förekomma och att befogenheten att besluta om sådan skall ligga hos riksdagen. För sådana beslut skall riksdagen liksom hittills använda lagstiftningens form (8 kap. 4 § nya RF).

Bestämmelserna om rösträtt var, som framgått av tidigare avsnitt, tidigare placerade i den numera upphävda RO. Enligt 14 § i denna tidigare RO tillkom rösträtt svensk medborgare som uppnått erforderlig ålder senast under kalenderåret före valet. Bestämmelsens avfattning har givit anledning till diskussioner huruvida det kan vara grundlagsenligt att förvägra svensk medborgare, bosatt i utlandet, rösträtt.

I 3 kap. 2 § nya RF har nu direkt angivits att svenska medborgare bosatta i landet har en grundlagsfäst rösträtt. I fråga om de i utlandet bosatta föreligger inte en sådan grundlagsfäst rätt. De närmare lagreglerna rörande utlandssvenskarnas rösträtt kan självfallet utformas så att någon praktisk skillnad inte uppstår mellan de båda kategorierna medborgare. Frågan huruvida grundlagstextens avfattning ger uttryck för någon uppfattning i denna fråga finner inget svar i motiven härtill. Av dessa kan inte mera utläsas än att departementschefen liksom grundlagberedningen ansåg att grundlagsreglerna om rösträtten skulle innehålla ett uttryckligt förbehåll om att bestämmelser om rösträtt för svensk medborgare som inte är bosatt i riket skall meddelas i lag.

Frågan om utlandssvenskarnas rösträtt aktualiserades ånyo i samband med riksdagsbehandlingen av prop. 1973: 90 med förslag till ny RF. I ett par motioner (1973: 1787 och 1973: 1874) framfördes sålunda yrkandet att nya RF skulle ges det innehållet att rösträtt tillkommer svensk medborgare utan avseende på bosättning. KU avstyrkte motionerna (se vidare 2.4).

³ Prop. 1973: 90, KU 26, rskr 265, KU 1974: 8, rskr 19.

2.3.2 Vallagen

Röstlängd

Bestämmelserna om röstlängd återfinns i 4 kap. av 1972 års vallag (1972: 620), som första gången tillämpades vid 1973 års allmänna val. De motsvarar i allt väsentligt de genom 1967 års reform tillkomna bestämmelserna i 37–53 §§ och 53 a-j §§ lagen (1920: 796) om val till riksdagen, vilken upphävdes genom nu gällande vallag. Vallagen har sedan sin tillkomst ändrats vid ett par tillfällen, senast år 1974 med anledning av det slutliga antagandet av nya RF (prop. 1974: 35, KU 21, rskr 160).

Vallagen skiljer mellan allmän röstlängd och särskild röstlängd. I den allmänna röstlängden upptas de svenska medborgare som är *kyrkobokförda* i valdistriktet den 1 juni det år röstlängden upprättas (4 kap. 2 §). Tidigare knytning till mantalsskrivning i Sverige har alltså övergivits. Svensk medborgare som är bosatt utom riket kan under vissa närmare angivna förutsättningar tas upp i särskild röstlängd. Svensk medborgare anses enligt vallagen bosatt utom riket om han enligt länsstyrelsens personband inte är kyrkobokförd här (4 kap. 11 §).

Som inledningsvis antytts gällde före tillkomsten av 53 a-j §§ lagen om val till riksdagen att röstlängden efter mantalslängden skulle uppta alla innevånare inom valdistriktet i fråga som uppnått eller under kalenderåret uppnådde viss ålder, då bestämd till 20 år. Mantalsskrivningen baserades i sin tur på folkbokföringen. Enligt folkbokföringsförordningen är det endast vissa snävt avgränsade kategorier som har möjlighet att vara upptagna i den svenska folkbokföringen även om de är stadigvarande bosatta utomlands. Reglerna i lagen om val till riksdagen och folkbokföringsförordningen medförde alltså att flertalet svenska medborgare som var bosatta utomlands inte var berättigade att rösta vid andrakammarval.

Enligt nu gällande regler upptas i särskild röstlängd, efter ansökan, den som den 1 juni enligt länsstyrelsens personband varit kyrkobokförd här någon gång under de senast förflutna fem kalenderåren och inte på grund av 3 kap. 2 § RF är utesluten från rösträtt (4 kap. 11 och 12 §§). Den som inte uppnått 18 års ålder senast valdagen eller som är omyndigförklarad av domstol har inte rösträtt. Också den som den 1 juni ej fyllt 18 år tas emellertid med i särskild röstlängd om han fyllt eller före den 1 september det år röstlängden upprättas fyller 17 år.

Den som vill bli upptagen i särskild röstlängd måste alltså göra en särskild ansökan därom. Ansökan skall göras skriftligen hos centrala valmyndigheten – numera riksskatteverket (RSV) – senast den 1 juni (4 kap. 13 §). Kommer ansökan in för sent upptas den inte till prövning. Vid ansökningshandlingen skall sökanden foga intyg som visar att han innehar ett giltigt svenskt pass och enligt passet är svensk medborgare. Intyget skall vara utfärdat av svensk beskickning, annan svensk utlandsmyndighet, som RSV bestämt, eller svensk polismyndighet samma år som röstlängden upprättas. Om ansökningshandlingen inte är åtföljd av sådant intyg tas ansökan inte upp till prövning.

Särskild röstlängd upprättas av RSV, en för varje valkrets. Längden skall vara upprättad senast den 15 juni (4 kap. 12 §). Den som skall

upptas i särskild röstlängd uppföres i röstlängden för den valkrets där han senast varit kyrkobokförd (4 kap. 14 §).

Särskild röstlängd skall sedan den upprättats läggas fram för granskning hos vederbörande länsstyrelse under tiden den 26 – 30 juni eller, om sistnämnda dag är en lördag eller söndag, t. o. m. närmast följande måndag (4 kap. 15 §). Den som vill att ändring skall göras i röstlängd får senast den 15 juli skriftligen framställa anmärkning hos länsstyrelsen (4 kap. 16 §). Anmärkning mot röstlängd prövas vid offentligt sammanträde hos länsstyrelsen den 22 juli eller, om denna dag är en lördag eller söndag, närmast följande måndag (4 kap. 17 §). Gransknings- och anmärkningsreglerna är i allt väsentligt desamma som de vilka gäller allmän röstlängd.

Särskild röstlängd gäller i likhet med allmän sådan fr. o. m. den 1 september det år den upprättas t. o. m. den 31 augusti påföljande år (4 kap. 19 §).

Bestämmelser i vallagen avseende röstning m. m.

Vad angår röstningen och därtill anknyttande frågor gör vallagen ingen skillnad mellan röstberättigade svenska medborgare bosatta inom och utom landet. För var och en som enligt gällande röstlängd är röstberättigad vid valet i fråga – dvs. vid val till riksdagen då det gäller utlandssvenskar – upprättas röstkort med uppgifter om den röstberättigade. För röstberättigad som inte har känd adress upprättas emellertid sådant kort endast om han begär det (7 kap. 1 §). Röstkortet skall sändas till den röstberättigade senast 30 dagar före valdagen.

När val äger rum skall särskild röstlängd vara tillgänglig i vallokalen för det valdistrikt som länsstyrelsen bestämmer (4 kap. 20 §). Röstberättigad utlandssvensk kan självfallet, om han befinner sig i landet, utöva sin rösträtt i vallokalen eller också rösta på posten. Liksom varje annan röstberättigad har han också möjlighet att avge sin röst hos utlandsmyndighet. Bestämmelserna om röstning hos utlandsmyndighet återfinns i 10 kap. 7–11 §§ vallagen.

När val skall äga rum bestämmer RSV efter samråd med utrikesdepartementet hos vilka svenska utlandsmyndigheter röstning skall äga rum. Röstning hos utlandsmyndighet får börja tidigast den 24:e dagen före valdagen och pågå så länge att avgivna valsedlar kan beräknas vara RSV till handa senast klockan 12 dagen före valdagen (10 kap. 7 §).

När och var röstning äger rum hos utlandsmyndighet bestäms av myndighetens chef. I viss utsträckning förekommer det att beslut fattas att röstmottagning skall ske på annan ort än den där utlandsmyndighet finns (se t. ex. RSV: s meddelande Av 1973: 3) (10 kap. 7 §).

Det bör i sammanhanget påpekas att vallagens bestämmelser om röstmottagning hos svensk utlandsmyndighet inte kan tillämpas om statsmakterna i det land där utlandsmyndigheten finns inte medger röstmottagning i landet. Röstmottagning har av detta skäl inte kunnat anordnas i Schweiz. Röstberättigade svenska medborgare i detta land har hänvisats till utlandsmyndigheterna i kringliggande länder. Såväl Frankri-

ke som Förbundsrepubliken Tyskland har senast vid 1973 års val motsatt sig att särskilda röstmottagningsstationer upprättas utanför ifrågavarande utlandsmyndigheters orter medan däremot Italien inte haft något att invända emot att sådan särskild station inrättades vid landets gräns mot Schweiz.

Röstmottagare hos utlandsmyndighet är myndighetens chef eller den han utser (10 kap. 7 §). Vallagen uppställer inte något krav att den person utlandsmyndighetens chef anlitar skall tillhöra myndighetens personal. Det torde också i viss utsträckning förekomma att som röstmottagare vid röstmottagningsställe utanför myndighetens ort förordnas svensk medborgare som inte har någon anknytning till utlandsmyndigheten.

I den lokal där röstningen äger rum skall väljarna ha tillgång till dels valsedlar som försetts med parti- och valbeteckning för parti vilket är representerat i riksdagen (partimarkerade valsedlar), dels blanketter till valsedlar (6 kap. 9 §).

Röstning hos utlandsmyndighet får inte ske utan att röstkort avlämnas (8 kap. 3 §). Det kan i sammanhanget anmärkas att väljare som innehar sjöfartsbok får rösta på fartyg utan att avlämna röstkort. I sådant fall skall röstmottagaren upprätta ett adresskort med ledning av sjöfartsboken och de uppgifter väljaren kan lämna (10 kap. 14 §).

Röstning hos utlandsmyndighet går till på följande sätt. Väljaren har först att visa upp sitt röstkort för röstmottagaren som förser väljaren med valkuvert. Sedan väljaren i avskildhet lagt in sin valsedel i valkuvertet, lämnar han kuvert och röstkort till röstmottagaren som kontrollerar att kuvertet inte är försett med obehörig märkning. Därefter lägger röstmottagaren i väljarens närvaro in valkuvertet i ett ytterkuvert tillsammans med väljarens röstkort, vilket placeras närmast ytterkuvertets fönster, och tillsluter ytterkuvertet. Röstmottagaren tar slutligen hand om ytterkuvertet samt antecknar i en särskild förteckning väljarens namn, den valnämnd till vilken ytterkuvertet skall sändas och det värdepostnummer som finns på kuvertet (10 kap. 8 §).

Röstmottagaren sänder mottagna ytterkuvert och nyssnämnda förteckning till RSV. Sändes kuvert med posten skall försändelsen anordnas som värdepost (10 kap. 10 §).

Vallagen innehåller särskilda bestämmelser om röstning med valsedelsförsändelse. Väljare som är gift får således lämna valsedel genom sin make (11 kap. 1 §). Väljare som på grund av sjukdom, rörelsehinder eller hög ålder ej kan inställa sig i vallokalen för det valdistrikt där han är upptagen i röstlängd har möjlighet att lämna valsedel genom bud (11 kap. 3 §). Valsedelsförsändelse får vara anordnad tidigast 24 dagar före valdagen (11 kap. 1 och 3 §§). Valsedelsförsändelse från den som är gift lämnas på valdagen i vallokalen för det valdistrikt där väljaren är upptagen i röstlängd. Försändelsen får emellertid lämnas också på postanstalt, hos utlandsmyndighet eller på fartyg där röstning äger rum (11 kap. 2 §). Annan valsedelsförsändelse kan däremot inte avlämnas annat än i vallokalen eller på postanstalt (11 kap. 3 §).

2.3.3 *Folkbokföringsförordningen*

Enligt 11 § folkbokföringsförordningen (1967: 198) kyrkobokföres var och en i den församling och på den fastighet där han är bosatt om ej annat följer av bestämmelserna i 19–24 och 27 §§ förordningen. I detta sammanhang finns inte anledning att närmare granska samtliga nu nämnda lagrum. Av visst intresse är emellertid 20 och 27 §§.

Av 20 § folkbokföringsförordningen följer att den som är *anställd på utländsk ort i svenska statens tjänst* kyrkobokföres i Storkyrkoförsamlingen i Stockholm med sin familj och svenska betjäning. Den kategori svenska medborgare som omfattas av denna bestämmelse kvarstår alltså i den svenska kyrkobokföringen trots bosättning utomlands. I och med detta kommer röstberättigade personer inom kategorin att tas upp i de allmänna röstlängderna.

Enligt 27 § förordningen skall den som inte är bosatt på någon fastighet i den församling där han skall kyrkobokföras bokföras under rubrik på församlingen skrivna, om inte annat följer av 19, 20, 23 eller 24 §. De utlandssvenskar som är anställda utrikes i svenska statens tjänst bokföres sålunda inte under nyssnämnda rubrik.

Av 27 § förordningen följer vidare att den som saknar känt hemvist bokföres under rubrik utan känt hemvist. Den som är *inskriven i sjömansregistret* får dock inte bokföras under sådan rubrik.

Den som har för avsikt att bosätta sig stadigvarande i utlandet skall anmäla detta till pastorsämbetet i kyrkobokföringsorten. Anmälan skall göras före utresan och skall innehålla uppgift om utresedagen (34 §). Den som vid prövning av anmälan enligt 34 § anses ha flyttat till utlandet *avregistreras* (28 §). Som utflyttad avregistreras, även om anmälan enligt 34 § inte gjorts, svensk medborgare som enligt säkra upplysningar vid *två mantalsskrivningar i följd* är stadigvarande bosatt i utlandet. I 28 § förordningen sägs vidare att den som vid två mantalsskrivningar i följd befunnits sakna känt hemvist överföres till obefintlighetsregistret. Vad som sägs i 28 § om avregistrering av svensk medborgare trots att anmälan enligt 34 § inte föreligger samt om överföring till obefintlighetsregistret gäller emellertid inte sådan *svensk missionär eller präst* som är anställd i utlandet och inte heller make eller barn under 15 år som åtföljer honom.

Vid flyttning till utlandet upphör kyrkobokföringen att gälla fr. o. m. utresedagen. Anmäles flyttning till utlandet efter utresedagen, upphör dock kyrkobokföringen att gälla fr. o. m. den dag anmälan inkom (9 §).

För den som flyttar in i landet från utlandet gäller vanliga regler. Enligt 33 § förordningen har den inflyttande således att inom två veckor anmäla förhållandet till pastorsämbetet i den efter flyttningen rätta kyrkobokföringsorten.

Den praktiska hanteringen av flyttningsanmälningar sker på följande sätt. Då någon anmält utflyttning till pastorsämbetet skickar detta en underrättelse härom till vederbörande länsstyrelse som kompletterar personbandet med uppgiften. Länsstyrelsen trycker vidare upp ett särskilt kort som skickas till RSV, som handlägger centrala uppgifter inom och har tillsyn över folkbokföringsväsendet och dessutom är den

centrala valmyndigheten. Denna procedur sker en gång i veckan hos länsstyrelserna. Person som flyttat utrikes kvarstår i personbandet under en tid av tre år, bl. a. av hänsyn till kvarstående skattskyldighet.

Då en person flyttar in i landet och anmält detta till pastorsämbetet skickar detta en uppgift härom på ett kort till RSV.

RSV för ett sökregister – upplagt som ett manuellt kortregister – över de personer som flyttat till Sverige och kyrkobokförts i landet eller som varit kyrkobokförda här och som flyttat utrikes. Varje kort i registret upptar en person och innehåller såvitt angår utflyttade personer följande uppgifter:

1. personnummer
2. namn
3. medborgarskap (vid utflyttningstillfället)
4. eventuell omyndighetsförklaring
5. utflyttningsdatum
6. församling, varifrån utflyttningen skedde
7. utflyttningsland.

Korten är ordnade efter personnummer. Då RSV från länsstyrelse erhåller kort med uppgift om utflyttning tillför RSV registret ifrågasvarande kort. Om tidigare invandring finns registrerad, makuleras invandringskortet. Kort som RSV erhåller från pastorsämbete med anledning av persons inflyttning i landet granskas mot registret. Finns vederbörande upptagen i registret som tidigare kyrkobokförd i Sverige underrättas pastorsämbetet härom och registerkortet sätts in i registret med markering om den aktuella kyrkobokföringen.

2.3.4 *Lagen om svenskt medborgarskap*

Rösträtt vid riksdagsval tillkommer endast svenska medborgare. Enligt 1 § lagen (1950:382) om svenskt medborgarskap förvärfvas svenskt medborgarskap vid födelsen av

1. barn i äktenskap, vars fader är svensk medborgare;
2. här i riket fött barn i äktenskap, av vars föräldrar endast modern är svensk medborgare, om fadern ej har medborgarskap i någon stat eller barnet inte vid födelsen förvärfvar faderns medborgarskap;
3. barn utom äktenskap, vars moder är svensk medborgare.

I 7 § lagen anges de fall då svenskt medborgarskap förloras. Sålunda förloras svenskt medborgarskap av

1. den som förvärfvar utländskt medborgarskap efter ansökan eller uttryckligt samtycke;
2. den som förvärfvar utländskt medborgarskap genom att inträda i allmän tjänst i annan stat;
3. ogift barn under 18 år, som blir utländsk medborgare genom att utländskt medborgarskap, på sätt som anges under 1 och 2 ovan, förvärfvas av föräldrar, som har vårdnaden;

4. ogift barn under 18 år, som blir utländsk medborgare genom att föräldrarna ingår äktenskap med varandra; har barnet hemvist här i riket, inträder dock förlust av svenskt medborgarskap endast om barnet innan det fyllt 18 år flyttar ur riket och då har utländskt medborgarskap.

Enligt 8 § lagen förlorar svensk medborgare, som är född utom riket och aldrig haft hemvist och inte heller uppehållit sig här under förhållanden som tyder på samhörighet med Sverige, sitt svenska medborgarskap, när han fyller 22 år. På dessförinnan gjord ansökan kan dock den centrala utlänningsmyndigheten medge att medborgarskapet bibehålls. När någon förlorar svenskt medborgarskap enligt nyssnämnda regel, medför detta förlust av sådant medborgarskap även för hans barn, som förvärvat medborgarskapet till följd av att han varit svensk medborgare, om inte förlusten skulle leda till att barnet kommer att sakna medborgarskap.

Särskilda regler gäller i förhållande till Danmark, Finland och Norge. Dessa särskilda regler återfinns i 10 § a-c i lagen och innebär bl. a. att bestämmelsen i 8 § inte äger tillämpning på den som under sammanlagt minst sju år haft hemvist i fördragsslutande stat, dvs. Danmark, Finland och Norge (se 10 § medborgarskapskungörelsen [1969: 235]).

2.3.5 *Passförfattningar*

Svensk medborgare får inte resa ut ur riket till annat land än Danmark, Finland, Island eller Norge, om han inte innehar giltigt pass (se kungörelsen [1941: 836] om skyldighet för svensk medborgare att vid utresa ur riket inneha giltigt svenskt pass).

Enligt gällande regler skall den som ansöker att bli upptagen i särskild röstlängd styrka sitt medborgarskap genom ett intyg som visar att sökanden har giltigt svenskt pass och enligt passet är svensk medborgare. Pass utfärdas *dels* av inrikes passmyndigheter enligt kungörelsen (1940: 471) om utfärdande inom riket av pass åt svensk medborgare för utrikes resa (passkungörelsen), *dels* av utlandsmyndighet enligt kungörelsen (1940: 548) om utfärdande av pass å beskickningar och konsulat (utrikesförvaltningens passkungörelse).

Passkungörelsen

Enligt passkungörelsen gäller bl. a. följande. Pass åt svensk medborgare för utrikes resa utfärdas inom riket av länsstyrelse eller polismyndighet som är passmyndighet (1 §). Också ministern för utrikes ärendena får åt svensk medborgare utfärda pass för utrikes resa.

Pass får utfärdas att gälla för en tid av högst tio år eller om passökanden inte fyllt 18 år högst fem år från utfärdandet.⁴ Giltighetstiden får inte förlängas utom för resa till Sverige eller annat land där passinnehavaren har sitt hemvist. Förlängning får ske bara en gång och för högst tre månader (3 §).

⁴ Vid tiden för 1967 års reform gällde som längst tid fem år.

Ansökan om erhållande av pass skall vara åtföljd av bl. a. personbevis eller annat intyg om sökandes födelseort, personnummer och svenska medborgarskap. Som intyg om medborgarskap får inte godtas pass, vars giltighetstid gått ut tidigare än ett år före ansökan om nytt pass (5 §).

Passmyndigheten skall återkalla ännu gällande pass, då myndigheten erhåller kännedom om bl. a. att passinnehavare vid utfärdandet inte var svensk medborgare eller att han efter utfärdandet av passet förlorat sitt svenska medborgarskap (14 §).

Utrikesförvaltningens passkungörelse

Enligt utrikesförvaltningens passkungörelse får vanligt pass, provisoriskt pass och kollektivpass utfärdas vid beskickningar och konsulat (general-konsulat, vicekonsulat) (1 §).

Vanligt pass får endast utfärdas för svensk medborgare (3 §). Provisoriskt pass får utfärdas då sökandens svenska medborgarskap inte är styrkt eller eljest särskilda skäl föreligger. Vanligt pass får utfärdas för högst tio år (4 §).⁵ I likhet med vad som gäller enligt passkungörelsen får giltighetstiden inte förlängas annat än för hemresa. Också i övrigt gäller samma begränsningar som enligt passkungörelsen.

Pass får enligt utrikesförvaltningens passkungörelse inte utfärdas om ej sökanden enligt passmyndighetens bedömning tillförlitligen styrkt sin identitet. Den som ansöker om vanligt pass eller kollektivpass skall förete intyg om personnummer (7 §).

Passmyndigheten får återkalla av denna eller annan svensk myndighet utfärdat pass då sådana omständigheter kommer till passmyndighetens vetskap, som, om de varit kända för passmyndigheten vid tidpunkten för passets utfärdande, skulle föranlett passmyndigheten att vägra utfärdande av pass eller då passinnehavaren inte längre är svensk medborgare (10 §).

Passregister

Enligt passkungörelsen skall varje passmyndighet föra ett register över utfärdade pass. Rikspolisstyrelsen (RPS) skall föra ett centralt passregister. Några motsvarande bestämmelser finns inte i utrikesförvaltningens passkungörelse. Registret omfattar emellertid också de pass som utfärdats av utlandsmyndighet. Endast de s. k. diplomatpassen faller utanför registret.

Det centrala passregistret hos RPS är ett ADB-register. Det innehåller uppgifter om samtliga giltiga svenska pass med undantag för de förut nämnda diplomatpassen. Det kan nämnas att det årligen av inrikes passmyndigheter utfärdas ca 650 000 pass medan antalet av svenska utlandsmyndigheter utfärdade pass uppgår till 10–12 000 varje år. Uppgifter rörande pass, utfärdade enligt utrikesförvaltningens passkungörelse, kommer dagligen från de svenska utlandsmyndigheterna och tillförs omedelbart det centrala registret. Det rör sig inte bara om uppgifter att pass utfärdats utan också om uppgifter att innehavare av svenskt pass förlorat sitt svenska medborgarskap. Det centrala pass-

⁵ Vid tiden för 1967 års reform fem år.

registrets adressuppgifter hänför sig självfallet till den tidpunkt då ifrågavarande pass utfärdades. I registret kan man söka på namn, personnummer eller passnummer.

2.4 Frågans behandling i riksdagen efter 1967

Frågan om utlandssvenskarnas rösträtt har årligen varit föremål för riksdagsbehandling. I det följande lämnas en kortfattad redogörelse för motionsledes framställda yrkanden i ämnet, KU:s behandling av motionerna och de riksdagsbeslut som fattats med anledning därav.

2.4.1 *Motionerna*

Det stora flertalet motioner har rört det sedan 1967 uppställda kravet på folkbokföring. I stort kan två grupper motioner urskiljas. I den ena gruppen är huvudtanken den att rösträtt skall föreligga oberoende av mantalsskrivning eller kyrkobokföring i landet (1968:I: 97 och II: 136, 1969:I: 417, 1970:I: 549 samt 1973: 1787 och 1874). I den andra gruppen motioner framställs kravet att kyrkobokföring i landet någon gång jämte innehav av giltigt svenskt pass skall vara till fyllest (1968:I: 303, II: 81 och II: 383, 1969:I: 419 och II: 490, 1970: II: 363, 1971: 526, 1972: 802 samt 1974: 919 och 929).

I ett antal motioner har kravet att kyrkobokföring någon gång skall vara till fyllest försetts med begränsningar. Tanken har således framförts att kyrkobokföringen skall ha ägt rum sedan personen i fråga uppnått viss ålder, 12 resp. 19 år (1968:II: 560 och 1969:I: 408) eller att kyrkobokföringen skall ha ägt rum någon gång inom tio år före det år då upprättande av röstlängd sker (1969:II: 116, 1970:II: 363 och 364, 1972: 1737 samt 1974: 1186).

Kyrkobokföringskravet berörs i ytterligare en motion vari krävs en uppmjukning av detta så att ökade möjligheter skapas att vinna och bevara rösträtt genom besök i hemlandet (1969:I: 411).

I ett par motioner har ansökningsförfarandet behandlats. Ett krav som framstälts är att tidpunkten för ingivande av ansökan om att bli upptagen i särskild röstlängd bör senareläggas (1971: 538). Det bör i sammanhanget påpekas att vid den tidpunkt då motionen väcktes sådan ansökan skulle vara centrala valmyndigheten till handa senast den 30 april. Enligt den nu gällande vallagens bestämmelser är sista ansökningsdag den 1 juni.

I en annan motion har det kravet framstälts att – i avbidan på en ändring i vallagen – ansökan att bli upptagen i röstlängd ej skall vara erforderlig annat år än då ordinarie val äger rum (1973: 977).

Vid tillkomsten av nuvarande regler avvisades tanken att behandla vissa kategorier svenska medborgare i utlandet efter speciella regler. I en motion har det yrkandet framstälts att svenska tjänstemän i internationella organisationer, där Sverige är medlem, skall vara röstberättigade även om de är bosatta utomlands under längre perioder än fem år

(1969: I: 163, 1971: 554). I en annan motion har ifrågasatts om inte utlandssvenska sjömän bör få behålla sin rösträtt också sedan fem år förflutit sedan de senast var kyrkobokförda i riket (1971: 7).

Frågan om utlandssvenskarnas rösträtt gäller inte bara hur kretsen röstberättigade skall bestämmas utan också vilka åtgärder som bör vidtas för att de röstberättigade skall kunna utöva rösträtten. Den senare frågan har berörts i ett par motioner där krav framställts att tekniska, administrativa och andra hinder för ett effektivt utnyttjande av utlandssvenskarnas rösträtt undanröjs och att erforderliga informationsinsatser görs (1974: 919 och 1177).

Slutligen må nämnas ett par motioner vari yrkas att VTU erhåller i uppdrag att framlägga förslag som ger en större krets av utlandssvenskar rätt att delta i allmänna val (1970: I: 448 och II: 631).

2.4.2 Riksdagsbehandlingen

De motioner som 1968 och 1969 års riksdagar hade att behandla avlogs i enlighet med KU: s utlåtanden (1968: 8 och 1969: 27) vari framhölls att riksdagen under höstsessionen 1967 antagit de nya reglerna om utlandssvenskarnas rösträtt och att det inte kunde anses påkallat att riksdagen tog något initiativ innan ytterligare erfarenhet vunnits.

I sitt utlåtande (1970: 10) till 1970 års riksdag hemställde KU likaså om avslag på väckta motioner. Samtidigt föreslog emellertid utskottet att önskemål framfördes till Kungl. Maj: t att en förutsättningslös prövning av möjligheterna att vidga den krets av utlandssvenskar som kan delta i val till riksdagen borde ske. Utskottet hänvisade till att VTU då arbetade på ett förslag till ny vallagstiftning och att den förutsättningslösa prövningen av utlandssvenskarnas rösträtt borde ske i detta sammanhang. Riksdagens beslut avfattades i enlighet med utskottets hemställan.

Såväl 1971 som 1972 lämnade riksdagen väckta motioner utan bifall i enlighet med KU: s förslag (1971: 49 och 1972: 49). KU hade hänvisat till det förhållandet att VTU fått i uppgift att förutsättningslöst pröva möjligheterna att vidga den krets av utlandssvenskar som kan delta i val till riksdagen och att det i ett sådant läge inte fanns skäl till någon riksdagens åtgärd med anledning av motionerna.

Ett par av de motioner som väckts år 1973 anknöt till förslaget i prop. 1973: 90 med förslag till ny RF (1973:1787 och 1874). Enligt motionärerna borde RF: s rösträttsregler (3 kap. 2 §) utformas så att det därav framgick att rösträtt tillkom svensk medborgare oberoende av om han var bosatt i riket eller ej. Utskottet (KU 1973: 26) konstaterade att motionsförslagen inte var förenliga med vallagens bestämmelser rörande utlandssvenskarnas rösträtt, att dessa bestämmelser prövades av VTU och att utredningens arbete inte borde föregripas. Utskottet avstyrkte därför motionerna. Inte heller det motionsvis (1973: 977) framställda förslaget att ansökan att bli upptagen i särskild röstlängd skulle krävas endast de år

då ordinarie val äger rum ansåg utskottet böra brytas ut för särbehandling. Liksom tidigare år avfattades riksdagens beslut i enlighet med utskottets hemställan.

Frågan om utlandssvenskarnas rösträtt ägnades förhållandevis stort utrymme vid 1974 års vårriksdag, som hade att ta ställning till ett i prop. 1974: 35 framlagt förslag till lag om ändring i vallagen, föranlett av det slutliga antagandet av nya RF. Det kan vara anledning att här relativt utförligt redovisa KU:s betänkande (1974: 21) och den därtill fogade reservationen.

I betänkandet uttalar KU bl. a.: Erfarenheterna av de nuvarande bestämmelserna om utlandssvenskarnas rösträtt ger enligt utskottets mening anledning till antagande att de gjorda gränserna varit för snäva. Frågans förhistoria visar emellertid att det är svårt att utforma regler som på ett i praktiken tillämpligt sätt tillgodoser utlandssvenskars berättigade anspråk på att få vara med och påverka de politiska besluten i hemlandet. Svårigheterna ligger till stor del på det praktiska planet. In i bilden kommer bl. a. vilka tekniska möjligheter som föreligger att nu överblicka och fastställa utomlands bosatta svenska medborgares tidigare kyrkobokföring i Sverige.

KU fortsätter: Enligt utskottets mening kan det förutsättas att det pågående utredningsarbetet med frågorna kring utlandssvenskarnas rösträtt kommer att klarlägga hur bestämmelser om sådan rösträtt skall utformas för att kunna i praktisk tillämpning medge att utlandssvenskar som har ett berättigat intresse därav kan delta i valen till den svenska riksdagen. Det kan också förutsättas att beslut på grundval av utredningsarbetet skall kunna fattas i så god tid före 1976 års val att nya och generösare bestämmelser om utlandssvenskarnas rösträtt skall kunna tillämpas vid detta val. Med hänsyn till det anförda är det enligt utskottets mening inte påkallat att nu, utan att avvakta resultaten av det pågående utredningsarbetet, ta ställning till frågan om hur ändrade bestämmelser om utlandssvenskarnas rösträtt skall utformas.

KU anför ytterligare: Självfallet är det av största vikt att den rösträtt som tillkommer utlandssvenskar också i praktiken kan utnyttjas. Det är därvid betydelsefullt att tillräcklig information lämnas om gällande regler för att få utöva rösträtt och om var röstavlämning kan ske m. m. Vidare är det väsentligt att distribution av valmaterial, röstmottagningsanordningar m. m. fungerar tillfredsställande. Utskottet anser sig kunna förutsätta att dessa frågor kommer att tillbörligt uppmärksammas såväl inom det pågående utredningsarbetet kring utlandssvenskarnas rösträtt som av RSV som central valmyndighet utan att något särskilt initiativ skall behöva tas från riksdagens sida.

Med det anförda borde enligt utskottsmajoritetens mening de väckta motionerna anses vara besvarade.

I den till betänkandet fogade reservationen (nr 2) uttalar reservanterna (c+m+fp) bl. a. att det inte finns skäl för en begränsning av utlandssvenskarnas rösträtt vid val till riksdagen till viss tid efter utflyttningen. Inte heller finns några avgörande hinder av teknisk natur mot att undanröja tidsgränsen. För rösträtt bör dock krävas att vederbörande

någon gång varit kyrkobokförd i Sverige. Enligt reservanternas mening är det angeläget att nu föreslagna ändrade regler för utlandssvenskarnas rösträtt träder i kraft så att de kan börja tillämpas senast vid de allmänna valen 1976. Lagändringsförslag i detta hänseende bör därför föreläggas riksdagen i god tid dessförinnan och senast under år 1975, vilket riksdagen bör ge Kungl. Maj:t till känna. I avvaktan härpå godtar reservanterna den utformning av 4 kap. 11 och 12 §§ vallagen som föreslås i prop. 1974: 35.

Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan med 165 röster för och 164 emot.

2.5 Utlandssvenskarna och deras valdeltagande

De år 1967 antagna bestämmelserna om särskild röstlängd har tillämpats vid tre val, nämligen vid 1968 års andrakammarval samt vid 1970 och 1973 års val till enkammarriksdag. I det följande redovisas i tabellarisk form antalet ansökningar från utlandssvenskar om att bli upptagna i särskild röstlängd, antalet av dem som fått sina ansökningar bifallna, dessas valdeltagande och fördelning på valkretsar och bosättningsländer.

Särskild röstlängd; antalet ansökningar till särskild röstlängd, antalet bifallna och icke bifallna ansökningar samt antalet röstande utlandssvenskar

	1968	1970	1973
Ansökningar	3 067	2 524	4 873
Ej bifallna ansökningar			
totalt antal	1 167	804	1 003
på grund av mantalskrivning resp. kyrkobokföring i Sverige,	951	658	848
på grund av för sent inkommen ansökan,	126	73	51
på grund av avsaknad av föreskrivet intyg om svenskt medborgarskap, m. m.,	10	16	25
på grund av att utflyttningen ägt rum för mer än fem år sedan	38	57	79
Bifallna ansökningar	1 900	1 720	3 870
Röstande	1 540	1 461	3 414
Valdeltagande i procent, siffra inom parentes anger valdeltagandet i hela landet	81 (89,3)	84,9 (88,3)	88,1 (90,8)

Antalet i särskild röstlängd upptagna utlandssvenskar per valkrets

	1968	1970	1973
Stockholms kommun	482	475	928
Stockholms län	409	407	847
Uppsala län	35	28	88
Södermanlands län	45	47	73
Östergötlands län	57	66	102
Jönköpings län	49	28	50
Kronobergs län	12	10	32
Kalmar län	11	14	26
Gotlands län	1	3	9
Blekinge län	13	12	36
Kristianstads län	32	26	61
Fyrstadskretsen	157	100	310
Malmöhus län	42	46	115
Hallands län	29	27	84
Göteborgs kommun (resp. Göteborgs stad)	160	109	400
Bohus län (resp. Göteborgs och Bohus län)	46	45	91
Älvsborgs läns norra	27	9	62
Älvsborgs läns södra	11	11	49
Skaraborgs län	24	25	59
Värmlands län	39	30	58
Örebro län	21	28	50
Västmanlands län	54	58	106
Kopparbergs län	31	26	42
Gävleborgs län	56	33	74
Västernorrlands län	36	36	58
Jämtlands län	5	5	12
Västerbottens län	6	3	22
Norrbottnens län	10	14	31
Summa	1 900	1 721	3 875

Antalet i särskild röstlängd upptagna utlandssvenskar fördelade på vissa länder

	1968	1970	1973
<i>Europa</i>			
Förbundsrepubliken Tyskland	171	135	318
Danmark	129	59	199
Schweiz	128	148	478
Spanien	108	131	563
Frankrike	101	75	333
Storbritannien	80	80	185
Belgien	68	99	157
Italien	63	66	79
Portugal	40	46	108
Finland	36	16	41
Österrike	26	33	45
Nederländerna	25	27	73
Norge	19	25	86
<i>Afrika</i>			
Liberia	67	23	49
Kenya	12		22
Sydafrika	10	11	32
Zambia	10		16
<i>Amerika</i>			
USA	228	163	267
Kanada	92	45	94
Mexiko	41	24	48
Brasilien	34	40	57
Argentina	20		24
Colombia	20		30
Peru	20	15	12
Chile	15		17
Venezuela		11	14
<i>Asien</i>			
Japan	42	22	36
Indien	21	14	23
Iran	10		15
<i>Oceanien</i>			
Australien	34	51	150

3 Förhållandena i vissa främmande länder

Frågan i vad mån en medborgare i ett land, som är bosatt i annat land, skall ha rösträtt i det förstnämnda landet besvaras olika i skilda länder. Följande redovisning av då gällande regler i ett antal europeiska länder gavs i prop. 1967: 145 (s. 27 f.).

I 1962 och 1965 års betänkanden har lämnats redogörelser för valregler av intresse i detta sammanhang i vissa främmande länder. Av redogörelserna framgår att medborgare i Danmark, Finland, Island och Norge som regel saknar rätt att vid fast bosättning i annat land delta i hemlandets val. I det stora hela gäller motsvarande även beträffande medborgare i Belgien, Nederländerna, Schweiz, Storbritannien och Förbundsrepubliken Tyskland. I Frankrike däremot är principen, att en fransk medborgare som är bosatt utomlands kan bli upptagen i fransk röstlängd och få delta i såväl parlamentsval som kommunalval i hemlandet. Enligt italiensk lagstiftning har italiensk medborgare, som inte avförts ur befolkningsregistret såsom emigrant, rätt att delta i allmänna val i Italien. Valdeltagande förutsätter emellertid att vederbörande reser hem och röstar personligen i den kommun i vars röstlängd han är uppförd. Röstmottagning på utländsk mark förekommer nämligen inte i samband med italienska val.

3.1 Förändringar i Finlands och Norges vallagstiftning sedan 1967

3.1.1 *Finland*

Ännu vid 1972 års riksdagsmannaval gällde enligt 6 § riksdagsordningen att varje finsk medborgare som före valåret fyllt 20 år var valberättigad men att valrätt dock ej tillkom den som inte under de tre sistförflutna åren varit mantalsskriven i landet såsom finsk medborgare. Såväl 1969 som 1971 hade propositioner med förslag till ändringar av dessa regler lagts fram utan att dock leda till något resultat; 1969 års proposition drogs tillbaka medan 1971 års proposition på vissa praktiska grunder förkastades av riksdagen såvitt gällde bl. a. frågan om rösträtt för finska medborgare i utlandet.

Nu gällande regler vilka föranletts av en efter 1972 års riksdagsmannaval framlagd proposition (1972 nr 32) och trätt i kraft den 15 maj 1972 innebär att varje finsk medborgare som före valåret fyllt 18 år är valberättigad *utan avseende på boningsort* (6 § riksdagsordningen).

Enligt 6 § riksdagsordningen gäller vidare att bestämmelser om vallängder som skall upprättas över de valberättigade meddelas i lag. Bestämmelserna om vallängder återfinns i 2 kap. lagen om riksdagsmannaval och har i huvudsak följande innebörd.

Lagen skiljer mellan vallängd för röstningsområde och vallängd för valkrets. I vallängd för röstningsområde antecknas de valberättigade som under året före valåret mantalsskrivits i Finland. Vallängden upprättas särskilt för varje röstningsområde i kommun. I vallängd för valkrets upptas övriga valberättigade. Vallängd för röstningsområde upprättas av kommunal centralvalnämnd och vallängd för valkrets av befolkningsregistercentralen (2 kap. 12 § lagen om riksdagsmannaval).

I vallängd för valkrets skall befolkningsregistercentralen ta upp varje finsk medborgare som inte mantalsskrivits i Finland för det år, på vars mantalsskrivning vallängderna för röstningsområden grundar sig men som *är eller varit införd i befolkningsböcker* i Finland. Varje röstberättigad person tas upp i vallängden för den valkrets, på vars område den kommun ligger, som i befolkningsregistret antecknats som hans senaste hemort (2 kap. 25 a § lagen om riksdagsmannaval).

Person som enligt 2 kap. 25 a § skall tas upp i vallängd för valkrets får rikta skriftlig förfrågan till befolkningsregistercentralen huruvida hans namn kommer att införas i vallängden för valkretsen. Sådan förfrågan bör göras senast den 60:e dagen före valet (2 kap. 25 b § lagen om riksdagsmannaval).

Befolkningsregistercentralen skall den 30:e dagen före valet fastställa de vallängder för valkrets som uppgjorts på i 2 kap. 25 a § nämnt sätt. I varje längd skall antecknas den valkrets för vilken den är vallängd. I befolkningsregistercentralens beslut om fastställelse av vallängd för valkrets får ändring inte sökas genom besvär (2 kap. 25 c § lagen om riksdagsmannaval).

Till varje person som gjort förfrågan enligt 2 kap. 25 b § skall befolkningsregistercentralen omedelbart sedan vallängden för valkretsen fastställts under den postadress han angivit och med anlåtande av blankett som fastställs av justitieministeriet sända ett meddelande antingen om i vilken valkrets han upptagits i vallängden för kretsen eller också om orsaken till att han inte upptagits i längden för någon valkrets. Den som upptagits i längden skall samtidigt tillsändas en förteckning över förhandsröstningsställena i utlandet.

Som synes är det tillräckligt att vederbörande över huvud varit införd i befolkningsböcker i Finland. Någon tidsgräns har inte ställts upp. I 1972 års proposition anförs härom bl. a. följande:

Om de finska medborgare som har flyttat bort från landet skulle beviljas valrätt, vore detta uppenbarligen ägnat att stärka deras kontakter med hemlandet och därmed också främja deras eventuella återkomst till Finland. Det måste betraktas som en olägenhet, att ehuru man i allmänhet har försökt få medborgarna i de nordiska länderna i jämbördig ställning oberoende av var i Norden de uppehåller sig, medför en flyttning från hemlandet till ett annat nordiskt land förlust av politiska rättigheter. — — Det är inte nödvändigt att uppställa någon tidsgräns för när en person senast borde ha varit mantalsskriven i Finland, emedan

de reformer som har genomförts inom folkbokföringen numera gör det möjligt att med tillräcklig säkerhet konstatera de uppgifter som erfordras i fråga om en persons valrätt.

Det är vidare så att någon särskild ansökan om att bli upptagen i vallängd inte krävs. I den nyssnämnda propositionen fanns regler rörande ett ansökningsförfarande. Ansökan skulle enligt förslaget i propositionen göras särskilt för varje riksdagsmannaval och efter det att sådant val senast hade förrättats men inte senare än 60:e dagen före valet. De ändringar i lagen om riksdagsmannaval som slutligt antogs innehåller emellertid inte något ansökningsförfarande. Angående denna fråga uttalade grundlagsutskottet i sitt betänkande (1972 nr 6) bl. a. följande:

Till denna del anser grundlagsutskottet, att valrätten är en sådan alla medborgare tillkommande politisk rätt, som man bör få utöva utan att särskilt begära det av en myndighet. Utskottet har därför ändrat stadgandena om uppgörandet av vallängder för valkretsar så, att befolkningsregistercentralen ex officio i dessa längder får anteckna alla finska medborgare, som icke bör mantalsskrivas i Finland det år, vars mantalsskrivning vallängderna för röstningsområdena grundar sig på, men som är eller varit antecknade i befolkningsböcker i Finland. Därjämte borde vederbörande ha möjlighet att höra sig för, huruvida hans namn blir upptaget i vallängd för valkrets. Sedan förfrågan ingått skulle befolkningsregistercentralen ha att granska huruvida han med stöd av de uppgifter som finns i befolkningsregistercentralen kommer att upptas i nämnda längd samt i nekande fall att även undersöka, huruvida han efter de i förfrågningsskriften erhållna utredningarna skall intagas i vallängden för valkretsen.

De nya bestämmelserna i riksdagsordningen och lagen om riksdagsmannaval har ännu inte tillämpats i praktiken. En fråga av särskilt intresse i sammanhanget är kontrollen av medborgarskap. I lagen om riksdagsmannaval nämns ingenting härom. Enligt uppgifter från svenska ambassaden i Helsingfors underrättar inrikesministeriet, som är central instans i medborgarskapsfrågor, registermyndigheterna när uppgift kommer in om att någon förlorat sitt finska medborgarskap. Sådant meddelande kommer självfallet att beaktas vid upprättandet av vallängd. Frågan är emellertid om ministeriet får kännedom om alla emigranternas förändrade medborgarskap. Enligt uppgift fungerar uppgiftslämnandet mellan de nordiska länderna. Med Nederländerna har Finland en särskild överenskommelse avseende dylika meddelanden men i fråga om övriga länder finns inga garantier. I praktiken torde uppgifter ofta komma in från Västtyskland, Kanada och Australien medan luckorna anses vara påfallande beträffande t. ex. USA. Enligt justitieministeriets anvisningar (II) för riksdagsmannavalet 1972 — i anslutning till föreskriften i lagen om riksdagsmannaval att den röstande skall förete pass eller annan hans identitet utvisande utredning — godkänns som sådan utredning identitetsbevis, av finsk myndighet utfärdat utrikespass, sjömansbok eller annan med fotografi försedd handling som utvisar vederbörandes identitet.

Som redan nämnts har finsk medborgare bosatt i utlandet möjlighet att till befolkningsregistreringscentralen rikta en skriftlig förfrågan huruvida han kommer att tas med i vallängd för valkrets. Sådan förfrågan

skall göras på särskilt formulär och i detta skall anges fullständigt namn, födelsetid, födelseort och postadress samt vilken kommun i Finland som i befolkningsregister antecknats som hans senaste hemort. Inte heller i detta sammanhang förekommer av lagtexten att döma någon kontroll av medborgarskap.

3.1.2 Norge

Enligt 50 § grundloven i dess tidigare lydelse uppställdes som villkor för rösträtt vid stortingsval bl. a. att vederbörande norske medborgare varit bosatt sammanhängande i fem år i riket och hade fast bostad i riket på valdagen. Norska diplomatiska och konsulära tjänstemän och deras husfolk hade emellertid rösträtt oberoende av om de hade fast bostad i Norge på valdagen.

I enlighet med Stortingets beslut den 30 maj 1972 gäller numera enligt 50 § grundloven att norsk medborgare som senast valåret fyllt 20 år är röstberättigad. Det tidigare uppställda kravet att vederbörande skulle varit bosatt sammanhängande i fem år i riket har slopats. I frågan om rösträtt för norsk medborgare som är bosatt utanför riket hänvisar grundloven till lagen den 17 december 1920 om stortingsval som också den ändrats efter förslag därom i proposition (1972–1973 nr 38). De nya reglerna antogs 1973 och tillämpades första gången vid stortingsvalet den 10 september 1973.

Innebörden av de ändrade reglerna i lagen om stortingsval är i huvudsak följande. Norsk medborgare som på valdagen är bosatt utanför riket är röstberättigad om han – utom att uppfylla villkoren att vara norsk medborgare, att ha uppnått 20 år senast valåret samt att inte ha förlorat rösträtten enligt 53 § grundloven – någon gång under de tio valdagen föregående åren har varit införd i norskt folkeregister som bosatt i riket och efter ansökan blivit upptagen i röstlängd. Norska tjänstemän i diplomatisk eller konsulär tjänst och deras husfolk har emellertid, oavsett bosättningsort, rösträtt under samma förutsättningar som norska medborgare bosatta i landet.

Röstlängd upprättas det år stortingsval hålles. Någon särskild röstlängd för norska medborgare bosatta i utlandet förekommer inte. I röstlängd införs dels de som den 1 juli är bosatta i "valsognen" och är röstberättigade, dels de i utlandet bosatta norska medborgare som enligt den särskilda rösträttsregeln är röstberättigade, dock endast under förutsättning att ansökan om att bli upptagen i röstlängden kommit in till röstlängdsupprättaren senast klockan 20 dagen två månader före valet. Ansökan skall innehålla sökandens försäkran att han alltjämt är norsk medborgare. Ansökan görs på särskild blankett, vari den sökande bl. a. har att försäkra att han är norsk medborgare. Den som är bosatt utom riket skall tas upp i röstlängden för det "valsogn" där han senast var införd i folkeregistret som bosatt i riket.

De nu gällande reglerna bygger på betänkandet Instilling om stemmerett för norske borgere bosatt i utlandet, avgivet 1969 av en kommitté,

tillsatt speciellt för att utreda frågan om rösträtt för norska medborgare bosatta i utlandet.

I instillingen uttalas sammanfattningsvis att övervägande skäl synes tala för att utvidga rösträtten för utlandsnormmännen. Utan att direkt tillråda de politiska myndigheterna något bestämt lösningsalternativ antog kommittén att de bästa skälen talar för att avgränsa rösträtten i enlighet med generella kriterier som inte begränsar sig till speciella persongrupper. Det antas vidare att det troligen skulle föra för långt att helt slopa kravet på bosättning. Efter att ha övervägt alla skäl stannade kommittén för en regel som kräver att vederbörande har varit bosatt i Norge någon gång under loppet av de sista tio åren före valet.

I en melding (St. meld. nr 64 1971–72) gav regeringen uttryck för åsikter som i stort överensstämmer med kommitténs. Det måste enligt meldingen läggas stor vikt vid att tveksamma situationer och skönmässiga värderingar för valmyndigheterna undviks. Det ansågs därför bäst att avgränsningen av de röstberättigades krets företas i enlighet med generella kriterier som kan konstateras med stor grad av säkerhet.

I fråga om ett totalt avskaffande av krav på bosättning i Norge någon gång gavs i meldingen uttryck för den uppfattningen att det skulle vara att gå för långt. Enligt gällande norsk lag om medborgarskap kan medborgarskapet bevaras också under mycket långvarig frånvaro från riket. Som kommentar till det finska förslaget, innebärande endast krav på mantalsföring i Finland någon gång, anförs att förhållandena för Finlands vidkommande synes vara något speciella och inte utan vidare helt jämförbara med situationen för Norges vidkommande. Det finska förslaget fick ses mot bakgrunden av det speciellt höga antal finska medborgare som arbetar och bor i Sverige och som man har en speciell önskan att bevara kontakten med.

I meldingen uttalas vidare att man, om tanken att helt slopa bosättningskravet avvisas, är hänvisad till att som villkor uppställa att vederbörande varit bosatt/folkeregisterfört i Norge inom en viss närliggande tid före valet. Det ligger i sakens natur – heter det vidare – att det är besvärligt att peka på någon objektivt riktig frist.

I den förut nämnda propositionen godtas de överväganden som nu redovisats. Några nytillkomna omständigheter som gav anledning att se annorlunda på problemet fanns således inte.

Bestämmelser om folkeregistreringen finns i lagen den 16 januari 1970 nr 1 om folkeregistrering och i föreskrifter den 20 januari om ordningen och føringen av folkeregistrene.

För varje kommun förs folkeregister över envar som är bosatt i kommunen. Dessutom förs ett centralt register över de personer som är hemmahörande i någon kommun (1 § lagen). Enligt 8 § lagen skall en person som är bosatt eller som har uppehållit sig i Norge minst sex månader, när han flyttar till utlandet för att bosätta sig där eller för att uppehålla sig där minst sex månader, före utresan anmäla detta till bosättningsortens (ev. uppehållsortens) folkeregister. Den som har anmält utresa skall också anmäla till samma folkeregister när han vänder tillbaka. Den som kommer från utlandet till ett norskt folkeregisterdistrikt för att

bosätta sig där, skall inom åtta dagar efter ankomsten personligen anmäla sig till folkeregistret och visa fram pass eller annat legitimationspapper. Detsamma gäller personer som kommer från utlandet för att uppehålla sig i ett norskt folkeregisterdistrikt i minst sex månader.

När inte annat följer av bestämmelserna i 4 § "föreskrifterna" räknas en person som bosatt där han regelmässigt tar sin dygnsvila, dvs. nattsömn eller motsvarande vila. En person räknas som bosatt i riket när han slagit sig ned där och har för avsikt att stanna inte bara tillfälligt. Vistelse av minst sex månaders längd räknas som bosättning från den tidpunkt då vederbörande slog sig ned i riket även om vistelsen inte är stadigvarande.

De nya reglerna om rösträtt har som redan nämnts tillämpats första gången vid 1973 års stortingsval. Systemet har enligt uppgift från det norska utrikesdepartementet fungerat tillfredsställande.

Vad angår frågan huruvida vederbörande är norsk medborgare förekommer inget krav på förevisande av norskt pass eller intyg om innehav av sådant i samband med ansökan om att bli upptagen i röstlängd. I den förut omnämnda ansökningshandlingen finns som redan nämnts plats för försäkran att den sökande fortfarande är norsk medborgare. Det ankommer på "mantallsføreren" att kontrollera om sökanden uppfyller villkoren för rösträtt.

Enligt rundskrivelse från norska utrikesdepartementet till utlandsmyndigheterna med anledning av 1973 års stortingsval skall väljare som är okänd för röstmottagaren avkrävas legitimation. Som legitimationshandling godtas bl. a. norskt pass, körkort, postens identitetskort och sjöfartsbok. Det anmärkes särskilt att röstmottagaren inte kan vägra att motta förhandsröst på den grund att vederbörande inte har rösträtt eller därför att han trots uppmaning inte kan visa fram legitimation. Frågan om en avgiven röst skall godkännas eller förkastas avgöres av vederbörande "valgstyre".

4 Allmänna överväganden; kretsen röstberättigade

Utredningens uppdrag att förutsättningslöst pröva frågan om vidgad rätt för utlandssvenskar att delta i val till riksdagen måste anses omfatta inte bara frågan om en vidgning bör ske av kretsen röstberättigade och i så fall i vilken utsträckning utan också frågan vilka åtgärder som kan och bör vidtagas för att underlätta för dem som sålunda är röstberättigade att utöva sin rösträtt. Den sistnämnda frågan rymmer i sig dels frågor av mera teknisk natur, såsom hur röstlängd skall upprättas och röstmottagningen praktiskt skall förberedas och genomföras, dels också frågan om information kring valförfarandet.

I detta kapitel kommer utredningen att ta upp den principiella, mera politiskt betonade frågan om en vidgning av kretsen röstberättigade. Emellertid kan denna fråga inte ses helt isolerad från de grundläggande riktlinjerna för hur röstlängden lämpligen bör upprättas, sett även från tekniska utgångspunkter. Utredningen ingår därför redan i detta sammanhang i relativt stor utsträckning på olika modeller för framställning av röstlängd och de olika modellernas inverkan på den principiella frågan.

I följande kapitel kommer utredningen därefter att behandla särskilda valtekniska frågor som den allmänna lösningen av utlandssvenskarnas rösträtt ger anledning till, med sikte inte minst på de praktiska problem av olika slag som i utlandet möter utlandssvensken vid val till den svenska riksdagen.

4.1 Allmänna utgångspunkter

Utlandssvensk är enligt 3 kap. 2 § första stycket regeringsformen svensk medborgare som inte är bosatt i landet. Av 4 kap. 11 § vallagen följer vidare att svensk medborgare skall anses bosatt utom riket om han enligt länsstyrelsens personband inte är kyrkobokförd här.

En definition av utlandssvensk i enlighet med det anförda omfattar således också den som aldrig varit bosatt i Sverige men som på grund av medborgarskapslagstiftningen fötts till ett svenskt medborgarskap. Detta kan han behålla livet ut trots att han hela tiden är bosatt i utlandet. Förutsättningen är att han före 22 års ålder ansöker om att få behålla sitt medborgarskap och att ansökan bifalles.

Utlandssvenskarna är, som det har konstaterats vid åtskilliga tillfällen,

en heterogen grupp. Några säkra uppgifter om hur många personer gruppen omfattar står inte att finna. Med utgångspunkt i enkäten och det på grundval av denna beräknade antalet utlandssvenskar som uppnått röstrettsålder skulle utredningen vilja våga påståendet att utlandssvenskarna uppgår till i vart fall 70 000 personer.

Vad angår den principiella frågan om avgörande motiv finns för en vidgning av kretsen röstberättigade utlandssvenskar behöver en utredning i och för sig inte leda till annat än ett konstaterande att gällande femårsgräns bör bibehållas. Finner man däremot att tillräckliga skäl talar för en vidgning av kretsen är det möjligt att gå efter två olika vägar. Antingen utsträcks eller slopas nuvarande tidsgräns med generell giltighet eller också införs särskilda regler för vissa bestämda personkategorier. Vilken väg man än väljer finns det enligt utredningen skäl att undersöka huruvida röstlängd kan upprättas med samma automatik som den allmänna röstlängden eller om man måste bibehålla ett system som innebär viss mer eller mindre långtgående medverkan från utlandssvenskarna själva.

Som redan inledningsvis antytts kan kretsen röstberättigade utlandssvenskar i och för sig vidgas så långt att alla svenska medborgare som enligt länsstyrelsens personband inte är bosatta i Sverige omfattas därav. Utredningen vill till en början ta upp frågan om det över huvud taget kan komma i fråga att vidga kretsen så långt att också personer som *aldrig* varit kyrkobokförda här skulle komma att tillerkännas rösträtt.

Olika långt gående krav har under årens lopp framställts rörande lösningen av frågan vilken krets av utlandssvenskar som bör vara röstberättigad, däribland kravet att rösträtt skall föreligga oberoende av tidigare mantalsskrivning eller kyrkobokföring i riket. I de flesta fallen — utredningen syftar här närmast på yrkanden framställda i motioner till riksdagen — har emellertid kraven, även där de i princip gällt rösträtt åt samtliga utlandssvenskar som uppfyller de allmänna förutsättningarna att ha uppnått viss ålder och ej blivit omyndigförklarade, försetts med den begränsningen att rösträtt dock inte skall tillkomma den som aldrig varit mantalsskriven resp. kyrkobokförd i landet.

Enligt utredningens mening måste, oavsett vilken lösning man än väljer, det kravet upprätthållas att den som tillerkännes rösträtt också har någon anknytning till landet och intresse för de politiska besluten som fattas där. Självfallet kan det råda delade meningar om vilken grad av anknytning som bör krävas och om hur denna anknytning skall dokumenteras. Enbart den omständigheten att en person, som vid uppnådd röstrettsålder aldrig varit bosatt i landet, innehar svenskt medborgarskap, som han måhända förlorar vid fyllda 22 år, kan enligt utredningens mening inte utgöra tillräcklig grund för rösträtt. Det kan i sammanhanget erinras om de regler som relativt nyligen antagits i Finland på motsvarande område. De innebär en mycket vidsträckt avgränsning av de röstberättigades krets. Trots allt gäller dock den begränsningen att finska medborgare som inte har varit införda i befolkningsböcker är utestängda från rösträtt.

Utredningen har således intagit den ståndpunkten att en vidgning av

kretsen röstberättigade inte kan göras så långtgående att varje krav på tidigare bosättning i Sverige (kyrkobokföring) efterges.

Som nyss har sagts är utlandssvenskarna en heterogen grupp. I prop. 1967:145 övervägdes bl. a. frågan om det var möjligt att utforma reglerna om utlandssvenskars rösträtt så att man kunde fånga upp den kategori utlandssvenskar som kunde förväntas återkomma inom en inte alltför avlägsen framtid och alltså berördes mera påtagligt av de beslut som fattas i riksdagen. Kriterier för en sådan begränsning stod emellertid inte att finna.

Också utredningen har övervägt om det finns möjligheter att urskilja och beskriva kategorier av personer som kan antas ha särskild anknytning till Sverige och därför bör bibehållas vid sin rösträtt.

F. n. kan en kategori utlandssvenskar sägas vara särbehandlade i förevarande hänseende, nämligen de tjänstemän som tjänstgör vid landets utlandsmyndigheter. Dessa personer kan kvarstå i kyrkobokföringen med resultat att de förs upp i den allmänna röstlängden. En möjlighet som diskuterades och också avvisades i samband med införandet av nu gällande regler, är att för ytterligare yrkeskategorier införa samma reglering. Alldeles bortsett från att ett kvarstående inom kyrkobokföringen medför oöverblickbara konsekvenser också på andra områden är en lösning efter denna linje förenad med avsevärda nackdelar.

En invändning emot en kategorilösning är självfallet den att det är förenat med stora svårigheter att dra gränserna mellan olika persongrupper efter deras yrke eller tjänstgöring och åstadkomma en avgränsning som är så klar att den inte ger upphov till svårigheter för myndigheter och enskilda vid tillämpningen. Även om gränserna drages så att några tolkningssvårigheter inte uppkommer kvarstår med stor sannolikhet invändningen att de är godtyckligt dragna. En härmed sammanhängande synpunkt är den att det ständigt sker en utveckling som medför att en gång dragna gränser med tiden ter sig som orättvisa och att grupper av medborgare kommer i den situationen att de med lika stor rätt som redan röstberättigade kategorier kan påstå att de bör bibehållas vid sin rösträtt.

De svårigheter som utredningen nu pekat på föreligger oavsett om man väljer att införa kategoribestämmelser i folkbokföringsförordningen eller vallagen.

Vad angår folkbokföringsförordningen vill utredningen ytterligare tillägga att bestämmelserna om folkbokföring är föremål för översyn inom hemvistsakkunniga (Fi 1970:71). Enligt vad utredningen inhämtat arbetar hemvistsakkunniga efter den linjen att fortsättningsvis endast den som har verkligt hemvist i landet skall medtagas i kyrkobokföringen. Tanken är således den att inte heller utlandssvenskar i diplomatisk tjänst skall kunna kvarstå som kyrkobokförda inom landet om de inte har hemvist i landet utan är bosatta i utlandet under sin tjänstgöring.

I sammanhanget kan vidare nämnas att tanken på en lösning byggd på särbehandling av vissa yrkeskategorier varit föremål för överväganden i såväl Finland som Norge i samband med införandet av nu gällande regler i dessa länder samt att tanken där avförts från vidare diskussion, inte minst med hänsyn till svårigheterna att utforma regler som inte ger upphov till tillämpningssvårigheter.

Utredningen finner för sin del att vad som nu anförts innefattar skäl nog att avvisa en lösning efter kategoritanken. Utgångspunkten för utredningens vidare överbäganden har därför varit att generella kriterier måste uppställas. I fortsättningen förutsätter sålunda utredningen dels att kretsen röstberättigade under inga förhållanden bör vidgas därhän att också utlandssvenskar som aldrig varit kyrkobokförda i landet tillerkännes rösträtt, dels att, om en vidgning av kretsen skall genomföras så att inte alla de som någon gång varit kyrkobokförda här kommer att omfattas, en begränsning bör sökas efter generella kriterier.

4.2 Upprättandet av röstlängd

Som framgått av föregående avsnitt finner utredningen det lämpligt att, innan den principiella frågan rörande kretsen röstberättigade upptas till närmare överbäganden, förhållandevis utförligt uppehålla sig kring de grundläggande frågorna med anknytning till röstlängdsupprättandet.

I ett tidigare kapitel (2.3) har redovisats vilka uppgifter om utlandssvenskarna som är tillgängliga för myndighet. Av särskilt intresse i detta sammanhang är det hos rikspolisstyrelsen (RPS) med hjälp av teknik för automatisk databehandling (ADB) förda passregistret och riksskatteverkets (RSV) kortregister över ut- och inflyttade personer. Det senare registret omfattar dock endast dem som flyttat ut 1947 eller därefter. En fråga som utredningen i sammanhanget ställt sig är om man med utgångspunkt endast från dessa uppgifter kan upprätta en röstlängd, som upptar alla svenska medborgare som inte är men varit kyrkobokförda i landet någon gång, eller om man måste kräva viss medverkan från de personer som skall tas med.

För att erhålla ytterligare material till ett ställningstagande har utredningen inhämtat yttrande från RSV rörande möjligheten att på grundval av RSV:s kortregister och det centrala passregistret framställa röstlängd som upptar dem som flyttat ut 1947 eller senare. Utredningen har därvid som förutsättningar angivit att rösträtt skall tillkomma den som inte är kyrkobokförd i landet men som varit det antingen över huvud taget eller någon gång under viss angiven period samt att en persons svenska medborgarskap liksom hittills bäst styrkes genom giltigt svenskt pass av vilket framgår att vederbörande är svensk medborgare. Utredningen har i sammanhanget också berört frågan huruvida röstlängd avseende svenska medborgare bosatta i utlandet bör som nu upprättas centralt och i form av särskild röstlängd eller om samtliga röstberättigade svenska medborgare kan tas upp i allmän röstlängd oberoende av bosättning inom eller utom riket. Ytterligare har utredningen begärt belysning av frågan huruvida det medför särskilda problem att bibehålla ett ansökningsförfarande avseende sådana personer som flyttat ut före 1947. Slutligen har utredningen påpekat att ett system som ej förutsätter ansökningsförfarande medför ökade svårigheter att nå de röstberättigade med röstkort, något som i sin tur har betydelse för bestämmelserna i vallagen som kräver att den som röstar hos utlandsmyndighet skall förete

röstkort. Angående denna fråga nämner utredningen i sin framställning som uppslag till en lösning att kravet på röstkort kunde mjukas upp så att den röstande medges att i stället förete giltigt svenskt pass.

4.2.1 *Riksskatteverkets yttrande*

RSV har i sitt yttrande till utredningen redogjort för det kortregister som förs vid RSV samt redovisat olika alternativa lösningar såvitt angår upprättande av särskild röstlängd.

I fråga om registret konstaterar RSV att detta inte är helt tillförlitligt. Det måste betraktas som ett hjälpregister för kyrkobokföringen. Enligt RSV:s mening bör kortregistret – som omfattar ca 1,5 miljoner kort – ersättas av ett ADB-register. Med hänsyn till planerade framtida ADB-system för folkbokföringen torde detta ej kunna ske så tidigt att en särskild röstlängd kan upprättas med hjälp av ADB till 1976 års val.

RSV framhåller vidare att, om den särskilda röstlängden skall upprättas utan ansökningsförfarande, RSV:s register inte kan användas vid 1976 års val. Enligt de planer som f. n. föreligger torde RSV:s register överföras på ADB hösten 1979. Om det nuvarande registret framdeles skall användas för upprättande av särskild röstlängd utan ansökningsförfarande torde det vara nödvändigt att kontrollera registrets innehåll beträffande utvandrade svenska medborgare mot pastorsämbetenas emigrantregister. Sedan registrets innehåll överförs på ADB kan listor framställas för varje församling med uppgift om utvandrade svenska medborgare. Listorna sänds till pastorsämbetena för kontroll mot emigrantregistret. Om detta innehåller personakt för person som ej finns i RSV:s register underrättas RSV för rättelse. Kontrollarbetet blir omfattande men är av engångskaraktär, eftersom aktualiseringen av det nyupprättade ADB-registret kommer att ske automatiskt efter varje ny anmälan om utvandring eller invandring.

Om således kortregistret inte kan användas för upprättande av särskild röstlängd åren 1976 och 1979 utan ansökningsförfarande vill RSV ändå ifrågasätta om särskild röstlängd inte kan upprättas ADB-mässigt på annat grundmaterial. RSV har övervägt en lösning enligt följande principer.

Utgångspunkten är att ansökningsförfarandet kombineras med själva röstningen. Den som uppsöker utlandsmyndigheten för att rösta måste kunna styrka sitt svenska medborgarskap med giltigt svenskt pass. Med ledning av passet upprättar röstmottagaren ett adresskort på samma sätt som sker vid röstning på fartyg, då väljaren visar sjöfartsbok. Adresskortet läggs i stället för röstkort tillsammans med valkuvertet i ett ytterkuvert, som sänds till RSV.

Någon röstlängd skulle således inte föreligga vid själva röstningstillfället. Sådan upprättas av RSV först då adresskorten nått RSV. Uppgifterna i adresskortet – personnummer, namn och hemort – tänkes bli registrerade hos RSV på magnetband. I RSV:s kortregister – eller i vissa fall hos pastorsämbete – undersöks om personen är omyndigförklarad. Magnetbandet körs därefter i dator tillsammans med rösträttsbandet för

hela riket. Det senare bandet innehåller alla uppgifter som finns i de allmänna röstlängderna. Genom denna körning kan de utlandsväljare som finns upptagna i allmän röstlängd sällas bort. Dessa personers röster sänds vidare till väljarens valdistrikt. För övriga personer upprättas särskild röstlängd för varje valkrets med hjälp av ADB. Den särskilda röstlängden kommer således att omfatta alla utlandsväljare, som enligt giltigt svenskt pass är svenska medborgare och som enligt länsstyrelsens personband inte är kyrkobokförda den 1 juni i Sverige.

Det bör emellertid enligt RSV observeras att personer som enligt nu gällande rösträttsregler blir upptagna i särskild röstlängd får röstkort och kan rösta i Sverige. Det är inte tänkbart att låta sådana personer i det nu skisserade systemet rösta genom att visa sitt pass på postanstalt eller i vallokal. En utlandssvensk som ej är upptagen i allmän röstlängd och beräknar att rösta i Sverige bör därför få möjlighet att ansöka om upptagande i särskild röstlängd. Med hänsyn till det ringa antal personer det kan bli fråga om bör ansökningstiden kunna utgå förslagsvis den 15 augusti valåret. RSV undersöker om de personer som före ansökningstidens utgång ansökt om att bli upptagna i särskild röstlängd är upptagna i allmän röstlängd. Om så inte är fallet tas de upp i särskild röstlängd med särskild markering, varefter röstkort utfärdas.

I fråga om den särskilda röstlängd som upprättas på grundval av förut nämnda adresskort innebär RSV:s förslag att sådan upprättas senast torsdagen före valdagen för att denna dag vara tillgänglig för offentlig granskning hos RSV. Samma torsdag sänds röstlängderna till vederbörande valnämnd. En förutsättning för detta system är att utlandsröstningen avslutas i så god tid att rösterna beräknas vara RSV till handa minst en vecka före valdagen. Detta bör kompenseras med att förtidsröstningen utomlands får börja minst en vecka tidigare, varför röstningsperiodens längd blir densamma. Att röstningen tidigareläggs kan enligt RSV upplevas som en negativ faktor. Det bör emellertid observeras att utlandssvensken, i sådant fall, behöver besöka utlandsmyndigheten endast en gång för att samtidigt ansöka om rösträtt och avlämna sin röst.

Säkerheten i det skisserade systemet torde enligt RSV vara större än om särskild röstlängd upprättas utan ansökningsförfarande med RSV:s kortregister som grundval.

Till frågan om systemet kan anses grundlagsenligt anför RSV i huvudsak följande. Regeringsformens krav att röstlängden skall vara upprättad före valet kan formellt upprätthållas. Något utrymme för lokal offentlig granskning eller anmärkningsförfarande finns emellertid inte. RSV bedömer emellertid att risken att inte bli upptagen i den särskilda röstlängden enligt det skisserade systemet ej är större än om en avlämnad röst skulle komma på avvägar under transport till RSV och med nuvarande system inte komma fram innan röstsammanräkningen börjar. Sådana röster kan inte påverka sammanräkningen. Eventuella fel då det gäller distributionen av utlandsröster påtalas genom valbesvär i vanlig ordning. Det torde därför enligt RSV vara tillfyllest att den som på grund av avgiven utlandsröst inte blir upptagen i särskild röstlängd får möjlighet att anföra besvär över valet i vanlig ordning.

Inte heller invändningen att det strider mot gällande rätt om en person får avlämna sin röst utan att formellt vara röstberättigad är enligt RSV bärande. En sjöman som röstar med sjöfartsbok kan tänkas vara avregistrerad från folkbokföringen i Sverige och därigenom ej upptagen i allmän röstlängd. Han tillåts ändå att rösta. Om det vid rösträttskontrollen visar sig att väljaren ej är röstberättigad blir rösten ogill. Samma princip torde enligt RSV vara hållbar i det här skisserade systemet.

RSV har i skrivelsen till utredningen diskuterat ytterligare ett alternativt system för upprättande av särskild röstlängd enligt följande riktlinjer.

Hos rikspolisstyrelsen förs som förut nämnts ett ADB-register över passinnehavare (centrala passregistret). Detta register skulle kunna samköras med de av länsstyrelserna upprättade rösträttsbanden för allmän röstlängd. Därvid skulle erhållas ett magnetband (A) innehållande alla personer som innehar giltigt svenskt pass och som inte är upptagna i allmän röstlängd. Bandet kommer emellertid att omfatta avlidna passinnehavare, eftersom passregistret inte aktualiseras med dödsfallsaviseringsring. F. n. pågår enligt RSV undersökning om uppgifter om avlidna personer kan uteslutas ur passregistret. Om en sådan aktualisering kan ske erhålles ett magnetband (B). Magnetbandet (B) selekteras på band för varje valkrets med ledning av den registrerade hemorten (hemkommun då passet utfärdades). Med ledning av dessa band upprättas särskild röstlängd samtidigt som allmän röstlängd. Därvid tillämpas samma tidsfrister som f. n. Röstkort kan emellertid inte sändas ut eftersom adress saknas. Röstning måste utomlands ske genom uppvisande av pass. Röstkort kan utfärdas på begäran av den som vill rösta i Sverige. RSV kan emellertid inte förorda det nu redovisade systemet utan ytterligare utredning som måste ske i samråd med rikspolisstyrelsen.

Sammanfattningsvis anför RSV i sitt yttrande till utredningen att RSV vill förorda den lösningen som innebär att nuvarande ansökningsförfarande för den särskilda röstlängden slopas, att svensk medborgare utomlands får rösta genom att visa pass och att rösten som sådan betraktas som ansökan om rösträtt, att en särskild röstlängd upprättas av RSV med ledning av mottagna utlandsröster samt att utlandsröstningen påbörjas tidigare än nu, förslagsvis trettioförsta dagen före valdagen, och avslutas så att rösterna är RSV tillhanda förslagsvis senast åttonde dagen före valdagen.

4.2.2 *Kommentarer till riksskatteverkets yttrande*

Den av RSV förordade lösningen, enligt vilken röstningen även anses innefatta en begäran från väljaren att bli upptagen i röstlängd, har den inte obetydliga fördelen framför nu gällande system att den enskilde utlandssvensken inför valet inte behöver taga kontakt med utlandsmyndigheten mer än en gång, nämligen då han besöker myndigheten för att avge sin röst. Lösningen är emellertid inte invändningsfri.

Som framhållits i bl. a. prop. 1973:90 med förslag till ny regeringsform (s. 247) har röstlängd karaktär av exklusivt bevismedel vid

avgörande av frågan om rösträtt föreligger för viss person. För att röstlängden skall kunna tjäna som exklusivt bevismedel har upprättandet av den förenats med en efterföljande offentlig gransknings- och anmärkningsprocedur. Röstlängd — såväl allmän som särskild — skall således sedan den väl upprättats vara tillgänglig hos lokal skattemyndighet resp. länsstyrelse för att bereda medborgarna möjlighet kontrollera att ingen med orätt upptagits i längden eller uteslutits ur denna. Anmärkningar kan framställas mot längden inom viss tid och framställda anmärkningar prövas vid offentligt sammanträde.

Även om förfarandet inte i någon större omfattning uppmärksammas från de enskilda medborgarnas sida och anmärkningar är tämligen sällsynta, innebär dock denna gransknings- och anmärkningsprocedur med dess möjligheter till insyn från allmänheten en ur demokratisk synpunkt värdefull garanti. Hela ändamålet med denna procedur skulle med den av RSV förordade lösningen i verkligheten gå förlorad. Formellt sett skulle visserligen beredas möjlighet till granskning men inte inom orten utan hos RSV och inte som normalt under en veckas tid utan endast under en dag. Någon anmärkningsprocess före valet finns det över huvud taget inte utrymme för. Enligt RSV är riskerna med ett sådant system inte så stora och eventuella felaktigheter kan påtalas genom besvär efter valet. RSV nämner särskilt att risken att ej bli upptagen i den särskilda röstlängden enligt det föreslagna systemet inte är större än om en avlämnad röst skulle komma på avvägar under transport till RSV och med nuvarande system ej komma fram innan röstsammanräkningen börjar.

Utredningen kan i och för sig instämma i nyssnämnda påstående. Enligt utredningens mening måste man emellertid ta i beaktande — förutom de nyss nämnda principiella synpunkterna — också andra eventuellt uppkommande situationer. Det föreslagna systemet innefattar alltjämt ett ansökningsförfarande. Med utredningens utgångspunkt att rösträtt förutsätter kyrkobokföring i landet åtminstone någon gång måste det med nödvändighet inträffa att ansökan lämnas utan bifall därför att kontrollen avseende kyrkobokföringen ger vid handen att den sökande inte enligt tillgängliga uppgifter har varit kyrkobokförd i landet. Avgörandet kan vara byggt på bristfälligt underlag. Det kan i själva verket förhålla sig så att sökanden varit kyrkobokförd. I fall som dessa måste sökanden anses ha ett berättigat intresse att redan före valet kunna lämna sådana kompletterande uppgifter om sin senaste kyrkobokföring att det felaktiga beslutet kan rättas så att han kommer med i röstlängd.

Systemet innehåller inte någon säker spärr mot att sökande som alltjämt innehar ett svenskt pass men förlorat sitt svenska medborgarskap kan komma att tillåtas att rösta.

Åtminstone teoretiskt skulle det kunna inträffa att person som förlorat sitt svenska medborgarskap inte anmäler detta förhållande till passmyndighet utan utnyttjar innehavet av pass och inställer sig för att rösta hos utlandsmyndighet. En motsvarande risk kan visserligen sägas föreligga redan med det nuvarande ansökningsförfarandet. Skillnaden är emellertid den att enligt nu gällande regler vissa förutsättningar finns att

under gransknings- och anmärkningsprocessen personer som innehar svenskt pass men som förlorat sitt svenska medborgarskap sållas bort.

Enligt utredningens mening måste det vidare anses önskvärt att — i den mån föreliggande yttre förhållanden inte föranleder en åtskillnad — de regler som skall gälla för upprättande av röstlängd är likartade vare sig fråga är om svensk medborgare bosatt i landet eller svensk medborgare bosatt i utlandet. Det finns sålunda inte någon anledning att ställa mindre långt gående krav på säkerhet och kontroll då det gäller upprättandet av röstlängd som upptar i utlandet bosatta svenska medborgare. Snarare skulle man kunna påstå att speciellt i det senare fallet de möjligheter till kontroll som erbjuds bör tillvaratas i största möjliga mån eftersom man där har att göra med en grupp personer som inte kontinuerligt är föremål för registrering inom ramen för folkbokföringen.

Även om det rent formellt kan hävdas att röstlängden i det nu behandlade alternativet till en lösning är upprättad och föreligger före valdagen och därmed också före valet, finner utredningen för sin del mot bakgrund av det ovan anförda att den av RSV förordade lösningen innebär ett alltför märkbart avsteg från gällande valordning och särskilt förutsättningarna för grundlagens bestämmelse om röstlängden som exklusivt bevismedel.

Såvitt angår den rent tekniska utformningen av en lösning av detta slag för utlandssvenskarnas upptagande i röstlängd vill utredningen därutöver tillägga att det inte heller kan anses som helt invändningsfritt att den allmänna regeln om ansökan vid röstningstillfället måste kompletteras med regler om särskild ansökan för dem som kan tänkas vilja rösta i Sverige på valdagen och därför måste vara upptagna i röstlängd redan då de röstar. Ett dubbelt regelsystem skulle kunna medföra komplikationer inte bara för de tillämpande myndigheterna utan också för den enskilde. Så långt möjligt bör enhetliga regler gälla för samtliga röstberättigade svenska medborgare bosatta i utlandet så att inte den som tror sig vara röstberättigad enligt huvudregeln finner sig vara avskuren från möjligheten att rösta, därför att han av förbiseende eller okunnighet försummat att, enligt de särskilda reglerna för utlandssvenskar som avser att rösta i Sverige, i tid ansöka om att bli upptagen i röstlängd.

Vad härefter angår den av RSV presenterade alternativa lösningen som innebär att en särskild röstlängd för utlandssvenskar — utan någon ansökan från de därav berörda — framställs på grundval av passregister och rösträttsband för hela riket kan till en början konstateras att RSV inte vill förorda detta system. Det framhålls att passregistret f. n. inte aktualiseras med dödsfallsavisering. Självfallet skulle det innebära ett visst framsteg om passregistret kunde föras så att endast pass, vars innehavare är i livet, omfattades av registret. Att så skulle kunna bli fallet inom en överskådlig framtid förefaller emellertid mindre troligt. Man har nämligen att räkna med stora svårigheter om man vill åstadkomma en dödsfallsrapportering som inte bara avser dödsfall bland svenska medborgare bosatta i Sverige utan också dödsfall bland utlandssvenskarna. Redan en rapportering av dödsfall bland de inom landet boende är emellertid en inte oväsentlig förbättring om man tänker sig att framställa röstlängder

på grundval av passregister och rösträttsband. Med ett på så sätt aktualiserat passregister skulle med större grad av säkerhet kunna sägas att en samkörning av passregisterband och rösträttsband ger besked om vilka svenska medborgare som flyttat ut ur riket och därför avregistrerats i kyrkobokföringen. Frågan kvarstår emellertid om dessa personer alltså är i livet.

Också ett system som utgår från ett aktualiserat passregister förutsätter en kontroll av kyrkobokföringen. De personer som aldrig varit kyrkobokförda här måste sällas bort. Innebär systemet vidare att viss tidsgräns bibehålles måste också de personer som varit kyrkobokförda här vid tidpunkt som befinner sig på fel sida om tidsgränsen strykas.

Ytterligare ett problem med anknytning till kyrkobokföringen är det att särskild röstlängd enligt gällande regler upprättas valkretsvis. Den som skall tas upp i särskild röstlängd uppföres i röstlängden för den valkrets där han senast varit kyrkobokförd. Utredningen kan för sin del inte finna att det är praktiskt möjligt att frågå den princip som vallagen ger uttryck för i denna fråga. Det kan således inte komma i fråga att ta upp samtliga röstberättigade utlandssvenskar i röstlängd för en enda valkrets eller ett antal särskilt utvalda kretsar. En naturlig fördelningsgrund är, mot bakgrund av vallagstiftningen i övrigt, senaste kyrkobokföringsort.

Frågan är således hur ett band framställt på grundval av passregisterband och rösträttsband skall kunna fördelas så att i varje särskilt fall de röstberättigade hamnar i rätt valkrets. RSV:s förslag innebär att den uppgift om hemkommun som passregistret innehåller tas till utgångspunkt. Vid tillämpning av nyss nämnda fördelningsgrund kan emellertid inte enbart på grundval av dessa uppgifter en fördelning göras eftersom det inte är uteslutet att passinnehavare, som vid passets utfärdande var bosatt på viss ort i landet, därefter bytt kyrkobokföringsort en eller flera gånger och först därefter flyttat utrikes.

Av RSV:s yttrande framgår att RSV:s manuellt förda kortregister kommer att i en framtid föras över på ADB men att registret i vart fall under de närmaste fem åren kommer att föras oförändrat manuellt. Såvitt utredningen kan förstå av RSV:s yttrande kommer ett framtida ADB-register visserligen att vara tillförlitligare än det nuvarande registret men samtidigt lida av samma brist som detta. Också det ADB-baserade registret kommer således att uppta endast dem som flyttat ut under 1947 eller senare. För den händelse den nuvarande tidsgränsen i vallagen slopas eller utsträcker så långt att också före 1947 utflyttade personer tillerkännes rösträtt måste tydligen särskilda kontrollåtgärder tillkomma avseende dem som inte återfinns i det framtida ADB-registret.

I anslutning till de båda av RSV skisserade utkasten till lösningar till upprättande av röstlängd för utlandssvenskar vill utredningen något uppehålla sig också vid ett system som bygger på ett ADB-baserat flyttningsregister. Genom en körning av utflyttningsregisterband, länsstyrelsernas rösträttsband och passregisterband skulle ett underlag kunna erhållas som gav besked om vilka svenska medborgare som varit kyrkobokförda här 1947 eller senare men som inte är kyrkobokförda här. För dem som flyttat ut före 1947 måste som redan nämnts särskilda

åtgärder tillgripas. Härifrån bortses i detta sammanhang.

Det underlag som erhålles på nu nämnda sätt är emellertid inte helt korrekt, något som är en följd av att de uppgifter som underlaget bygger på inte är fullständiga. Passregistret kan således innehålla uppgift om att en person innehar pass, vilken uppgift i och för sig är riktig. I verkligheten har emellertid personen i fråga förlorat sitt svenska medborgarskap utan att det kommit till passmyndigheternas kännedom. Något beslut om återkallelse av pass har således inte fattats. Inte heller är registret aktualiserat med dödsfall. De dödsfall som det i detta sammanhang rör sig om är sådana som inträffat under den senaste tioårsperioden. Bristen i dödsfallsrapporteringen skall därför inte överdrivas. Den föreliggande bristen aktualiserar snarare frågan i vilken mån man bör acceptera röstlängder som upptar personer som redan vid den tidpunkt som är röstlängdens kvalifikationsdatum är avlidna. Utredningen återkommer till denna fråga i det följande. Allvarligare är däremot bristen att svenskt medborgarskap inte med säkerhet kan konstateras endast med utgångspunkt i passregistret.

Utredningen har redan berört röstlängdens betydelse som exklusivt bevismedel. Enligt gällande regler i vallagen kan anmärkning riktas mot röstlängd som felaktigt upptar någon som inte var svensk medborgare den 1 juni. Vidare gäller att om det i anmärkningsärendet framgår att någon upphört att vara röstberättigad på grund av omständighet som har inträffat efter den 1 juni så skall han inte vara upptagen i särskild röstlängd. Sedan anmärkningstiden utgått och röstlängden underskrivits gäller röstlängden emellertid som exklusivt bevismedel.

Det nu sagda ger vid handen att varje system som bygger på automatik kommer att vara behäftat med brister, eftersom uppgiftsunderlaget inte alltid ger en korrekt bild. De brister som är förenade med en automatik är enligt utredningens mening så allvarliga att de inte kan anses botade genom förekomsten av en efterföljande gransknings- och anmärkningsprocedur. Utgångspunkten bör självfallet vara den att röstlängden endast upptar vid kvalifikationsdatum röstberättigade personer. Så långt det är möjligt bör undvikas att personer som vid denna tidpunkt är avlidna tas upp i röstlängden. Än viktigare är det att personer som vid denna tidpunkt inte är svenska medborgare inte tas med. Att röstlängderna är så korrekta som de faktiskt är beror inte bara på gransknings- och anmärkningsproceduren utan på den kontroll som är inbyggd i röstlängdsförfarandet i dess helhet.

4.2.3 *Summering*

Genomgången av olika system för upprättande av röstlängd ger enligt utredningen vid handen att det inte är möjligt att framställa röstlängd avseende utlandssvenskar med samma grad av automatik som då det gäller allmän röstlängd. Detta har sin grund i det faktiska förhållandet att det för de svenskar som avflyttat till utlandet inte finns tillgång till någon registrering liknande den som sker inom ramen för folkbokföringen. Det röstlängdsunderlag som kan åstadkommas genom en samkörning av olika

register och rösträttsband ger med viss säkerhet uppgift om vilka utlandssvenskar som skall tas med i röstlängd. Bland de personer som tagits fram på detta sätt måste emellertid som framgått av det föregående en viss sällning företas. Utredningen kan för sin del inte acceptera ett system liknande det finska som är så uppbyggt att också personer som avlidit eller förlorat sitt medborgarskap tas upp i röstlängd.

Om således någon fullständig automatik inte är möjlig återstår endast att kräva viss medverkan från de röstberättigade utlandssvenskarna. Det är därvid angeläget att kravet på medverkan ges ett sådant innehåll och en sådan utformning att valdeltagandet inte i onödan hämmas eller hindras. Till närmare översväganden i detta syfte återkommer utredningen i kap. 5 nedan.

4.3 Kretsen röstberättigade

Svårigheterna att uppställa regler som fångar in just de utlandssvenskar som man vill skall vara bibehållna vid sin rösträtt har varit uppenbara för utredningen. Enighet råder inom utredningen om att rösträtt förutsätter viss anknytning till Sverige. Rösträtt bör sålunda inte under några förhållanden tillkomma svensk medborgare som aldrig varit bosatt (folkbokförd) i landet. Det är vidare utredningens uppfattning att varje begränsning, som ett krav på anknytning för med sig, måste ha generell giltighet, så att inte t. ex. skilda yrkeskategorier behandlas på olika sätt. Vad gäller de mera politiskt färgade frågorna rörande den grad av anknytning som bör krävas för rösträtt och det sätt varpå anknytningen skall dokumenteras har diskussionen förts efter olika linjer.

Då nu gällande regler rörande utlandssvenskars rösträtt infördes, angavs som skäl för en femårig tidsgräns att några kriterier för en begränsning som fångade upp de utlandssvenskar, som borde bibehållas vid sin rösträtt efter bosättning utomlands därför att de kunde förväntas återkomma till Sverige inom en inte alltför avlägsen framtid, inte stod att finna. Därför fick man hålla sig till utlandssvenskens anknytning till Sverige i förfluten tid. En femårsgräns skulle fånga in alla de kategorier av utlandssvenskar som det var särskilt angeläget att få med. I sammanhanget nämndes också det förhållandet att svenskt pass då hade en giltighetstid av högst fem år.

Utredningen tolkar för sin del de svar som framkommit i enkäten så, att utlandssvenskarnas intresse för deltagande i svenska val kvarstår på en i stort sett oförändrad nivå också då utlandsvistelsen varat väsentligt mer än fem år. Intressenivån är inte bara tämligen oförändrad utan också relativt hög. Nämnda förhållanden utgör ett stöd för uppfattningen att det inte är ovanligt att utlandssvensken stannar utomlands längre sammanhängande perioder än fem år utan att därför mista kontakten med hemlandet. Att intresset för Sverige avtar vid viss tidpunkt kan inte utläsas ur enkäten. I varje fall synes inte utgången av den första femårsperioden av utlandsvistelsen utgöra någon avgörande skiljelinje.

Mot denna bakgrund har utredningen inte kunnat ansluta sig till ett

resonemang efter linjer som de nyss redovisade. I stället har utredningen intagit den ståndpunkten att en sådan lösning bör eftersträvas som bättre än schematiska regler låter den enskildes intresse för det politiska livet i Sverige vara avgörande.

Enligt vad utredningen tidigare konstaterat (4.2.3) är det – om man vill upprätthålla godtagbara krav på röstlängden som exklusivt bevis för rösträtt – i och för sig inte möjligt att upprätta en röstlängd avseende utlandssvenskar helt utan den enskilde utlandssvenskens medverkan. Vad angår det krav på medverkan som det nuvarande ansökningsförfarandet innebär, är utredningens på enkätundersökningen grundade uppfattning den att ansökningsförfarandet inte uppfattas som särskilt besvärande eller hindersamt trots den särskilda omgång som ligger i anskaffandet av medborgarskapsintyg. Enkätundersökningen ger å andra sidan vid handen att antalet utlandssvenskar som inför 1973 års val skulle ha kunnat ansöka om att bli upptagna i särskild röstlängd kan uppskattas till ca 15 000 personer. Siffran kan jämföras med antalet personer som verkligen ansökte härom. Sammanlagt uppgick antalet ansökningar till inte fullt 5 000. Därav lämnades emellertid i runt tal 1 000 ansökningar utan bifall, ca 850 av den anledningen att sökanden var kyrkobokförd i landet den 1 juni och därför inte var att betrakta som utlandssvensk (jfr avsnitt 2.5).

Det bör i sammanhanget nämnas att, av enkäten att döma, det förhållandet att informationen inte nått fram får ses som en i högre grad bidragande orsak till det förhållandevis låga antalet ansökningar än ansökningsförfarandet som sådant. Långt ifrån hela skillnaden mellan antalet i och för sig röstberättigade och antalet sökande kan emellertid förklaras härav.

Även med beaktande av informationens betydelse anser utredningen sig kunna dra den slutsatsen att redan ett krav på medverkan, som utformats så att endast måttliga ansträngningar begärs av den enskilde, fungerar som en tröskel som inte passeras av andra än sådana som har ett så uttalat intresse för deltagande i det svenska riksdagsvalet att de bör bibehållas vid sin rösträtt.

Av det föregående har redan framgått att utredningen av principiella skäl sett det som önskvärt att den nuvarande femårsgränsen slopas utan att ersättas med någon annan tidsgräns. Utredningens bedömning är också den att sådana tidsgränser från valteknisk synpunkt kan undvaras utan några egentliga nackdelar. En viss fördel skulle visserligen kunna uppnås om tidsgränsen fixerades vid år 1947 eller en senare tidpunkt. Den kontroll av kyrkobokföring som måste ske skulle nämligen då underlättas i viss mån eftersom kontrollen i princip kunde ske mot riksskatteverkets kortregister eller framtida ADB-register. Fördelarna bör emellertid inte överdrivas. Antalet personer, utflyttade före 1947, som skulle göra sig besvär att, vid ett bibehållet ansökningsförfarande, ansöka om att bli upptagna i särskild röstlängd är sannolikt inte stort och det utredningsarbete som måste göras hos pastorsämbeten kan därför inte bli särskilt betungande. Med tiden kommer för övrigt en tidsgräns som fixeras vid ett bestämt årtal att få minskad betydelse i praktiken för att

slutligen bli helt utan verkan.

Redan genom att uppställa ett i och för sig ofrånkomligt krav på medverkan från utlandssvenskar som vill upptas i röstlängd uppnår man sålunda enligt utredningens uppfattning en tillräcklig avgränsning som väl stämmer med utredningens principiella inställning att alla utlandssvenskar som bibehållit viss anknytning till Sverige skall ha rösträtt vid val till riksdagen. Med hänsyn härtill och då inte heller några rent valtekniska skäl kan anföras för ett bevarande av den nuvarande femårsgränsen förordar utredningen att denna gräns slopas. Kravet på initiativ från den enskilde som vill bli upptagen i röstlängd bör vara en tillräckligt avgränsande faktor.

5 Röstlängdsförfarande och valdeltagande

Enligt vad utredningen föreslagit i föregående kapitel skall rösträtt tillkomma varje svensk medborgare som på grund av bosättning utomlands inte är kyrkobokförd i Sverige men som varit det någon gång och som uppfyller övriga rösträttsvillkor. En förutsättning för utövning av rösträtt skall liksom enligt nu gällande regler vara att utlandssvensken tagits upp i röstlängd.

Utredningen har funnit att det inte är möjligt att upprätta röstlängd avseende utlandssvenskar med samma automatik som röstlängd avseende i Sverige bosatta svenska medborgare. Kravet på medverkan från den enskildes sida har alltså bibehållits. I praktiken innebär detta krav att endast den som ansökt om det och vars ansökan bifallits tas upp i röstlängd. Det är således inte möjligt att nöja sig med ett anmälningsförfarande som skulle innebära att var och en som ger sig till känna utan varje prövning registreras som röstberättigad. Det behöver inte särskilt understrykas att den prövning som avses dock är snävt begränsad till ett fåtal uttryckligen angivna villkor för att sökanden skall komma med i röstlängden.

Utredningens förslag i den principiella frågan hur kretsen röstberättigade utlandssvenskar skall bestämmas skiljer sig alltså på det sättet från vad som nu gäller att femårsgränsen slopas och ersätts med ett mera allmänt krav på kyrkobokföring. I och för sig påkallar en ändring i enlighet med utredningens förslag inte att någon annan bestämmelse i vallagen ändras än den i 4 kap. 11 § som ger uttryck för principen att rösträtt upphör viss tid – fem år – efter utflyttningen från Sverige. Enligt utredningens mening finns det emellertid – vare sig kretsen röstberättigade bestäms på det ena eller andra sättet – anledning att undersöka om inte de regler som gäller upprättande av särskild röstlängd kan förenklas eller på annat sätt modifieras till lättnad för den enskilde. Vad som sagts nu gäller också de regler som direkt tar sikte på avlämnande av valsedlar hos utlandsmyndighet.

5.1 Röstlängdsförfarandet

Enligt de regler som nu gäller skall ansökan att bli upptagen i särskild röstlängd göras skriftligen och senast den 1 juni vara centrala valmyndig-

heten, dvs. riksskatteverket (RSV), till handa. Också kvalifikationsdatum är bestämt till den 1 juni. Enligt vallagen gäller generellt att frågan huruvida någon skall tas upp i röstlängd – allmän eller särskild – avgöres med utgångspunkt i de förhållanden som gäller den 1 juni det år röstlängden upprättas.

De nyssnämnda ansökningarna prövas av RSV som också upprättar de särskilda röstlängderna, en för varje valkrets. Sedan röstlängd upprättats vidtar på länsstyrelseplan ett gransknings- och anmärkningsförfarande som i princip sammanfaller med det allmän röstlängd undergår.

Utredningen är, som i tidigare sammanhang nämnts, av den uppfattningen att de regler som gäller för upprättande av röstlängd så långt möjligt skall vara likartade vare sig fråga är om röstlängd som avser utlandssvenskar eller röstlängd avseende i landet bosatta svenska medborgare. På det hela taget löper också de båda nu förekommande röstlängdsförfarandena parallellt efter likartade bestämmelser. Någon ändring som skulle innebära en mindre grad av principiell överensstämmelse mellan de två förfarandena bör inte eftersträvas.

Redan den omständigheten att utlandssvensk inte tas med i röstlängd annat än efter ansökan måste medföra att vissa av de nu förekommande skillnaderna i förfarandet för upprättande av röstlängd för hemmavarande svenskar och de i utlandet bosatta kvarstår. Den gällande ordningen enligt vilken ansökningarna från utlandssvenskar prövas centralt av RSV bör sålunda behållas liksom principen att röstlängderna upprättas valkretsvis av denna myndighet. Utredningen delar härvid den av RSV i dess yttrande uttalade uppfattningen att övervägande skäl talar för att särskilda röstlängder fortfarande upprättas för de utlandssvenskar som befins röstberättigade och att dessa inte i särskild ordning slussas in i de allmänna röstlängderna. Vad som kan diskuteras är en jämkning och förenkling av förekommande särregler gällande ansökan att bli upptagen i röstlängd som innebär att särskilda krav ställs på utlandssvensk och som av den enskilde utlandssvensken kan upplevas som besvärande eller onödiga.

5.1.1 *Kontrollen av rösträttsvillkor*

Hittills har kontrollen av tidigare kyrkobokföring och av myndighetsförhållande skett mot RSV:s kortregister. Kontrollen av att sökanden inte är bosatt i landet och därmed kommer med i allmän röstlängd har skett mot rösträttsbandet för hela riket. Underlaget för kontrollen finns alltså tillgängligt för den röstlängdsupprättande myndigheten utan några åtgärder från sökandens sida. Denna ordning bör givetvis behållas. Kontrollen av medborgarskap däremot har skett utifrån underlag som sökanden själv ålagt att införskaffa. Enligt vallagens bestämmelser skall sålunda ansökan vara åtföljd av intyg som visar att han är innehavare av giltigt pass och enligt passet är svensk medborgare. Ansökan som inte är åtföljd av intyg upptas inte till prövning.

Kyrkobokföringskravet

Som anmärkts i tidigare sammanhang upptar RSV:s kortregister endast dem som flyttat ut 1947 eller senare. Av RSV:s yttrande till utredningen framgår att registret än så länge är att betrakta som ett hjälpregister. Registret är sålunda behäftat med vissa bristfälligheter och det kan ibland finnas anledning att begära kompletterande undersökning från det pastorsämbete där sökanden senast varit kyrkobokförd. Utredningen vill i sammanhanget endast påpeka att en sådan undersökning alltid måste begäras då sökanden flyttat ut före 1947 och således inte förekommer i kortregistret. Situationen kommer inte att förändras på annat sätt, sedan kortregistret överförts till ADB och i samband därmed kontrollerats och kompletterats, än att det inte längre behöver betraktas som ett hjälpregister. En förutsättning för en begäran om sådan undersökning är givetvis att sökanden uppger senaste kyrkobokföringsort. Utredningen återkommer till detta i samband med behandlingen av de regler som bör gälla ansökan.

Medborgarskapskontroll

Kravet att ansökan att bli upptagen i särskild röstlängd skall vara åtföljd av intyg om svenskt medborgarskap innebär självfallet en extra omgång för den sökande. Någon kontroll av sökandens medborgarskap måste emellertid ske. Vid sina överväganden i frågan hur sökandens svenska medborgarskap skall kunna kontrolleras har utredningen funnit att man egentligen endast har att välja mellan två vägar.

Den ena vägen innebär att myndigheten har att godta sökandens egna uppgifter. Denna utväg har valts i den norska vallagstiftningen. Den andra vägen innebär att liksom hittills endast den tas med i röstlängd som är innehavare av giltigt pass som visar att han är svensk medborgare.

Vad angår sistnämnda utväg är det emellertid enligt utredningens mening inte nödvändigt att underlaget utgörs av intyg som utfärdas av myndighet efter granskning av sökandens pass. Kontrollen bör inte bli mindre säker om man i stället för att kräva ett intyg litar till det centralt förda passregistret. Har ett pass återkallats bör registret ha underrättats om detta och ha aktualiserats i enlighet härmed. Om någon däremot förlorat sitt svenska medborgarskap utan att detta föranlett återkallande av passet kommer visserligen passregistret att lämna felaktig uppgift. Risken är emellertid inte större än i det fallet att passinnehavaren med nuvarande regler påstår att han är svensk medborgare och styrker detta med pass som rätteligen bort vara återkallat. Snarare skulle det innebära vissa fördelar ur kontrollsynpunkt att lita till passregistret, nämligen om någon förlorat sitt svenska medborgarskap och detta i sin tur föranlett ett beslut om återkallande av pass som rapporterats till registret. Har passinnehavaren trots beslutet passet i behåll kan han nämligen med nuvarande ordning inställa sig hos intygsutfärdande myndighet och få denna att intyga att han enligt företett pass är svensk medborgare.

Utredningen är således av den uppfattningen att kontrollen av

medborgarskap bör kunna ske väl så säkert mot passregistret som mot intyg. Vad angår utvägen att lita till sökandens egen uppgift i frågan vill utredningen inte överdriva riskerna med ett sådant system. I flertalet fall skulle säkerligen riktiga uppgifter lämnas. Det kan emellertid inte uteslutas att sökande på grund av missuppfattning eller av annan orsak felaktigt påstår att han alltjämt är svensk medborgare. Sådana risker bör i största möjliga utsträckning elimineras. Enligt utredningens mening sker detta bäst genom att kontrollen utförs mot passregistret.

Eftersom passregistret inte alltid korrekt återspeglar den aktuella situationen vill utredningen inte helt släppa tanken på att utnyttja också sökandens egna uppgifter i medborgarskapsfrågan. Den i ett ansöknings-system föreliggande möjligheten att avkräva sökanden också uppgifter rörande medborgarskap bör inte lämnas outnyttjad. För sökanden kan det inte innebära något extra besvär att han i ansökan lämnar en försäkran att han alltjämt är svensk medborgare.

Utredningen föreslår alltså att kontrollen av medborgarskap sker mot det av rikspolisstyrelsen förda centrala passregistret så att nuvarande krav att ansökan skall vara försedd med intyg kan slopas. Den ansökan som sökanden har att ge in skall emellertid innehålla en försäkran från sökanden att han alltjämt är svensk medborgare.

Genom en körning av passregisterband mot rösträttsbandet för hela riket kan RSV ta fram ett underlag som omfattar alla svenska medborgare som är innehavare av giltiga svenska pass och som inte kommer att tas med i allmän röstlängd. Mot detta underlag kan sedan ansökningarna prövas och de personer i underlaget som aldrig varit kyrkobokförda i landet, som är avlidna eller som förlorat sitt svenska medborgarskap sällas bort.

5.1.2 Ansökan

Frågan om årlig ansökan

Enligt de regler som nu gäller upprättas särskild röstlängd liksom allmän röstlängd årligen. Röstlängd gäller från och med den 1 september det år den upprättas till och med den 31 augusti påföljande år. Enligt utredningens uppfattning finns det inte skäl att göra någon ändring i de regler som föreskriver att särskild röstlängd skall upprättas årligen så länge inte motsvarande övervägs beträffande allmän röstlängd. Vad som kan diskuteras är om ansökan bör krävas varje år. Utredningen har tillfrågat RSV om ett system är tänkbart enligt vilket ansökan krävs endast år då ordinarie val äger rum.

I det yttrande som delvis redovisats i föregående kapitel tar RSV till en början upp frågan huruvida en upprättad röstlängd kan gälla för en treårsperiod. RSV säger sig inte utan vidare kunna överblicka de lagtekniska konsekvenserna av ett sådant förfaringsätt. Enligt 3 kap. 2 § andra stycket nya regeringsformen skall rösträtten grundas på en röstlängd som är upprättad före valet. Termen upprättad torde enligt

RSV innebära att röstlängden i princip inte får ändras sedan den fastställts.

Om det emellertid anses möjligt att ändra en röstlängd sedan den upprättats måste RSV — sedan särskild röstlängd upprättats — kontrollera om återinvandrade svenska medborgare är upptagna i särskild röstlängd. Detta kan utan svårighet ske med hjälp av RSV:s kortregister, där markering finns för varje person som upptagits i särskild röstlängd. I händelse av extra val till riksdagen under treårsperioden förtecknas återinvandrade personer valkretsvis. Listorna sänds till resp. länsstyrelse, som vid offentlig förrättning får besluta att ändra röstlängden. Med hänsyn till nyssnämnda bestämmelse i regeringsformen bör enligt RSV detta kanske ske i den formen att vallagen föreskriver att särskild röstlängd gäller ett år. Vid beslut om extra val upprättas ny särskild röstlängd av länsstyrelsen genom att den tidigare gällande röstlängden justeras med att återinvandrade personer stryks, varefter längden skrivs under av länsstyrelsen.

Utredningens uppfattning är som nyss framförts den att särskild röstlängd måste upprättas årligen. Utredningen har emellertid förståelse för att den i utlandet bosatte upplever det som onödigt att ansökan att bli upptagen i särskild röstlängd måste förnyas varje år och därför underlåter det under icke ordinarie valår, såvida inte fråga om extra val aktualiseras och information härom når ut före ansökningstidens utgång. Den situationen måste emellertid kunna uppkomma att frågan om extra val aktualiseras så sent att ansökningstiden redan gått ut då intresset för det förestående valet väcks till liv. Den skisserade situationen är sällan förekommande men kan i sådana fall ha desto större betydelse. Utredningen förordar den lättnaden att ansökan som görs ordinarie valår får avse också de två följande åren. En sådan lättnad går enligt utredningen inte så långt att den spärrfunktion som ligger i själva ansökningsförfarandet går förlorad. Genom att ansökan erfordras åtminstone vart tredje år bör vidare erforderliga möjligheter till kontroll föreligga. Att sådana uppgifter som adresser på de röstberättigade under mellanåren inte alltid är helt aktuella torde kunna godtas för de sällsynta fall då ett extra val till riksdagen i verkligheten kan komma att utlysas.

Utredningens förslag innebär i huvudsak följande. År då ordinarie val äger rum måste var och en som vill bli upptagen i särskild röstlängd göra ansökan om det. I detta sammanhang kontrolleras alltså kyrkobokföring, medborgarskap m. m. Det framgår också direkt att den sökande var i livet då han gjorde ansökan och myndigheten får i flertalet fall uppgift om aktuella adresser.

Den som tagits upp i sådan röstlängd behöver inte under följande två år ansöka om att bli upptagen i röstlängd. Också under dessa år skall särskild röstlängd upprättas av centrala valmyndigheten. Till grund för röstlängderna under mellanvalsåren läggs den röstlängd som upprättades närmast föregående ordinarie valår. De som upptagits i denna senare röstlängd upptages också i den nya förutsatt att kontrollen inte ger vid handen att förlust av medborgarskap ägt rum under mellantiden och förutsatt att inte vederbörande återinflyttat, något som framgår vid en

kontroll mot rösträttsbanden. I denna nya särskilda röstlängd upptages dessutom den som ansökt om att bli upptagen däri och som uppfyller kraven härför.

Sista dag för ansökan

Liksom hittills måste en sista dag för ansökan fixeras. Vad angår denna fråga har i debatten vid skilda tillfällen gjorts gällande att den ordinarie valdagen är alltför avlägsen då tiden för ansökan går ut och att därför det riktiga intresset för deltagande i valet inte ännu inställt sig, vilket i sin tur får till följd att ansökningstiden utgår utan att den enskilde tagit något initiativ till ansökan. Utredningen erinrar dock om att sedan denna kritik framförts tiden för ansökan utsträckts från den 30 april till den 1 juni. Frågan är alltså om det är möjligt att ytterligare senarelägga sista ansökningsdagen.

Utredningen har nyss uttalat sig för en huvudsaklig överensstämmelse mellan reglerna för upprättande av allmänna och särskilda röstlängder. Emot den av RSV skisserade lösningen, innebärande att ansökan och valsedel lämnas samtidigt, har utredningen också slagit fast att upprättandet av röstlängd måste ge utrymme för ett gransknings- och anmärkningsförfarande som innefattar reella möjligheter till demokratisk insyn.

Enligt de beräkningar som gjorts i redogörelsen för enkäten uppgick antalet personer som i och för sig var berättigade att tas upp i särskild röstlängd till 15 000 personer. Av beräkningarna framgår vidare att om femårsgränsen ersatts med en gräns vid 1947 så hade antalet i och för sig röstberättigade uppgått till något mer än det dubbla antalet, dvs. i runt tal 30 000 personer.

Hittills har ansökningsfrekvensen bland de i och för sig röstberättigade inte varit särskilt hög. Antalet sökande inför 1973 års val uppgick till inte fullt 5 000 personer. Det är självfallet omöjligt att göra någon bedömning av framtiden. Det måste dock anses alldeles klart att ett slopande av den nuvarande tidsgränsen måste komma att medföra en ökning av antalet sökande.

Mot bakgrunden av denna förväntade ökning av antalet sökande är det enligt utredningen inte någon framkomlig väg att genom en avkortning av den tidsfrist som vallagen ger för upprättandet av röstlängd, dvs. 1–15 juni, senarelägga sista dag för ansökan. Som utredningen redan givit uttryck för finns det inte heller skäl att avvika från nuvarande regler såvitt angår övriga tidsfrister. Skall en senareläggning av sista dag för ansökan ske, måste med andra ord en motsvarande senareläggning ske över hela linjen, så att tidsmässigt samma utrymme ges för granskning och anmärkning som hittills.

Enligt nuvarande regler prövas anmärkning mot särskild röstlängd – liksom mot allmän röstlängd – vid offentligt sammanträde den 22 juli eller, om denna dag är en lördag eller söndag, närmast följande måndag. Senast dagen efter sammanträdet slut meddelar länsstyrelsen beslut över varje särskild anmärkning.

Vallagens regler innebär vidare att vid val röstkort skall upprättas för

var och en som enligt gällande röstlängd är röstberättigad vid valet. Röstkortet skall sändas ut till de röstberättigade senast 30 dagar före valdagen. Framställningen och förberedelserna för distribution måste påbörjas redan tidigare.

Särskilt i förhållande till utlandssvenskar måste det vara av värde att röstkort når den röstberättigade i god tid före valet. Om röstkort med säkerhet skall i tid nå fram till också avlägset belägna utrikes orter finns det enligt utredningens uppfattning inte utrymme för någon senareläggning av utsändandet av röstkort.

Det sammanträde vid vilket prövning av anmärkningar sker äger senast rum den 24 juli. Tidigaste möjliga tidpunkt för ordinarie val är den 14 september. Utsändandet av röstkort skall vid sådant förhållande vara avslutat den 14 augusti. Den mellantid av tre veckor som sålunda finns för att utsända röstkort är inte lång. Möjligen skulle sista ansökningsdag kunna bestämmas till den 15 juni, vilket skulle medföra att endast en vecka stod till förfogande för att sända ut röstkortet. Enligt utredningens mening kan en så blygsam senareläggning inte vara av någon större betydelse. Det är inte troligt att intresset för valet är mycket mindre den 1 juni än den 15 juni. Utredningen föreslår därför att liksom enligt nuvarande ordning ansökan om att bli upptagen i särskild röstlängd skall göras sist den 1 juni och att för sent inkommen ansökan inte upptas till prövning.

Ansökans utformning och innehåll

Enligt utredningens mening är det nödvändigt att också i fortsättningen uppställa kravet att ansökan skall vara skriftlig. Den behöver däremot inte avfattas på särskild blankett. I och för sig bör det inte uppställas andra krav på sökanden än att han i skriftlig form ger till känna att han önskar bli upptagen i särskild röstlängd och att han lämnar de uppgifter i övrigt som erfordras. Självfallet bör emellertid blanketter till ansökan finnas tillgängliga och kunna rekvireras från såväl samtliga utlandsmyndigheter som centrala valmyndigheten. Enligt utredningens mening vore det vidare av värde om blanketter fanns tillgängliga hos pastorsämbetena så att den som i vederbörlig ordning anmäler utflyttning i samband därmed kunde erhålla blanketter till ansökan för framtida bruk.

Utöver själva tillkännagivandet att sökanden önskar bli upptagen i särskild röstlängd bör ansökningshandlingen innehålla vissa uppgifter. Utredningen har i det föregående förordat att sökanden försäkrar att han alltjämt är svensk medborgare. Denna försäkran bör ges i själva ansökningshandlingen. För att föreskrift härom skall få någon egentlig effekt bör därjämte föreskrivas att försäkran skall avges på heder och samvete. Härigenom kopplas en sanktionsmöjlighet till föreskriften. Osann försäkran kan straffas enligt brottsbalken 15 kap. 10 §. Vidare bör gälla att ansökningshandling som inte är försedd med – och inte heller före ansökningstidens utgång kompletteras med – sådan försäkran inte tas upp till prövning.

Övriga uppgifter som bör komma i fråga i ansökan är uppgifter om

senaste kyrkobokföring, personnummer och aktuell adress. Vad angår dessa uppgifter är utredningens inställning den att om uppgift saknas detta inte bör medföra att ansökan inte tas upp till prövning. Däremot riskerar givetvis sökanden att ansökan avslås på grund av bristande möjligheter till kontroll av rösträttsvillkoren eller att – såvitt angår underlåten adressanmälan – röstkort inte når honom trots att han förts upp i röstlängden. Så t. ex. bör den som flyttat ut före 1947 självfallet i eget intresse uppge senaste kyrkobokföringsort. En underlåtenhet på denna punkt medför ju att RSV inte kan konstatera att kyrkobokföringskravet är uppfyllt, då RSV:s kortregister inte sträcker sig längre tillbaka i tiden än till 1946. Undersökning hos pastorsämbete, som anges av den sökande, är alltså nödvändig. Utredningen vill i sammanhanget påpeka att också den som flyttat ut 1947 eller senare har anledning att uppge senaste kyrkobokföringsort. Det nämnda kortregistret är, som också RSV påpekat, än så länge behäftat med vissa bristfälligheter och kan inte betraktas som annat än ett hjälpregister vid kyrkobokföringskontrollen. Är registret felaktigt såvitt avser en sökande kan de av honom lämnade uppgifterna om senaste kyrkobokföring leda till att erforderlig utredning kan erhållas från pastorsämbete i den uppgivna kyrkobokföringsorten.

5.2 Röstmottagning i utlandet

Enligt nu gällande regler kan utlandssvensk liksom svensk medborgare som är bosatt i Sverige rösta antingen här i landet – i den vallokal där den särskilda röstlängden finns eller på postanstalt – eller också hos utlandsmyndighet. Vad angår bestämmelserna rörande röstning i vallokal och på postanstalt finns enligt utredningen inte någon anledning att i detta sammanhang överväga några förändringar.

5.2.1 Brevröstning

Hittills har övervägande antalet utlandssvenskar som deltagit i val till riksdagen röstat vid besök hos utlandsmyndighet. Ingenting talar för att förhållandet skulle bli ett annat om kretsen röstberättigade vidgas i enlighet med utredningens förslag. En fråga med anknytning till det sagda som har aktualiserats genom enkätundersökningen är den huruvida avlämnandet av valsedel utomlands kan förenklas, så att någon medverkan från utlandsmyndigheterna inte erfordras.

Att anordna röstmottagning på postkontor i utlandet enligt regler motsvarande dem som gäller här i landet är uppenbarligen inte möjligt. Återstår frågan om avlämnande av valsedel skulle kunna ske per brev, som befordras med vanlig postgång från avsändaren/väljaren till mottagande myndighet i Sverige.

De problem som en närmare analys av frågan uppenbarar är många och svårlösta. En sådan försändelse med valsedel måste vara anordnad på det sättet att den dels ger besked om vem som röstat så att avprickning i röstlängd kan ske, dels hindrar att valhemligheten avslöjas. Teoretiskt kan

väl ett regelsystem byggas upp som medger röstning per brev. För sin tillämpning förutsätter ett sådant system emellertid att i princip varje väljare korrekt iakttar alla uppställda formaliteter. I praktiken är ett sådant system därför knappast möjligt om man vill bibehålla en reglering som i hittillsvarande utsträckning skyddar valhemligheten och medger kontroll av att varje valsedel verkligen avgivits av den person som uppges och att detta skett utan obehörig inblandning från andra. Ätminstone så länge något system för brevröstning vid allmänna val inte prövats för röstavgivning inom Sverige och därvid befunnits godtagbart saknas enligt utredningens mening också anledning att gå vidare in på denna tanke när det gäller röstning utomlands.

5.2.2 Röstmottagningslokal och röstmottagare

Vill man göra det lättare för utlandssvensken att rösta i utlandet återstår tydligen utvägen att öka antalet röstmottagande utlandsmyndigheter eller att öppna flera särskilda röstmottagningsstationer inom den befintliga utlandsmyndighetens område. Genom sådana åtgärder kan den sträcka lokala grupper av väljare ha att tillryggalägga för att nå röstmottagningsstället komma att minska.

Som redovisats förut är det RSV som efter samråd med utrikesdepartementet bestämmer hos vilka utlandsmyndigheter som röstning skall äga rum. Det är vidare utlandsmyndighetens chef som bestämmer när och var röstning äger rum hos myndigheten. Röstmottagare hos utlandsmyndighet är myndighetens chef eller den han utser.

RSV:s beslut att röstmottagning skall äga rum vid angivna utlandsmyndigheter är självfallet för sin tillämpning beroende på vilken inställning statsmakterna i landet i fråga har till röstmottagning på landets botten. Så intar Schweiz den inställningen att man inte tillåter röstmottagning hos svensk utlandsmyndighet där. Enligt vad utredningen erfarit är det emellertid inte några länder utöver Schweiz som fullständigt motsätter sig röstmottagning på landets botten.

Vallagen innehåller inte något krav som innebär att röstning endast får äga rum på den ort där utlandsmyndigheten är stationerad. Av den förteckning som RSV upprättat över svenska utlandsmyndigheter, vid vilka röstmottagning kunde äga rum vid 1973 års val (RSV:s meddelanden Av 1973: 2 och 3), framgår av röstmottagning då förekom vid särskilda röstmottagningsstationer utanför ifrågavarande utlandsmyndighets ort i flera länder, såväl i Europa som i Afrika och Asien. Förteckningen ger vidare vid handen att sådana röstmottagningsstationer i flera fall inrättats i lokaler som ställts till förfogande av svenska företag eller religiösa samfund.

Också då det gäller möjligheterna för utlandsmyndighets chef att besluta om inrättande av särskilda röstmottagningsstationer är självfallet den inställning som landets statsmakter hyser i frågan avgörande. Enligt de uppgifter utredningen erhållit medger t. ex. Frankrike och Förbundsrepubliken Tyskland inte att särskilda röstmottagningsstationer inrättas utanför resp. utlandsmyndighets ort. Detta fick vid 1973 års val till följd

att de i Schweiz bosatta utlandssvenskarna inte kunde hänvisas till röstmottagningsstationer vid Frankrikes och Förbundsrepubliken Tysklands gränser till Schweiz. Däremot fanns möjlighet att rösta vid en särskild sådan station på den italienska sidan av gränsen till Schweiz.

Gällande regler i vallagen lägger således inte hinder i vägen för att särskilda röstmottagningsstationer anordnas utanför utlandsmyndighetens ort. I vilken utsträckning så bör ske är självfallet beroende av dels ekonomiska överväganden, dels en bedömning av om det i det särskilda fallet finns ett tillräckligt underlag för en sådan station. Enligt utredningens uppfattning bör de extra kostnader som inrättandet av en särskild röstmottagningsstation innebär inte annat än undantagsvis få spela den avgörande rollen om det framstår som klart att en sådan station skulle för ett inte obetydligt antal personer innebära en beaktansvärd besparing av tid och pengar. Utredningen utgår ifrån att så inte heller är fallet. Utredningen vill emellertid understryka vikten av att frågan om inrättande av särskilda röstmottagningsstationer verkligen tas upp till bedömning inom utlandsmyndigheten så snart anledning föreligger till det samt av att till utlandsmyndighetens förfogande ställs medel så att inte frågan får förfalla enbart av det skälet att erforderliga medel saknas.

I detta sammanhang uppkommer också den frågan huruvida utlandsmyndigheten har personal i tillräcklig utsträckning för att kunna inrätta särskilda röstmottagningsstationer. Vallagen synes inte lägga hinder i vägen för att utlandsmyndighets chef förordnar också annan än anställd vid myndigheten såsom röstmottagare. Utredningen har inte kunnat erhålla några säkra besked huruvida det också förekommit att förordnande som röstmottagare sålunda meddelats för person som inte normalt är knuten till en utlandsmyndighet.

För framtiden bör – oavsett om det hittills förekommit i praktiken – noteras att möjligheten finns att förordna lämplig utomstående person och att den också bör komma till utnyttjande i t. ex. fall då inrättande av särskild röstmottagningsstation är motiverat men då utlandsmyndighetens personal inte räcker till för att bemanna en sådan station. Självfallet kan det också i andra fall bedömas som praktiskt att en person som redan befinner sig på orten förordnas som röstmottagare.

5.2.3 Valsedelersförsändelse

En förkortning av det avstånd utlandssvensken har att tillryggalägga för att kunna avlämna sin valsedel kan på sina håll vara välkommen. En sådan åtgärd löser emellertid inte de problem som den av sjukdom drabbade eller rörelsehindrade kan ha.

Enligt de regler som gällde före den nu gällande vallagens ikraftträdande kunde valsedelersförsändelse från sjuk och därmed jämställd väljare lämnas endast i vallokal. Den gällande lagen innebär att sådan försändelse får avlämnas också på postanstalt men däremot inte hos utlandsmyndighet (11 kap. 3 och 4 §§). I förarbetena till den nu gällande bestämmelsen (prop. 1972: 105 s. 131) erinras om att möjligheten för sjuk och därmed jämställd väljare att rösta genom valsedelersförsändelse öppnades 1966.

Vidare hänvisas till KU: s uttalande i samband därmed (KU 1965: 40) att, när erfarenheter av systemet hade vunnits, det borde prövas om inte ifrågavarande väljarkategoriens röstning kunde underlättas genom att valedelsförsändelse fick lämnas även på postanstalt. Av förarbetena framgår vidare att röstning genom valedelsförsändelse hade använts vid tre val och att systemet på det hela taget hade fungerat väl.

Gällande bestämmelser torde inte hindra utlandssvensk som är sjuk från att utnyttja möjligheten att avlämna sin valedel genom bud, förutsatt att budet lämnar valedelsförsändelsen i vallokal eller på postanstalt i Sverige. Att så är fallet om utlandssvensken är på besök i Sverige vid tiden för valet är alldeles uppenbart. I det fall att utlandssvensken är gift kan han också anlita sin make för att avlämna valedelsförsändelse hos svensk utlandsmyndighet, vilket i detta fall är tillåtet enligt 11 kap. 2 § vallagen. I och för sig rör det sig därför kanske inte om något stort antal utlandssvenskar som på grund av sjukdom eller därmed jämförbara förhållanden avhållit sig från att delta i val. Frågan kan emellertid få större praktisk betydelse om utredningens förslag att slopa den nuvarande femårsgränsen genomförs. Då nätet av platser där röstmottagning anordnas under alla förhållanden måste förbli oändligt mycket glesare utomlands än här i landet, bör också uppmärksammas att utlandssvenskar och andra som önskar rösta utomlands många gånger har avsevärt svårare och får underkasta sig större besvär för att uppsöka röstningslokalen än om de uppehållit sig i Sverige. Redan ett jämförelsevis lindrigt handikapp kan alltså komma att avhålla utlandssvensken från att ge sig i väg till röstmottagningsstället.

Principiellt är det enligt utredningens mening otillfredsställande att utlandssvensk som till följd av sin bosättning måhända har lång väg till röstmottagningsstället skall ha sämre möjligheter att lämna valedelsförsändelse med bud än den som bor i Sverige eller tillfälligt uppehåller sig här.

Utredningen ser inte några särskilda vanskligheter i att tillåta att valedelsförsändelse från sjuk eller eljest rörelsehindrad person lämnas med bud också hos utlandsmyndighet på samma sätt som redan nu gäller i fråga om äktamakeröstning. Det måste sålunda enligt utredningens mening förutsättas att den som anlitas som bud och vittne behärskar svenska språket i sådan mån att några problem med anknytning till språksvårigheter inte uppkommer. Några uttryckliga regler som anger att vittne som anlitas vid iordningsställande av valedelsförsändelse enligt 11 kap. 1 § vallagen från den som är gift skall vara svenskspråkigt finns inte. Lika litet behövs några särskilda regler för det fall det också tillåts att valedelsförsändelse med bud från en sjuk väljare får avlämnas på röstmottagningsställe i utlandet.

Utredningen föreslår alltså att valedelsförsändelse med bud från sjuk och därmed jämställd person får avlämnas också hos utlandsmyndighet. Rätten att begagna sig av sådan valedelsförsändelse bör givetvis tillkomma inte bara utlandssvensk utan varje svensk medborgare som vistas utomlands och på grund av t. ex. sjukdom inte kan inställa sig hos närmaste utlandsmyndighet där röstmottagning äger rum.

5.2.4 Röstkort – pass

Med den av utredningen förordade ordningen för upprättande av röstlängd bör – åtminstone de år då ordinarie val äger rum – huvuddelen av de i särskild röstlängd upptagna utlandssvenskarna erhålla röstkort. Det måste emellertid inträffa att vissa adresser visar sig vara felaktiga eller att adressuppgift helt saknas. Man måste vidare räkna med att den internationella postbefordran ibland fungerar mindre tillfredsställande så att röstkort inte når fram till adressaten eller når fram för sent.

Enligt gällande regler måste den som vill avge sin röst hos utlandsmyndighet kunna förete röstkort, vilket sedan medföljer den avgivna valsekeln till RSV. Vad gäller röstmottagning på fartyg gäller däremot att den som inte kan förete röstkort – något som kan inträffa redan av den anledningen att röstkort inte sänts ut då röstningen på fartyget äger rum – i stället får förete sjöfartsbok. Med ledning av denna och de uppgifter som väljaren kan lämna upprättas adresskort för honom, som i stället för röstkort får åtfölja valsekeln.

Rent tekniskt synes ett system, som innebär att adresskort på motsvarande sätt upprättas av utlandsmyndighet på grundval av pass och de uppgifter väljaren lämnar, inte innebära några egentliga nackdelar. RSV har i sitt yttrande utgått ifrån att pass skulle kunna tjäna som underlag för adresskort.

Enligt utredningen talar övervägande skäl för att tillåta den enskilde att, då han inställer sig för att rösta vid utlandsmyndighet, förete pass i stället för röstkort. Självfallet kan den situationen inträffa att någon som inte är röstberättigad inställer sig för att rösta och också lyckas att avge sin röst efter att ha företett pass. Som RSV påpekat föreligger samma risk vid röstning på fartyg. Eftersom utlandsmyndigheten inte företar någon prövning av frågan huruvida den som inställer sig för att rösta är röstberättigad är olägenheterna härav inte särskilt påfallande.

Skall utlandssvensk kunna få förete pass i stället för röstkort då han inställer sig hos utlandsmyndighet bör samma rätt tillkomma varje svensk medborgare. Man undgår därigenom en prövning hos myndigheten huruvida den person som önskar rösta är utlandssvensk eller inte.

Utredningen föreslår därför att varje svensk medborgare som inställer sig hos utlandsmyndighet för att rösta skall äga rätt till det, även om han inte medför röstkort, förutsatt att han kan förete ett giltigt svenskt pass.

Enligt vad utredningen föreslagit i föregående avsnitt skall valsefelsförsändelse få avlämnas av bud också hos utlandsmyndighet inte bara när det gäller äktamakeröstning utan även vid röstning av väljare som till följd av sjukdom eller liknande inte kan själv inställa sig. Adresskort som upprättas hos utlandsmyndighet måste bygga på dels uppgifter som hämtas ur pass, dels uppgifter som väljaren kan lämna. Utredningen anser därför övervägande skäl tala för att bud som inställer sig med valsefelsförsändelse också skall medföra väljarens röstkort. Utredningens förslag att röstkort kan ersättas med pass gäller således endast för det fall att väljaren inställer sig personligen.

6 Informationsfrågor

Enligt utredningens uppfattning får av enkäten anses framgå att valdeltagandets storlek bland utlandssvenskarna är i hög grad beroende av att information i god tid når ut till de röstberättigade rörande det instundande valet och i första hand om tiden för ansökan att bli upptagen i särskild röstlängd. Behovet av information torde snarare öka än minska, om utredningens förslag att också sedan lång tid tillbaka utflyttade svenska medborgare erhåller rösträtt genomförs. Samtidigt är det ofrånkomligt, att ekonomiska hänsyn begränsar informationens totala omfattning, och det måste vara en strävan att till buds stående resurser utnyttjas så effektivt som möjligt.

Utredningen upptar i detta kapitel till diskussion vilka av till buds stående informationskanaler som i första hand bör väljas för att ett högt valdeltagande skall uppnås bland i och för sig röstberättigade utlandssvenskar. I ett första avsnitt kommer utredningen att som en bakgrund redovisa vad utredningen inhämtat rörande informationskanaler och informationsutbud inför 1973 års val.

6.1 Utlandsinformation inför 1973 års val

6.1.1 Riksskatteverket

Riksskatteverket (RSV) har redovisat verkets informationskampanj inför valet 1973 i en folder. Efter kontakt med RSV har utredningen erhållit ytterligare uppgifter rörande kampanjen. I stort har utredningen utifrån detta material fått följande bild av RSV:s verksamhet på informationsområdet inför 1973 års val.

I januari 1973 startade i utlandsradion sändningar om ansökningsförfarandet till särskild röstlängd. Sändningarna fortsatte hela våren. RSV kan för sin del inte närmare redovisa för det informationsutbud som förekom i utlandsradion. Sveriges Radio försågs emellertid med visst material, främst utkastet till de annonser som RSV använde sig av något senare under våren.

Under februari månad samma år sände RSV ut en del redaktionellt material rörande särskild röstlängd och ansökningsförfarande till tidningen Sverige-Nytt, utgiven av redaktör E.V. Hummelgren, och Utlandssvenskarnas Förenings (UF) tidning Utlandssvenskarna.

Den egentliga tidningsannonseringen inleddes under *april* månad. Annonsering skedde i de större dagliga tidningarna, Dagens Nyheter (DN), Svenska Dagbladet (SvD), Sydsvenska Dagbladet (SDS) och Göteborgsposten (GP), den 13 april och 11 maj. Dessutom fanns annonser införda i Sverige-Nytt den 10, 17 och 25 april och den 2 och 8 maj samt i april- och majnumren av Utlandssvenskarna. Under april månad sändes dessutom visst informationsmaterial ut till 58 svenska företag, särskilt större exportföretag. Avsikten var att informationen skulle flyta in i företagets personaltidningar, antingen i den form som RSV hade givit den eller också i bearbetad form.

Under tiden 6–12 *maj* sändes i TV 1 och TV 2 en TV-spot, speciellt gjord med tanke på de utlandsröstande, vari lämnades upplysningar om särskild röstlängd, ansökningsförfarandet, sista ansökningsdag osv. RSV:s syfte härmed var att personer i Sverige skulle vidarebefordra informationen till eller påminna släkt och vänner bosatta i utlandet.

Den av RSV utarbetade, för allmän spridning avsedda valbroschyren distribuerades under *juni* månad, då alltså ansökningstiden gått ut, till ambassader och konsulat. Enligt RSV:s anteckningar distribuerades ca 12 000 exemplar av broschyren. RSV har sig inte bekant i vilken omfattning vidaredistribution ägde rum från utlandsmyndigheterna. Någon direktdistribution av valbroschyren till utlandssvenskar från RSV förekom inte.

Annonsering inför själva valdeltagandet pågick under *augusti* och *september* månader. Delvis var denna annonsering speciellt inriktad på utlandssvenskarna och dem som tänkte sig att rösta hos utlandsmyndighet. RSV hade således en annons med titeln "Hur man röstar vid utlandsmyndigheter" införd i DN, SvD, SDS och GP den 17 augusti samt i Sverige-Nytt den 6, 20 och 27 augusti och nr 9 av Utlandssvenskarna, vilket nummer distribuerades den sista veckan i augusti.

Nyssnämnda annons delgavs också utlandsradion för uppläsning. Det kan vidare nämnas att särskilda radiomeddelanden med upplysningar om var och när röstmottagning ägde rum sändes ut i Radio Atlantico, Las Palmas, Radio ondas populares, Palma de Mallorca och Funchal, Madeira.

Slutligen kan nämnas den allmänna information som i form av informationsblad sprids via pastorsämbetena. Informationsbladet, som anger villkoren för att tas upp i röstlängd och innehåller upplysningar om röstkort och ordinarie valår etc., delas sedan 1971 ut till alla svenska medborgare som till pastorsämbete anmäler flyttning till utlandet.

Enligt RSV överträffade ansträngningarna i arbete och kostnader att nå utlandssvenskar inför 1973 års val tidigare valårs.

6.1.2 Sveriges Radio

Utredningen har också från Sveriges Radio inhämtat uppgifter om omfattning, intensitet och innehåll av inslag berörande 1973 års val i utlandsprogrammets svenska sändningar inför detta val.

Som redan nämnts förekom sändningar rörande ansökningsförfarandet redan under januari månad. Under hela perioden 1 januari – 16

september förekom sålunda ett omfattande inslag av s. k. trailers, dvs. korta meddelanden insprängda i ordinarie program, angående röstning och val. Under perioden januari – maj 1973 sändes trailers med information om villkoren för att få upptas i den särskilda röstlängden samt uppmaningar till den som uppfyllde villkoren och som önskade delta i valet att ansöka om att bli uppförd i längden. Dessa trailers förekom i större utsträckning inför valet 1973 än inför valet 1970. Under perioden juni – september 1973 sändes vidare trailers med information om hur röstning utomlands skulle gå till.

Under perioden 1 januari – 16 september 1973 förekom i utlandsradion vidare – liksom alla tidigare valår sedan 1950-talet – omfattande program om svensk politik. Enligt vad man erfarit vid Sveriges Radio finns det ett stort intresse för den inrikespolitiska utvecklingen hos lyssnarna och detta är anledningen till nyssnämnda satsningar. Det kan tilläggas att den inrikespolitiska bevakningen också närmast före och efter nämnda period varit betydande och att uppföljningen av valresultatet kom att pågå under 3/4 år.

Det inrikespolitiska materialet kan i princip indelas i kommunikémateriel och programmateriel. Det förstnämnda kännetecknas av nyhetskommunikéns inriktning och format. Under den aktuella perioden har inrikespolitiskt kommunikémateriel förekommit nära nog dagligen i utlandsprogrammets sändningar.

Programmaterialet kännetecknas av en innehållsmässigt djupare och bredare behandling av ämnet än vad kommunikén medger. Sveriges Radio har lämnat en fyllig redogörelse för de programpunkter och ämnen som förekommit. Därav framgår bl. a. att under perioden 1 januari – 23 juli stort utrymme ägnades åt riksdagen och dess arbete. Den politiska debatten refererades och sammanfattades fortlöpande. Opinionsundersökningar redovisades och en lång rad presskrönikor sammanställdes. Utöver rena riksdagsfrågor togs också upp en rad andra politiska frågor.

Under perioden 23 juli – 27 juli, dvs. i nära anslutning till den dag då röstning på fartyg fick påbörjas, sände utlandsprogrammet en serie program med riksdagspartiernas ordförande. Serien riktades också till dem som kunde påbörja röstningen vid ambassader och konsulat i slutet av augusti.

Under perioden 28 juli – 16 september förekom så gott som dagligen ett eller flera program med inrikespolitiskt stoff.

6.1.3 Övrig information

I det föregående har nämnts att RSV genom annonser i de större dagstidningarna sökt sprida information kring valet. Utredningen utgår ifrån att dagspressen under första halvåret 1973 innehållit också redaktionellt material i frågor som berör utlandssvenskarna. Utredningen har emellertid inte gjort någon undersökning härav. Det kan vidare noteras att föreningstidningarna Utlandssvenskarna och Sverigekontakt, det senare organ för Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet, ägnat utrymme åt valfrågor i flera nummer inför och under

valåret 1973. De båda nu nämnda månatligen utkommande tidningarna når en betydande läsekrets, eftersom de tillställs var och en som är medlem i UF resp. Riksföreningen. Det kan i sammanhanget nämnas att UF enligt medlemsförteckningen 1972 har ca 6 000 aktiva medlemmar, varav 4 200 bosatta i utlandet. Riksföreningens medlemmar uppgår till ca 6–7 000. Jämsides med de nyssnämnda tidningarna bör också den en gång i veckan utkommande Sverige-Nytt nämnas.

Den information som hittills har berörts har gått via press eller radio. Men också en mer direkt information torde förekomma i viss utsträckning genom utlandsmyndigheterna, liksom genom de svenska företag som har utlandssvenskar i sin tjänst. Så bedrev t. ex. LM Ericsson enligt uppgifter som utredningen erhållit en egen verksamhet bland den svenska utlandspersonalen inför 1973 års val för att sprida information om sådant som förutsättningarna att bli upptagen i särskild röstlängd. LM Ericsson liksom flertalet andra företag har stora möjligheter att nå varje anställd med information. Enligt en av Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) gjord enkätundersökning bland 300 utlandsetablerade företag per den 1 januari 1974 uppgår antalet svenskar med kontrakt på över ett år utomlands till ca 3 200 personer. Den grupp som kan nås via företagen är således inte obetydlig. SAF brukar också enligt vad man upplyst informera utlandsföretagens personaladministratörer om förestående val, vilka regler som gäller osv. En del av dessa för informationen vidare till dotterföretag utomlands. I vilken omfattning så sker är emellertid inte bekant.

6.2 Utredningens bedömning

Enligt utredningens mening har såväl RSV som Sveriges Radios utlandsprogram på ett förtjänstfullt sätt skött informationen inför 1973 års val. Utredningen utgår ifrån att informationsfrågorna också i fortsättningen kommer att ägnas ett motsvarande intresse från RSV:s och radions sida.

Informationen inför ett kommande val bör enligt utredningens uppfattning i huvudsak bedrivas efter samma principer som hittills. Utredningen syftar härvid inte så mycket på det rent innehållsmässiga som mera på valet av informationskanaler, tidpunkter för olika led i informationskampanjen etc. Vad angår dessa frågor kan till en början konstateras att, vare sig utredningens förslag i den principiella frågan hur kretsen röstberättigade skall bestämmas genomförs eller inte, det är av vikt att upplysning i tid sprids om ansökningsförfarandet och villkoren för att bli upptagen i särskild röstlängd. Informationen kan således innehållsmässigt och tidsmässigt indelas i två perioder, varav den första avser tiden under vilken ansökan att bli upptagen i särskild röstlängd kan ske och den andra tiden därefter fram till dess att röstmottagningen äger rum.

I frågan om val av informationskanaler anser utredningen att enkätundersökningen gett betydelsefulla erfarenheter. Det har redan framhållits att informationens betydelse för valdeltagandet är stor och att t. ex. bristande information om ansökningsförfarandet förefaller ha medfört

att fler personer ej ansökt i tid än själva ansökningsförfarandet med dess regler om skriftlig ansökan och medborgarskapsintyg. Enkäten ger emellertid dessutom det klara beskedet att det informationsmedium som bäst når utlandssvenskarna är pressen. Utredningen har sökt bilda sig en uppfattning vilka svenska tidningar som når störst publik utomlands. Någon samlad statistik över utlandsprenumeranternas antal, fördelade på olika tidningar finns inte att tillgå. Utredningen har emellertid gjort stickprovsvisa undersökningar och i samband därmed tagit kontakt med bl. a. Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet, som ombesörjer distribution av ca 1 200 tidningsexemplar dagligen. Enligt föreningens uppgifter svarar DN och SvD för ca 30 % av antalet av föreningen utsända tidningar. Också GP och SDS har en relativt hög andel. I övrigt är det ca 100 olika tidningar som distribueras, var och en i 2-3 exemplar per dag.

Mot denna bakgrund finns det goda skäl att - som RSV också gjort - annonsera i de större dagstidningarna. Därmed är inte sagt att annonsering i mera lokalt betonade pressorgan skulle sakna betydelse. Avgörande för frågan vilka tidningar som bör anlitas bör vara graden av spridning som kan uppnås.

Det finns vidare anledning att tro att annonser i de tidigare nämnda föreningstidningarna - Utlandssvenskarna och Sverigekontakt - når en vid läsekrets. Också dessa tidningar bör således liksom Sverige-Nytt utnyttjas för spridande av information i annonsform.

Vid valet mellan press och radio bör man ha klart för sig att radion når sämre fram än tidningarna. Utredningen vill inte därmed ha sagt att utlandsprogrammen - eller Sveriges Radios sändningar för hemmapubliken - bör skäras ned. Utredningen har emellertid den uppfattningen att den rena sakinformationen rörande ansökningsförfarande och - i ett senare skede då ansökningstiden utgått och valdagen närmar sig - tid och plats för röstmottagning och regler i övrigt för röstning utomlands som meddelas i annonsform har bättre utsikter att tränga fram och spridas bland utlandssvenskarna om annonseringen sker i de nyss nämnda tidningarna.

Utredningen vill vidare understryka vikten av att material som kan användas för redaktionella artiklar eller program i god tid distribueras till tidningar resp. radio. Utredningen är medveten om svårigheterna för RSV att påverka tidningar och radio i deras utformning av artiklar eller program. Det material som ställts till förfogande har emellertid väckt intresse och denna väg bör därför användas ånyo, inte minst med hänsyn till de relativt låga kostnader som är förbundna härmed för RSV.

Det initiativ som RSV tog inför 1973 års val, bestående i att verket gav också ett antal exportföretag visst material att användas i företagstidningar finner utredningen lovvärt och efterföljansvärt. I sådana fall bör dock i ännu högre grad än då det gäller dagliga tidningar och radion ambitionen vara att materialet tillställes företaget i så god tid som möjligt. Antalet nummer per år av sådana personaltidningar kan vara begränsat och det gäller därför att tidningen har tillgång till materialet så att det kan flyta in i nummer som når ut före ansökningstidens utgång

resp. röstmottagningens början. Utredningen vill i sammanhanget nämna den föreliggande möjligheten att via SAF sprida informationsmaterial till sådana till föreningen anslutna företag som har utlandspersonal.

En fråga som diskuterats inom utredningen är vilka möjligheter som finns att sprida information direkt till de utlandssvenskar som efter ansökan tagits upp i röstlängd som röstberättigade. Sådan möjlighet står i och för sig till buds, förutsatt att de adressuppgifter som de sökande lämnat är korrekta. Med hänsyn till att förhållandevis kort tid hinner förflyta från det att adressuppgifter lämnats till dess att röstlängden upprättats är de adressförändringar som hinner inträda under mellantiden sannolikt få.

Om det således rent tekniskt är möjligt att framställa försändelser med korrekta adresser är det en helt annan sak om det ekonomiskt sett är försvarbart att sprida information på ett sådant direkt sätt. Kostnaderna för postbefordran utom Europa är höga, eftersom luftpost normalt måste användas om försändelserna med säkerhet skall nå fram inom rimlig tid. Det måste i sammanhanget tas i beaktande att antalet i röstlängd upptagna utlandssvenskar kommer att öka om utredningens förslag genomförs. Därmed ökas också antalet informationsförsändelser och kostnaderna härför.

Enligt vallagen skall var och en som är upptagen i röstlängd tillställas röstkort. En förutsättning är dock att RSV känner till den röstberättigades adress. Som redan uttalats är det antagligt att de flesta i särskild röstlängd upptagna kan nås med röstkort, åtminstone om det är fråga om ordinarie valår. Redan enligt gällande bestämmelser skall röstkortet förses med uppgifter om valet till ledning för den röstberättigade. Dessa uppgifter kan självfallet byggas ut men endast till en viss grad eftersom utrymmet på röstkortet är begränsat. Av särskilt stort värde skulle enligt utredningens mening vara om upplysningar kunde meddelas rörande de utlandsmyndigheter vid vilka röstmottagning äger rum samt om tid och plats för röstmottagning vid dessa. Inför 1973 års val fanns dessa uppgifter tillgängliga i RSV:s meddelanden Av 1973: 2 i juni månad. Ändringar och tillägg fanns tryckta den 21 augusti 1973 (Av 1973: 3). Det kan självfallet diskuteras hur information i dessa frågor skall utformas och distribueras. Av kostnadsskäl är enligt utredningens mening att föredra att i en försändelse tillsammans med röstkortet sändes ut ett utdrag ur den nämnda förteckningen. Om de i förteckningen upptagna utlandsmyndigheterna förtecknades världsdelsvis skulle varje försändelse kunna förses med ett utdrag avseende den världsdelsdel till vilken den är adresserad.

Ytterligare en kanal för information utgör utlandsmyndigheterna. Som redan nämnts är det utlandsmyndighets chef som — om röstmottagning skall ske vid myndigheten — bestämmer när och var röstmottagningen äger rum. Myndighetens chef kungör vidare tid och ställe för röstningen. Dessa uppgifter flyter också in i den nyss berörda förteckningen som RSV publicerar. Vallagen anger inte hur kungörandet av tid och ställe för röstningen skall ske. I viss utsträckning sker kungörandet bl. a. genom annonsering i den ortspress som utlandssvenskarna vanligtvis läser. Vikten

av den informationskälla som ortens press utgör bör inte underskattas. Det finns skäl att understryka betydelsen av att utlandsmyndighetens chef — i den mån så inte redan sker — utnyttjar de möjligheter till spridande av valinformation som tidningar, utkommande inom det land där myndigheten är verksam, erbjuder.

Utlandsmyndigheterna har naturligtvis mer eller mindre ingående upplysningar om vilka svenska medborgare som är bosatta eller vistas inom myndighetens område. Någon fullständig förteckning över dessa medborgare finns dock som regel inte. Inte heller känner myndigheten till vilka svenska medborgare som är röstberättigade. Utlandsmyndighet kan således normalt inte nå alla svenska medborgare i dess närhet som med nuvarande lag är berättigade att ansöka om att bli upptagna i röstlängd. Än mindre blir myndighetens möjligheter om utredningens förslag, innebärande en vidgning av kretsen röstberättigade, genomförs. Vad gäller information till dem som tagits upp i röstlängd är situationen också den att utlandsmyndigheten inte — utan att rekvirera de särskilda röstlängderna eller motsvarande information — kan veta vilka dessa personer är.

Enligt utredningens mening är det av stor vikt att utlandsmyndigheterna inför val kan fungera som informationscentraler. I största utsträckning bör överlämnas till vederbörande utlandsmyndighet att avgöra hur informationsverksamheten skall bedrivas. Det är självfallet av värde om information kan spridas genom direktkontakter med berörda svenska medborgare. Som framgår av det föregående kan det vara förenat med svårigheter att nå alla som kan ha ett intresse av informationen. Väsentligt är dock att utlandsmyndigheterna har de ekonomiska och personella resurser som behövs för en meningsfull informationsverksamhet, vare sig denna sker genom annonsering i tidningar på orten, genom spridande av informationsmaterial till enskilda, föreningar etc. eller genom direktkontakt. Det bör i sammanhanget understrykas att det antal broschyrer som inför 1973 års val distribuerades till utlandsmyndigheterna bör ökas om utredningens förslag såvitt angår omfattningen av kretsen röstberättigade genomförs.

Slutligen vill utredningen påminna om det informationsblad som sedan 1971 delas ut till svenskar som hos pastorämbete anmäler utflyttning. Utredningen anser denna information värdefull och föreslår för sin del att inte bara informationsblad delas ut i samband med utflyttningsanmälan utan också blanketter för ansökan att bli upptagen i särskild röstlängd.

Reservation

av Thure Dahlberg och Stig Lundgren

I avsnitt 4:3 tar utredningen ställning till kretsen av röstberättigade bland utlandssvenskarna. Där medger utredningen att svårigheterna "att uppställa regler som fångar in just de utlandssvenskar som man vill skall vara bibehållna vid sin rösträtt har varit uppenbara för utredningen". Trots detta vill utredningens majoritet slopa den nu gällande femårsgränsen och medge att alla, som varit kyrkobokförda i riket och vistas utomlands och alltjämt är svenska medborgare, skall ha möjlighet att uppföras i särskild röstlängd och äga rösträtt vid riksdagsval. Man åberopar härvid svaren på den enkät utredningen genomfört bland svenskar boende i utlandet och uttalar "att utlandssvenskarnas intresse för deltagande i svenska val kvarstår på en i stort sett oförändrad nivå också då utlandsvistelsen varat väsentligt mer än fem år. Intressenivån är inte bara tämligen oförändrad utan också relativt hög".

Bortsett från alla andra invändningar mot att slopa nu gällande regler måste vi konstatera att utredningsmajoritetens tolkning av enkäten är djärvare än utredningsmannens som konstaterar att redan "4-5 år efter utvandringen har intresset att delta i svenska val avtagit bland utlandssvenskarna". Det tycks vara som lägst 6-9 år efter emigrationen då 21-46 procent anser det vara mycket viktigt att delta i svenska val. Huruvida detta är relativt höga tal som svar på den angenäma frågan om en utvidgad eller ny rättighet kan verkligen också diskuteras.

Det allvarliga är dock frågan om det är rimligt att ge svenskar som varaktigt bosatt sig utomlands rösträtt i svenska riksdagsval. Den allmänna rösträtten är ju dock en politisk rättighet med vars hjälp man kan påverka samhällsutvecklingen i det land där man stadigvarande bor. De svenskar, som av många olika skäl har lämnat vårt land, har i själva verket avstått från denna rätt. Skulle de senare i livet ändå återvända till det gamla landet så får de enligt gällande regler tillbaka denna rätt och därmed också möjligheten att påverka utvecklingen i vårt land.

Det finns emellertid flera medborgare, som av olika skäl vistas utomlands under begränsade perioder men som har för avsikt att återvända hem. För dem torde gällande lagstiftning som ger dem möjlighet att behålla rösträtten under fem år i de allra flesta fall vara fullt tillräcklig.

Till detta kommer att den principiella synen på rösträtten i vårt land ytterligare har förskjutits i här antydd riktning, så att vi nu tycks vara

beredda att efter ganska kort tid ge våra invandrare kommunal rösträtt och valbarhet till kommunala församlingar just för att de skall få möjlighet att påverka samhällsutvecklingen där de vistas. Vi delar denna principiella syn, som svårligen kan förenas med den egendomliga uppfattningen att utvandrare samtidigt och under ett helt liv skall kunna påverka utvecklingen i det gamla landet där de kanske inte ens vill bo.

Vi hävdar att ingenting har inträffat som motiverar en ändring av gällande lagstiftning när det gäller utlandssvenskarnas rösträtt i vårt land.

Bilaga 1 Utlandssvenskarna och de svenska riksdagsvalen

En enkätundersökning av valtekniska utredningen

Redogörelse utarbetad av Sten Hultgren

Innehåll

<i>De röstberättigade utlandssvenskarna</i>	79
Hur många röstberättigade utlandssvenskar finns det?	79
Hur stort var de röstberättigade utlandssvenskarnas valdeltagande i det svenska riksdagsvalet 1973?	80
Hur stort är intresset att delta i svenska val bland de röstberättigade utlandssvenskarna, hur stort att delta i bosättningslandets?	80
Hur stort är utlandssvenskarnas maximala valdeltagande i ett svenskt val?	80
Vilka är de verkliga yttre hindren för utlandssvenskarnas deltagande i svenska val, hur rangordnas hindren efter svårighetsgrad, kan några åtgärder påtagligt öka valdeltagandet?	82
Avtar intresset för deltagande i svenska val med längden av utlandsvistelsen, och är i så fall femårsgränsen eller någon annan tidsgräns motiverad med hänsyn till önskan att delta i svenska val?	83
Med vilka media kan man bäst sprida information om att val förestår, om det aktuella valets innebörd och allmänt om förhållandena i Sverige?	84
Hur starkt känns behovet av mer valinformation, och vilken information om de svenska valen känns mest angelägen för de röstberättigade utlandssvenskarna?	86
Finns samband mellan värdesättningen av rösträtten vid svenska val och bibehållet intresse för det gamla landet, Sverige-kontakter och attityder till Sverige?	87
Vad betyder täta, direkta personliga kontakter med Sverige?	87
Vad betyder täta, indirekta kontakter med Sverige?	88
Vad betyder kännedom om aktuella svenska förhållanden?	89
Vad betyder kännedom om röstningsförfarandet?	89
Vad betyder erfarenhet av svenska val?	90
Vad betyder planer på att återvända till Sverige?	90
Vad betyder positiva och negativa attityder till Sverige?	91
Vad betyder medlemskap i lokala svenska och nordiska föreningar i utlandet?	92
Vad betyder intresset för Nordiska Rådet bland utlandssvenskarna i grannländerna?	92

<i>De icke röstberättigade utlandssvenskarna</i>	93
Demografiska data om de ej röstberättigade utlandssvenskarna . . .	93
Ej röstberättigade utlandssvenskars förankring i bosättningslandet	95
Ej röstberättigade utlandssvenskars personliga kontakter med Sverige	97
Ej röstberättigade utlandssvenskars mediakontakter med Sverige . .	97
Ej röstberättigade utlandssvenskars intresse för svenska val	97
Vissa allmänna frågor om Sverige (och Nordiska Rådet) till ej röstberättigade utlandssvenskar	98
 <i>Enkätens uppläggning och metoder</i>	 99
Undersökningsplanen	100
Urvalskonstruktionen	101
Enkätens genomförande	102
Urvalens representativitet	103
Jämförelse med registerdata	104

Bilaga 1 Utlandssvenskarna och de svenska riksdagsvalen

Enkäten bland utflyttade utlandssvenskar födda 1952 och tidigare, har under fältarbetet och vid bearbetningen av svaren behandlats såsom två, från varandra fristående enkäter — dels med ett större befolkningsurval av sådana *röstberättigade* utlandssvenskar, dvs. utvandrade 1968—1972, dels med ett mindre urval av sådana utlandssvenskar som *förlorat rösträtten*, dvs. utvandrade före 1968, närmare bestämt under åren 1948—1967.

Enkätens resultat redovisas utförligt i två tabelldelar med svarsfördelningar inom skilda delgrupper av de båda urvalen av utlandssvenskar och med statistiska analyser och sammanställningar av svaren på frågorna.

I denna sammanfattning refereras i korthet endast förhållandevis säkra tendenser som ger svar på några av de viktigaste bland kommitténs frågeställningar. Även sammanfattningen skiljer mellan röstberättigade och icke röstberättigade utlandssvenskar, dvs. utvandrade 1968 och senare respektive före 1968.

De röstberättigade utlandssvenskarna

Hur många röstberättigade utlandssvenskar finns det?

I anslutning till enkätens uppläggning bearbetades den fr.o.m. 1968 utförligare officiella statistiken om svenska medborgares utvandring för att få ett någorlunda begrepp om storleken, framförallt av de grupper utlandssvenskar som var röstberättigade vid valet 1973 (svenska medborgare födda 1952 eller tidigare och utvandrade under åren 1968—1972). En uppskattning på basis av dessa uppgifter, kompletterade med osäkrare beräkningar, på annat material, av dödsrisker, förlorat svenskt medborgarskap osv., angav antalet till ca 15 000.

Av de utlandssvenskar som var röstberättigade vid valet 1973 var enligt enkäten 62 % kvinnor, mer än var femte var ogift, mycket få (4 %) var utan släktband med Sverige, och få var också de som säkert räknade med att aldrig flytta tillbaka till Sverige (6 %).

Enkäten visar också att ungefär 30 % är bosatta i något av länderna Frankrike—Monaco—Schweiz—Italien—Spanien—Portugal, 25 % i något av våra tre grannländer, 20 % i Västtyskland—Holland—Belgien—England, ungefär 15 % i Sydamerika—Afrika—Asien—Australien, ungefär 10 % i Nordamerika.

Av de röstberättigade utlandssvenskarna uppger nästan var tionde (8–9 %), att de är medborgare i bosättningslandet, och även har rösträtt där.

Hur stort var de röstberättigade utlandssvenskarnas valdeltagande i det svenska riksdagsvalet 1973?

Av de röstberättigade utlandssvenskarna uppger 25 % att de deltog i 1973 års svenska val, 28 % att de anhöll om att bli upptagna i särskild röstlängd, alltså hade 3 % förberett sitt valdeltagande utan att det sedan blev av. Sjukdom och arbete hindrade mestadels de 3 % att gå till val. I ett mindre antal fall fick man aldrig något röstkort, trots att man begärt att bli upptagen i röstlängd.

Av de utlandssvenskar som utnyttjade sin rösträtt, hade 96 % röstat vid minst ett svenskt val före utvandringen, och av dem som inte utnyttjade den 1973, hade 78 % röstat i Sverige före utvandringen.

Hur stort är intresset att delta i svenska val bland de röstberättigade utlandssvenskarna, hur stort att delta i bosättningslandets?

Det finns ett klart markerat intresse hos de röstberättigade utlandssvenskarna att delta i svenska val. 86 % av dem som var med och röstade 1973 anser det ”mycket viktigt”, 42 % av dem som inte deltog då.

Negativa till röstning vid svenska val är de sammanlagt 14 % som svarat ”inte särskilt viktigt” eller ”inte alls viktigt”.

Framförallt är intresset för deltagande i svenska val klart större än för deltagande i bosättningslandets val. 31 % av de röstberättigade utlandssvenskarna förklarade sig vara ”mycket intresserade” av att rösta där de nu bor (mot totalt 53 % som ansåg det vara mycket viktigt att delta i svenska val).

Störst intresse för deltagande i de svenska valen har de som bosatt sig i Nordamerika. De som stannat inom Norden är nästan lika intresserade av att rösta i bosättningslandet som i Sverige.

Hur stort är utlandssvenskarnas maximala valdeltagande i ett svenskt val?

Av den officiella valstatistiken vet vi att 88,1 % av de utlandssvenskar, som på egen begäran upptagits i särskild röstlängd, utnyttjade sin rösträtt vid det svenska valet 1973. Totalt var valdeltagandet då officiellt 90,8 % bland alla röstberättigade, bosatta inom Sverige.

Enligt enkäten röstade 88,8 % av de intervjuade utlandssvenskar som begärt att bli upptagna i särskild röstlängd och fått röstlängdsutdrag. Denna procent kan jämföras med valdeltagandet bland dem som var bosatta i Sverige (90,8 %) och därför fick sitt röstlängdsutdrag automatiskt.

Vidare visar enkäten att 85,7 % av de utlandssvenskar som röstade vid valet 1973 förklarade att de ansåg sin svenska rösträtt vara ”mycket viktig”, en svarsprocent som är ungefär i nivå med den som brukar bli

resultatet av motsvarande opinionsfråga, när den ställs till röstande hemmasvenskar. Av röstberättigade utlandssvenskar som *inte* röstade 1973, var det mindre än hälften så stor del (41,6 %) som värderade den svenska rösträtten så högt.

Valdeltagande kan sägas vara beroende av bl. a. följande:

1. Den vikt de röstberättigade fäster vid sin svenska rösträtt.
2. De praktiska hindren för att delta i ett val.

Den betydelse de utlandssvenskar, som i tid före valet hade fått sina röstkort, fäster vid att få rösta svenskt, kan möjligen antas indikera utlandssvenskarnas "röstningsbenägenhet" sedan deras speciella röstningshinder undanröjts.

Av samtliga intervjuade röstberättigade utlandssvenskar är det 52,6 % som säger att det är mycket viktigt för dem att få rösta vid svenskt val, mot 25,1 % som verkligen röstade 1973. Utan svårigheter med röstkortets anskaffande skulle man med ledning härav möjligen våga gissa att antalet röstande utlandssvenskar maximalt kunde fördubblas vid ett svenskt val, men knappast mer, om rösträtten bibehölls som nu, och svårigheterna att skaffa röstkort (inklusive eventuella brister i informationen om valet) nedbringades till ett minimum.

Vilka är de verkliga yttre hindren för utlandssvenskarnas deltagande i svenska val, hur rangordnas hindren efter svårighetsgrad, kan några åtgärder påtagligt öka valdeltagandet?

De som begärde och blev upptagna i röstlängd, röstade också i största utsträckning vid 1973 års val. Bland det fåtal som inte utnyttjade rösträtten, trots att de tagits upp i särskild röstlängd, uppgav några helt personliga skäl, andra att de inte fick röstkortet i tid eller hindrades av arbetet. Den första åtgärden för att förbereda valdeltagandet, att skriva och begära att bli införd i särskild röstlängd, blir tydligen för de flesta den stöttesten ett eventuellt intresse stupar på.

De främsta orsakerna till att man inte, ofta trots ett mycket stort intresse, begärde att bli införd i särskild röstlängd före valet 1973, var:

	Bosatta i:					Totalt %
	Norden %	Övriga Europa %	Nord- ame- rika %	Syd- ame- rika %	Övriga världen %	
Bristande information om att det skulle bli val (mest "fick veta för sent" eller "inte alls")	36	29	34	11	22	30
Att det ansågs för krångligt med röstkortet	9	13	14	32	22	13
Bristande allmän information om svenska förhållanden (obekant med, ointresserad av svenska förhållanden)	8	16	15	26	15	13
Ren slöhet ("blev inte av")	13	13	11	16	22	14
Personliga skäl (arbete, sjukdom, m. m.)	19	22	23	11	18	21
Krävde dyra resor	5	9	2	5	4	7

Enligt de inkomna svaren menar ca 20 % av alla, att de fick veta alltför sent att det skulle bli val i Sverige. Detta hinder anges av ungefär lika många överallt utom i Sydamerika, där man framförallt säger att det är *krångligt* med nuvarande röstningssystem. Långa och dyra resor till vallokalerna är en mindre vanlig orsak till utebliven begäran om röstkort.

Upplysningar som tränger ut ordentligt och sker i tid, om att ett svenskt val är förestående, när och hur begäran om röstkort skall göras, och när och var själva röstningen skall ske, skulle, av enkäten att döma, innebära en påtaglig ökning av utlandssvenskarnas valdeltagande. Själva "krånglet" med röstningen, röstningssystemet, framhävs som ett verkligt motstånd bara där ointresset förefaller vara störst.

Men tanken att få rösta vid svenska val utan särskild ansökan väcker entusiasm, och hela 74 % av de röstberättigade utlandssvenskarna uppger att de, om den reformen införs, *säkert* skulle rösta. Fick de poströsta, skulle detta öka intresset i nästan samma grad: 68 % skulle då *säkert* delta. Bättre besked om när och var röstningen sker skulle medföra att 54 % *säkert* röstade. De sistnämnda 54 % är dock inte större än det antal som redan nu anser det mycket viktigt att delta i svenska val (53 %).

Avtar intresset för deltagande i svenska val med längden av utlandsvistelsen, och är i så fall femårsgränsen eller någon annan tidsgräns motiverad med hänsyn till önskan att delta i svenska val?

Procenten som anser det vara "mycket viktigt" att delta i svenska val varierar på följande sätt efter nuvarande bosättningsland och längden av utlandsvistelsen:

	Norden	Övriga Europa	Nord- och Syd- amerika	Övriga världen	Hela världen
	%	%	%	%	%
Efter 1 år	46	63	42	44	54
Efter 2- 3 år	46	57	56	61	55
Efter 4- 5 år	45	47	54	43	47
Efter 6- 9 år	21	46	33	46	37
Efter 10-15 år	27	54	21	75	41
Efter 16-25 år	31	65	34	50	44

Också svaren från de icke röstberättigade utlandssvenskarna har för fullständighetens skull medtagits i översiktstabellen.

Redan 4-5 år efter utvandringen har intresset att delta i svenska val avtagit bland utlandssvenskarna. Det tycks vara som minst bland dem som emigrerade för 6-9 år sedan (alltså alldeles efter det att de förlorat rösträtten), men bland dem som varit utlandssvenskar ännu längre tycks intresset för de svenska valen sakta öka igen. De statistiska underlagen i grupperna Nord- och Sydamerika och "övriga världen" är små, och tendensen därför särskilt osäker i de två grupperna.

Totalt sett är det verkliga ("mycket stora") intresset att delta i svenska val efter mer än 15 års utlandsvistelse ungefär lika utbrett som det var i slutet av femårsperioden med bibehållen rösträtt, utom i grannländerna där intresset dock är växande efter en nedgång.

Med vilka media kan man bäst sprida information om att val förestår, om det aktuella valets innebörd och allmänt om förhållandena i Sverige?

Det var de rikssvenska tidningarna som framförallt gav de röstberättigade utlandssvenskarna den valinformation de fick före valet 1973: 89 % av dem som röstade och 63 % av dem som inte röstade.

Näst viktigaste informationskälla var då brev från släktingar och vänner i Sverige (45 resp. 39 %), därefter rikssvenska radioprogram (32 resp. 26 %).

30 % av dem som röstade uppger sig ha fått valinformation direkt från myndigheterna, och 6 % av dem som inte röstade.

De dagstidningar och tidskrifter som utges i Sverige betyder mycket överallt, de svenska hemmaprogrammen i radio mycket i grannländerna men också bland dem i andra länder och världsdelar som sedan röstade (20–30 % fick valinformationen den vägen). Ju längre bort utlandssvenskarna var bosatta desto mer betydde släktingars och vänners brev och myndigheternas information.

Det verkar som om de allra flesta nåddes av valinformation före valet 1973 i en eller annan form, men i svaren på andra frågor klagar många över att den nådde dem alltför sent.

De röstberättigade utlandssvenskarnas uppgifter om var de tagit del av valinformationen återspeglar vilka media som stod till buds. De som röstade hade i regel bäst tillgång till olika media.

Utlandssvenskarna i *de nordiska grannländerna* har i särklass bäst mediakontakter med Sverige, eljest är kontaktmöjligheterna mycket skiftande.

Kontaktvägar. Norden

	Röstade %	Röstade inte %
Hör svenska utlandsprogram i radio mycket bra	56	41
Hör svenska utlandsprogram i radio dåligt eller inte alls	21	31
Hör svenska hemmaprogram i radio mycket bra	74	61
Hör svenska hemmaprogram i radio dåligt eller inte alls	21	25
Brevväxlar regelbundet med Sverige	62	57
Brevväxlar aldrig med Sverige	—	4
Telefonkontakt regelbundet med Sverige	71	56
Telefonkontakt aldrig med Sverige	—	2
Läser svenska tidningar och tidskrifter regelbundet	82	51
Läser aldrig svenska tidningar och tidskrifter	—	4
Lyssnar på svenska utlandsprogram i radio regelbundet	6	7
Lyssnar aldrig på svenska utlandsprogram i radio	71	57
Lyssnar på svenska hemmaprogram i radio regelbundet	65	55
Lyssnar aldrig på svenska hemmaprogram i radio	9	18
Prenumererar på svenska tidningar eller tidskrifter	82	54
Prenumererar inte på svenska tidningar eller tidskrifter	18	46
Kontakt med svensk beskickning ofta	21	1
Kontakt med svensk beskickning aldrig	15	57
Med i lokal svensk förening	27	8
Med i lokal nordisk förening	6	6
Med i annan svensk organisation	29	9

Kontaktvägar. Övriga länder

	Övriga Europa		Nord- och Syd- amerika		Övriga världen	
	Röstade %	Röstade inte %	Röstade %	Röstade inte %	Röstade %	Röstade inte %
Hör svenska utlands- program i radio mycket bra	17	11	9	4	4	7
Hör svenska utlands- program i radio dåligt eller inte alls	51	67	71	79	65	62
Hör svenska hemma- program i radio mycket bra	3	2	—	1	—	1
Hör svenska hemma- program i radio dåligt eller inte alls	83	74	94	94	100	96
Brevväxlar med Sverige regelbundet	80	81	94	90	93	86
Brevväxlar aldrig med Sverige	—	1	—	1	—	—
Telefonkontakt med Sverige regel- bundet	39	38	11	14	16	7
Telefonkontakt med Sverige aldrig	6	7	17	16	38	46
Läser svenska tid- ningar och tid- skrifter regel- bundet	87	47	86	49	80	43
Läser aldrig svenska tidningar och tidskrifter	—	5	—	6	2	2
Lyssnar på svenska utlandsprogram i radio regelbundet	19	11	14	4	18	8
Lyssnar aldrig på svenska utlands- program i radio	39	56	54	76	47	56
Lyssnar på svenska hemmaprogram i radio regelbundet	3	2	—	—	—	1
Lyssnar aldrig på svenska hemmapro- gram i radio	75	74	89	95	93	87
Prenumererar på svenska tidningar och tidskrifter	91	53	89	54	86	53
Prenumererar inte på svenska tid- ningar och tid- skrifter	9	46	9	43	13	45

	Övriga Europa		Nord- och Syd- amerika		Övriga världen	
	Röstade %	Röstade inte %	Röstade %	Röstade inte %	Röstade %	Röstade inte %
Kontakt med svensk beskickning ofta	18	8	43	11	44	8
Kontakt med svensk beskickning aldrig	9	19	—	20	4	27
Med i lokal svensk förening	52	25	74	29	51	26
Med i lokal nordisk förening	37	15	43	17	11	6
Med i annan svensk organisation	18	6	17	7	13	9

Kontakten med de svenska tidningarna, prenumeration och regelbunden läsning, är den största skillnaden mellan dem som röstade och dem som inte röstade 1973. Lyssnandet på svenska radioprogram markerar också en klar skillnad, även i delar av världen där man lyssnar regelbundet trots att man inte hör dem så bra.

Beskickningarna spelar enligt enkäten också en stor roll vid spridandet av valinformation bland sådana som sedan röstade. Medlemskap i lokal svensk eller nordisk förening är, särskilt i Nord- och Sydamerika, en kontakt som innebär ett större valdeltagande.

Hur starkt känns behovet av mer valinformation, och vilken information om de svenska valen känns mest angelägen för de röstberättigade utlandssvenskarna?

Det är, såsom tidigare visats, redan den omständigheten att man inte i tid får reda på att val förestår som hindrar utlandssvenskarnas valintresse att resultera i en röst vid valet.

I Nordamerika klagade inte mindre än 63 % av dem som inte röstade över att informationen på den avgörande punkten (hur man får sitt röstkort) var otillräcklig.

Av dem som *röstade* 1973, var relativt få missnöjda med informationen om hur man skaffar sig röstkort (13 % av dem var missnöjda), tidpunkten (12 % var missnöjda), var de skulle rösta (9 % var missnöjda), om den partipolitiska debatten (8 % var missnöjda), hur man fick tag på valsedel (18 % var missnöjda).

Mera utbrett var alltså missnöjet bland dem som *inte* röstade. 56 % av dem visste inte hur de skulle få röstkort, 42 % inte när de skulle rösta, 37 % inte var de skulle rösta, 31 % inte tillräckligt om den svenska partipolitiken, 51 % inte hur och var de skulle få tag på en valsedel.

Finns samband mellan värdesättningen av rösträtten vid svenska val och bibehållet intresse för det gamla landet, Sverigekontakter och attityder till Sverige?

Enkäten visar att de utlandssvenskar som "tämligen ofta" personligen besöker Sverige, knappast skiljer sig från andra utlandssvenskar när det gäller valdeltagandet vid 1973 års val eller överhuvudtaget uppskattningen av att få rösta vid svenska val. Att besöka Sverige ofta tycks i varje fall inte påverka dem som utflyttat till de nordiska grannländerna, något men inte mycket utlandssvenskar som bor mera avlägset. Dessa senare får information om ett val genom rikssvenska tidningar i större utsträckning, och även genom brev från släkt och vänner i Sverige informeras de i förhållandevis stor utsträckning om ett aktuellt val.

En mycket enkel analys av enkätsvaren som indikerar faktorer som verkar i *röstningsförhöjande* riktning, kan göras genom att jämföra svarsfördelningarna för de stora grupper av utlandssvenskar (både röstberättigade och andra), som anser det mycket angeläget att få rösta vid svenska val, med den grupp som också deltog i valet 1973.

En jämförelse mellan svarsfördelningarna för alla röstberättigade och för dem som är mycket angelägna att kunna delta i svenska val, kan på motsvarande sätt antyda faktorer som verkar *öka intresset* bland utlandssvenskarna för de svenska valen.

Vad betyder täta, direkta personliga kontakter med Sverige?

	Av alla röstberättigade %	Av dem som avlagt täta besök i Sverige:		
		Från grann- länderna %	Från övriga Europa %	Från övriga världen %
Mycket viktigt att rösta i Sverige	53	41	56	52
Inte särskilt eller inte alls viktigt att rösta	14	20	14	14
<i>Vet tillräckligt om:</i>				
hur man får röstkort	40	25	43	45
när man röstar	53	44	55	54
var man röstar	56	41	60	60
partipolitiken i Sverige	62	63	64	61
hur man får tag i valsedel	40	27	43	45
<i>Fick information om valet 1973 genom:</i>				
brev från släkt och vänner i Sverige	41	17	45	57
annan utlandssvensk	16	13	18	17
rikssvenskt radioprogram	28	64	19	14
rikssvensk tidning	70	61	75	68
svensk myndighet	12	4	12	18

Med "täta besök" avses: från grannländerna minst vartannat år
från övriga Europa minst vart tredje år
från övriga världen minst vart fjärde år

Av tabellen nedan synes framgå att täta Sverigebesök ökar uppfattningen att det är mycket viktigt att få delta i svenska val, men inte påverkar valdeltagandet. Täta telefonkontakter hör ihop med intresset för rösträtten, men bland dem som röstade vid valet 1973 var det förhållandevis få som är i regelbunden telefonkontakt med svenska släktingar och vänner.

Både de som är mycket intresserade av att kunna rösta vid svenska val och utlandssvenskar som röstade 1973, tycks i större utsträckning än andra brevväxla regelbundet med Sverige.

	Av alla röst- berättigade	Av dem som anser det mycket vik- tigt att få rösta	Av dem som rös- tade 1973
	%	%	%
Besökt Sverige mer än 6 gånger	43	54	42
Brevväxlar regelbundet med Sverige	77	80	82
Regelbunden telefonkontakt med Sverige	37	42	36

Vad betyder täta, indirekta kontakter med Sverige?

Att prenumerera på rikssvenska tidningar och tidskrifter, att läsa dem regelbundet, är utmärkande för svenskvalsintresserade, och i ännu högre grad för de utlandssvenskar som röstade 1973.

	Av alla röst- berättigade	Av dem som anser det mycket vik- tigt att få rösta	Av dem som rös- tade 1973
	%	%	%
Svenska utlandsprogram i radio hörs mycket bra	18	20	18
Svenska hemmaprogram i radio hörs mycket bra	16	15	9
Läser regelbundet svenska tidningar	58	73	86
Lyssnar regelbundet på svenska utlandsprogram i radio	11	15	17
Lyssnar regelbundet på svenska hemmaprogram i radio	14	14	8
Prenumererar på svenska tidningar	62	75	89
Anställd vid svenskt företag	10	13	18
Ofta kontakt med svensk be- skickning	11	19	24

Vad betyder kännedom om aktuella svenska förhållanden?

God kännedom om Sverige betyder utan tvekan också större intresse för svenska val och högre valdeltagande.

	Av alla röstberättigade	Av dem som anser det mycket viktigt att få rösta	Av dem som röstade 1973
	%	%	%
Vet tillräckligt om Sverige	52	60	71

Vad betyder kännedom om röstningsförfarandet?

Det är klart att de som röstade vid valet 1973 och har färsk erfarenheter av röstningsförfarandet, i stor utsträckning anser sig veta hur man som utlandssvensk skall rösta. Man observerar att bland alla dem som inte röstade, förhållandevis få tycker att de känner väl till svensk partipolitik, liksom var man skall rösta om man är utlandssvensk. Det är även stor okunnighet bland dem som sätter värde på svensk rösträtt beträffande valdeltagandets verkliga stötesten: hur man skall förfara med anhållan om att uppföras i särskild röstlängd. Många av dem vet inte heller hur de skall få tag i valsedlar.

	Av alla röstberättigade	Av dem som anser det mycket viktigt att få rösta	Av dem som röstade 1973
	%	%	%
<i>Vet:</i>			
hur man får röstkort	40	53	83
när man skall rösta	53	66	85
var man skall rösta	56	70	87
tillräckligt om partipolitiken i Sverige	62	83	87
hur man får tag i valsedel	40	53	77
<i>Hörde om valet 1973:</i>			
genom brev från släkt och vänner	41	45	45
av annan utlandssvensk	16	19	18
genom rikssvenskt radioprogram	28	32	32
genom rikssvensk tidning	70	83	89
från svensk myndighet	12	17	30

Vad betyder erfarenhet av svenska val?

Att rösta är en vana: av de utlandssvenskar som röstade 1973, hade inte mindre än 96 % röstat vid ett eller flera val innan de utflyttade.

De som förklarar att de tycker det är mycket viktigt att få rösta vid svenska val, visade inte detta i handling före utflyttningen i större utsträckning än de som inte värderar rösträtten särskilt högt.

	Av alla röst- berättigade	Av dem som anser det mycket vik- tigt att få rösta	Av dem som rös- tade 1973
	%	%	%
<i>Röstade i Sverige före utflyttningen:</i>			
vid ett val	21	16	9
vid flera val	61	71	87
Summa	82	87	96

Vad betyder planer på att återvända till Sverige?

De som är helt inställda på att inte för alltid stanna kvar i det nya land som de utvandrat till, röstade i särskilt stor utsträckning 1973.

	Av alla röst- berättigade	Av dem som anser det mycket vik- tigt att få rösta	Av dem som rös- tade 1973
	%	%	%
Tänker inte stanna hela livet i bosättningslandet	28	30	39
Återvänder säkert till Sverige	13	15	18

Vad betyder positiva och negativa attityder till Sverige?

Det som allra mest utmärker en utlandssvensk som deltog i det svenska riksdagsvalet 1973, är att det talas bara svenska i hemmet.

De som utflyttade för skatternas skull röstade i förhållandevis stor utsträckning i detta val.

De som tycker att en utlandssvensk helst skall ha livlig kontakt med gamla landet, anser visserligen i stor utsträckning att rösträtten är mycket värdefull, men röstar inte mer än andra.

Att vara utlandssvensk och gift med man/kvinna från det nya hemlandet, innebär att deltagandet i ett svenskt val sitter långt inne.

	Av alla röst- berättigade	Av dem som anser det mycket vik- tigt att få rösta	Av dem som rös- tade 1973
	%	%	%
Har mycket Sverigeintresserade barn	39	44	40
Talar bara svenska hemma	28	34	51
Talar inte alls svenska hemma	12	8	3
Utflyttade för yrkets skull	27	31	35
Utflyttade för att mannen/hustrun var från nya hemlandet	24	20	8
Utflyttade för att få lättare utkomst	13	14	16
Utflyttade för skatterna i Sverige	24	27	39
Utflyttade av äventyrlust	10	10	9
Bäst med livlig kontakt med Sverige	34	45	35
Bäst med ingen kontakt med Sverige	—	—	—
Bättre klimat i Sverige	18	19	14
Sämre klimat i Sverige	49	51	64
Lättare få bra arbete i Sverige	17	16	19
Svårare få bra arbete i Sverige	35	36	34
Bättre driva företag i Sverige	8	9	10
Sämre driva företag i Sverige	44	48	49
Bättre sjukvård i Sverige	51	49	45
Sämre sjukvård i Sverige	14	17	19
Bättre åldringsvård i Sverige	63	64	58
Sämre åldringsvård i Sverige	7	8	12
Bättre laglydnad i Sverige	21	20	15
Sämre laglydnad i Sverige	34	39	57
Bättre skolutbildning i Sverige	36	33	30
Sämre skolutbildning i Sverige	24	32	37
Bättre umgänge i Sverige	11	13	10
Sämre umgänge i Sverige	44	49	42
Bättre levnadsstandard i Sverige	58	58	60
Sämre levnadsstandard i Sverige	10	12	15
Bättre beskattning i Sverige	6	7	4
Sämre beskattning i Sverige	70	72	82

Som man kan vänta, har de negativa attityderna till Sverige inte verkat hämmande på utlandssvenskarnas intresse för, och deltagande i, svenska val.

Vad betyder medlemskap i lokala svenska och nordiska föreningar i utlandet?

De utlandssvenskar som är medlemmar i de lokala svenska eller nordiska föreningarna, röstade i mycket stor utsträckning vid det svenska valet 1973. Deras allmänna uppskattning av möjligheten att rösta i Sverige, är trots detta inte mycket större än genomsnittet bland alla röstberättigade utlandssvenskar.

	Av alla röst- berättigade	Av dem som anser det mycket vik- tigt att få rösta	Av dem som rös- tade 1973
	%	%	%
Medlem i lokal svensk förening	31	38	51
Medlem i lokal nordisk förening	16	22	32

Vad betyder intresset för Nordiska Rådet bland utlandssvenskarna i grannländerna?

De till grannländerna utflyttade svenskar som har mycket stort intresse för Nordiska Rådet, visar också mycket stor uppskattning av sin svenska rösträtt, men röstar inte mer än utlandssvenskarna i genomsnitt. Av dem som önskar mer samordnad nordisk lagstiftning, är det många som också säger att det är mycket viktigt att få rösta svenskt – men det är inte särskilt många som gör det.

	Av alla röst- berättigade	Av dem som anser det mycket vik- tigt att få rösta	Av dem som rös- tade 1973
	%	%	%
Mycket intresserad av Nordiska Rådet	24	41	27
Önskar mer samordnade nordiska program i radio och TV	67	69	47
Önskar mer samordnad nordisk lagstiftning	75	82	74

För att summera intrycken av samvariationerna och bristen på samvariation:

1. De som regelbundet läser rikssvensk tidning och prenumererar på en eller flera rikssvenska tidningar, har både hög uppskattning av den svenska rösträtten och högt valdeltagande.
2. De som talar bara svenska i hemmet utmärker sig för att tycka att rösträtten är mycket värdefull och deltog framförallt i stor utsträckning vid det svenska valet 1973.
3. Stor uppskattning av rösträtten och högt valdeltagande har också de som tycker sig ha mycket god kännedom om aktuella svenska förhållanden.
4. Planer att återflytta till Sverige tycks också göra en utlandssvensk mer benägen att rösta.
5. De som deltog i val före utflyttningen har haft lättare än andra att rösta från utlandet.
6. De som utvandrat för skatternas skull röstar svenskt i större utsträckning än andra utlandssvenskar.
7. Medlemskap i lokal svensk eller nordisk förening i utlandet höjer framförallt valdeltagandet.
8. Tåta Sverige-resor garanterar hög uppskattning av den svenska rösträtten men inget högt valdeltagande. Ännu mer typiskt är detta för dem som regelbundet telefonkontaktar släkt och vänner i Sverige: utbredd hög uppskattning av rösträtten och ganska dåligt valdeltagande, främst bland utlandssvenskar bosatta i grannländerna.
9. Intresset för Nordiska Rådet visar sig förenligt med hög värdering av rösträtten men dåligt röstande vid valet 1973.
10. De svenska radioprogrammen tycks inte i hög grad påverka vare sig värderingen av rösträtten eller utnyttjandet av denna.

De icke röstberättigade utlandssvenskarna

Demografiska data om de ej röstberättigade utlandssvenskarna.

Utlandssvenskar i rösträttsålder utflyttade från Sverige, som varit bosatta mer än 5 år utomlands och därför icke är röstberättigade i Sverige, skiljer sig demografiskt och geografiskt en del från de röstberättigade utlandssvenskarna. De båda grupperna är ungefär jämnstora, troligen med någon övervikt för icke röstberättigade (ca 15 000 resp. ca 18 000 personer).

Svaren från de icke röstberättigade utlandssvenskarna har ett särskilt intresse genom att de kompletterar de röstberättigades svar när olikheter i förhållanden och attityder kan antas ha samband med utlandsvistelsens längd. De icke röstberättigades svarsfördelningar kan på nästan varje punkt jämföras med de röstberättigades. De senares svarsprocent upprepas därför i tabeller och inom parentes efter de icke röstberättigades, när sådana jämförelser kan vara befogade.

Fördelningarna på kön och civilstånd och efter nuvarande hemland ser ut på följande sätt i enkätens båda urvalsgrupper:

	Av röstberättigade utlandssvenskar %	Av icke röstberättigade utlandssvenskar %
<i>Kön</i>		
Män	38	34
Kvinnor	62	66
<i>Civilstånd</i>		
Ogifta	22	28
Gifta	73	68
Förut gifta	5	4
<i>Utflyttningsland</i>		
Danmark	10	11
Norge	10	14
Finland	3	3
Frankrike—Monaco	4	6
England—Irland	6	8
Västtyskland	12	8
Schweiz	9	6
Holland—Belgien—Luxemburg	3	5
Italien—Grekland—Malta	5	4
Spanien—Portugal	11	4
Österrike—Jugoslavien	3	1
Öststaterna och övriga Europa	0,5	1
USA	6	15
Kanada	3	4
Mexiko—Västindien—Sydamerika	4	5
Australien—Nya Zeeland	3	3
Asien	3,5	1,5
Afrika	4	1,5

De som varit borta mer än 5 år (de icke röstberättigade), är talrikare framförallt i USA och Norge, medan de senare utflyttade finns i större utsträckning i Spanien, Portugal, Schweiz, Afrika och Asien.

Utlandssvenskar i rösträttsålder, som varit borta från Sverige mer än 5 år, är av särskilt intresse för utredningen med avseende på deras nuvarande kontakter med Sverige, intresset för aktuella svenska förhållanden och för deltagande i svenska riksdagsval, men också med avseende på brister i informationen om Sverige och på möjligheterna att från Sverige effektivisera en sådan information. Eftersom urvalsgruppen utlandssvenskar utan rösträtt är mindre än de röstberättigades, och svårigheterna att kontrollera den förra gruppens representativitet är större, bör de icke röstberättigades svarsfördelningar bedömas ännu försiktigare.

Ej röstberättigade utlandssvenskars förankring i bosättningslandet

Utlandssvenskarna är ingen folkgrupp som är fast förankrad i bosättningslandet. Det gäller framförallt dem som varit bosatta utomlands 5 år eller kortare tid, men också dem som varit borta mer än 5 år. Återinvandringen är stor (uppskattad till 34 % bland de röstberättigade under en femårsperiod, till ca 40 % bland de icke röstberättigade jämnåriga som utflyttat tidigare). Men i själva verket är bara 6 % av dem som utvandrade 1968–1972 och ännu är kvar i utlandet, 8 % av dem som ännu efter mer än 5 år bor utomlands, övertygade om att de aldrig kommer att flytta tillbaka till Sverige.

Till en fastare förankring i det nya hemlandet bidrar bl. a. giftermål efter utvandringen: av dem som utvandrade 1948–1967 var 58 % gifta vid utvandringen (och nu är det 78 %). Av dessa utlandssvenskar är bara 24 % nu gifta med en svenskfödd man/hustru (av dem som utflyttade 1968–1972, 44 %!).

Nästan hälften (48 %) av dem som utvandrade före 1968 har barn. Nära en tredjedel av föräldrarna rapporterar att barnen har mycket stort intresse för Sverige. I dessa familjer, bosatta utomlands sedan mer än 5 år, är man mestadels tvåspråkig (53 %), men endast det nya hemlandets språk talas också hemma hos var fjärde (26 %). Att det talas endast svenska hemma är ganska ovanligt (11 %).

Att tala uteslutande bosättningslandets språk blir med tiden allt vanligare: i 22 % av hemmen efter 5–10 år, i 23 % efter 10–15 år, och i 34 % efter 15–25 år. De helsvenskspråkiga är 11 %, oförändrat genom åren.

Av dem som varit längre utomlands (5–25 år) har 22 % förvärvat medborgarskap i bosättningslandet vid sidan av sitt svenska (efter 5–10 år är det 10 %).

Starkaste drivkraften till emigration har varit för dessa utlandssvenskar att de gift sig med någon från bosättningslandet: 39 % uppger det (24 % av röstberättigade).

Det yrke man har är skälet nummer två, nämnt totalt som mycket betydelsefullt av 21 %.

Att det alltmer blivit yrket som avgör utvandringen, förefaller ganska tydligt: bland dem som utvandrade för 15–25 år sedan bidrog det mycket till beslutet för 18 %, för 10–15 år sedan för 19 %, och för 5–10 år sedan för 25% (27 % av röstberättigade).

Övriga efterfrågade orsaker till utvandringen har inte varit avgörande för många: skatterna i Sverige (13 %), tanken att få det lättare med utkomsten (10 %), äventyrlust (10 %), redan gift med någon från bosättningslandet (8 %), att annan anhörig utvandrade (6 %).

Av dessa med minst 5 års erfarenhet av ett annat land, och med anställning i inhemskt företag, anser 69 % att en svensk har ungefär samma möjligheter att för tjäna sitt uppehälle vid ett inhemskt företag som de infödda själva (62 % av de röstberättigade). Fortsatt kontakt med Sverige tycker alla är bäst för inflyttad, var tredje – 36 % – av dem som har en uppfattning tycker t.o.m. att den kontakten bör vara livlig (34 % av röstberättigade).

Till förankringen i ett land där man är stadigvarande bosatt, hör accepterandet av en rad förhållanden som kan påverka trivseln. I enkäten efterfrågades 10 sådana faktorer som fick jämföras med motsvarande uppfattning av det gamla hemlandet Sverige. (Inom parentes motsvarande svarsprocent bland de röstberättigade, dvs. de som utflyttat under de senaste 5 åren.)

	Bosatta i:							
	Norden		Övriga Europa		Nord- och Sydamerika		Övriga världen	
	Bättre %	Sämre %	Bättre %	Sämre %	Bättre %	Sämre %	Bättre %	Sämre %
<i>I Sverige är:</i>								
Beskattningen	15(9)	22(30)	7(5)	70(56)	6(4)	79(88)	6(7)	84(80)
Möjligheterna att driva företag	16(9)	11(24)	6(7)	40(47)	2(6)	72(67)	6(18)	61(53)
Umgänget	7(8)	24(33)	18(14)	48(44)	15(9)	42(55)	3(9)	61(60)
Klimatet	16(16)	6(11)	28(21)	44(71)	16(12)	62(56)	13(11)	78(82)
Möjligheterna att få ett bra arbete	11(13)	23(32)	21(17)	26(33)	6(14)	42(46)	13(32)	32(35)
Laglydnaden	1(7)	25(27)	26(20)	30(43)	39(42)	10(11)	29(29)	32(31)
Skolutbildningen	27(25)	8(16)	30(34)	32(30)	43(43)	14(18)	42(62)	26(18)
Sjukvården	29(35)	12(13)	45(50)	18(17)	70(66)	7(8)	61(74)	16(6)
Levnadsstandarden	44(46)	1(2)	69(65)	5(9)	39(40)	22(24)	48(72)	26(14)
Omvårdnaden om de gamla	29(35)	7(6)	73(68)	5(8)	86(86)	-(4)	90(80)	3(7)

Av de icke röstberättigade som flyttat till något av de nordiska grannländerna, tycks de som fått det bättre vara något fler än de som anser att de fått det sämre ifråga om den allmänna laglydnaden, umgänget människor emellan och möjligheterna att få ett bra arbete. I övriga Europa är det fler som tycker det är bättre där de nu bor med beskattningen, umgänget, klimatet, möjligheterna att driva ett företag. I Nord- och Sydamerika är det en klar övervikt som anser sig ha fått bättre beskattning, bättre möjligheter att driva ett företag, bättre klimat, bättre möjligheter att få ett bra arbete och bättre umgänge. I övriga delar av världen anser sig fler ha vunnit bättre beskattning, bättre klimat, bättre umgänge och bättre möjligheter att driva ett företag.

Vad man anser sig ha förlorat genom utvandringen är tydligen omvårdnaden om de gamla, sjukvården, levnadsstandarden och även (på sina håll) skolutbildningen.

En jämförelse mellan dem som utflyttat för mer än 5 år sedan och dem som flyttat senare, visar f. ö. en påfallande överensstämmelse i attityderna till det gamla hemlandet.

Ej röstberättigade utlandssvenskars personliga kontakter med Sverige

De som bor i Nord- och Sydamerika och har vänner i Sverige, blir färre med åren; det gäller inte andra delar av världen och sammanhänger troligen med tillfällena att besöka Sverige efter utvandringen. Besök av svensk-amerikaner i gamla landet är förhållandevis sällsynta.

Vanligast är att uppehålla de personliga kontakterna med släkt och vänner i Sverige genom en regelbunden brevväxling. Det gör 75 % av de ej röstberättigade (77 % av röstberättigade), och det är inte stor skillnad mellan dem som varit borta från Sverige kortare eller längre tid.

Regelbunden telefonkontakt med Sverige har 33 % av dessa utlandssvenskar som utvandrat för mer än 5 år sedan (37 % av röstberättigade). Ju längre bort de bor, desto mindre regelbundna blir givetvis telefonkontakterna. Det varierar från 12 %, som från Amerika regelbundet telefonkontaktar svenska släktingar och vänner, till 36 % från övriga Europa och 47 % från grannländerna.

Ej röstberättigade utlandssvenskars mediakontakter med Sverige

Genom olika media håller sig dessa utlandssvenskar mer eller mindre à jour med vad som händer i Sverige. 55 % prenumererar på en eller flera rikssvenska tidningar (62 % av röstberättigade). De flesta av dem läser dem också regelbundet. 15 % lyssnar regelbundet på svenska hemmaprogram i radio (14 % av röstberättigade), 9 % på svenska utlandsprogram i radio (11 % av röstberättigade).

Mottagningsförhållandena påverkar givetvis radiolyssnandet. De svenska hemmaprogrammen i radio är det bara 20 % av de icke röstberättigade utlandssvenskarna som kan höra helt tillfredsställande ("mycket bra"), och de svenska utlandsprogrammen i radio ännu något färre (18 %).

I Nord- och Sydamerika är det få som kan höra de svenska hemmaprogrammen och utlandsprogrammen i radio helt tillfredsställande (2 %), många (44 %) i de nordiska grannländerna. I det övriga Europa tycker 13 % att mottagningsförhållandena är mycket bra.

Man kan också hålla kontakt med sitt gamla hemland genom att vara med i en lokal svensk förening, en lokal nordisk förening eller någon annan svensk organisation. Det är 31, 16 resp. 13 % (28, 17 resp. 10 % av röstberättigade). Tåta kontakter med svensk beskickning har 15 % (11 % av röstberättigade).

Dessa utlandssvenskar, som varit bosatta utanför Sverige längre än de röstberättigade, är mer tveksamma än de senare om värdet av kontakter med Sverige. 36 % tror emellertid att det är bäst för en utvandrad svensk med en livlig Sverigekontakt (34 % av röstberättigade), och ingen av dem rekommenderar att helt släppa kontakterna.

Ej röstberättigade utlandssvenskars intresse för svenska val

Åtskilliga utlandssvenskar som varit borta från Sverige mer än 5 år räknar fortfarande med att ha kvar sin svenska rösträtt: 17 % av dem. Lika många, alltså 17 %, uppger att de också har rösträtt i bosättningslandet.

Före utflyttningen från Sverige hade 69 % röstat vid ett eller flera tillfällen, efter utflyttningen hade 18 % deltagit i något svenskt val.

Intresset för att rösta i Sverige, bland ej röstberättigade utlandssvenskar, kan jämföras med intresset att vara med och rösta i bosättningslandet (inom parentes procenten bland de utlandssvenskar som ännu har svensk rösträtt).

	Av alla ej röstberättigade %
Mycket viktigt att rösta vid svenskt val	40 (53)
Mycket viktigt att rösta i bosättningslandet	43 (31)

Intresset att rösta i de svenska valen växer med utlandsvistelsens längd i de nordiska grannländerna och övriga Europa, och är mer oförändrad genom åren på andra håll.

De mycket angelägna av de icke röstberättigade är fåtaligast i de nordiska grannländerna (21 % anser det mycket viktigt att få rösta i Sverige, 31 % är mycket intresserade av att få rösta i bosättningslandet), och Amerika (21 resp. 34 %), och betydligt talrikare i Europa utanför Norden (46 resp. 65 %). (Av röstberättigade: 41 resp. 27 % i Norden, 32 resp. 26 % i Amerika, 28 resp. 23 % i Europa utom Norden.)

Ett mått på hur man söker hålla sig informerad om de svenska valen är att 61 % av de ej röstberättigade utlandssvenskarna fick information om 1973 års svenska val genom rikssvenska tidningar (70 % av röstberättigade), 37 % (41 %) genom brev från släkt och vänner i Sverige, 27 % (28 %) genom rikssvenska radioprogram. Bara 5 % (3 %) hörde ingenting om valet (sämst i Nord- och Sydamerika, 10 %).

Vissa allmänna frågor om Sverige (och Nordiska Rådet) till ej röstberättigade utlandssvenskar

Det är många av de utlandssvenskar som utvandrade för mer än 5 år sedan, som vill veta mer om Sverige, hela 55 % (44 % av de röstberättigade).

Kunskaperna är varierande:

37 % visste att nästa ordinarie svenska riksdagsval kommer 1976. Men 21 % trodde det var 1977, en tredjedel (34 %) hade ingen aning.

Buden var många om när man uppnår rösträttsålder i Sverige: 26 % svarade vid 18 år, 31 % vid 20 år, 17 % vid 21 år, och 20 % hade inget att föreslå.

69 % uppgav att september är valmånad i Sverige (26 % inget svar).

93 % uppgav att socialdemokraterna var i regeringsställning när enkäten genomfördes (7 % blev svarslösa).

97 % svarade att Olof Palme var svensk statsminister då (3 % visste inte).

De som utflyttade senare (de röstberättigade) är bättre, men inte mycket bättre, orienterade på dessa punkter: bland dem visste 55 % att nästa val är 1976, 48 % att en svensk får rösta vid 20 år, 86 % att september är ordinarie valmånad, 94 % att socialdemokraterna regerar, och 97 % att Olof Palme är statsminister.

De svenskar som utvandrat till de nordiska grannländerna för mer än 5 år sedan, känner till Nordiska Rådet i största utsträckning, och 23 % uppger att de är mycket intresserade av vad det utträttar. Det man tycker är särskilt viktigt är att det görs mer för att samordna den nordiska lagstiftningen – 75 % av dem önskar det. Mer samordnade nordiska radio- och TV-program är också ett önskemål som många nordiska utlandssvenskar ställer sig bakom – 67 %.

De som varit borta längre från Sverige visar samma intresse för Nordiska Rådet som de som utflyttat under de senaste 5 åren (28 % av de röstberättigade är mycket intresserade), och likaså för mer samordnad nordisk lagstiftning (77 % av de röstberättigade), och för mer samordnade nordiska radio- och TV-program (68 % av de röstberättigade).

Enkätens upplägning och metoder

Genom föreliggande enkät har med hjälp av utlandssvenskar födda 1952 och tidigare, röstberättigade och inte röstberättigade, insamlats uppgifter som avses belysa dessa svenska medborgares förhållande till de svenska riksdagsvalen. Intervjuernas syfte är att ge bidrag till valtekniska utredningens arbetsmaterial vid kommitténs klargörande av förutsättningarna för vidgad rösträtt för svenska medborgare i utlandet, och de praktiska möjligheterna för dem att delta i svenska riksdagsval.

Kommittén beslöt att enkäten skulle genomföras i egen regi med utnyttjande av kommitténs sekreterare John Boström och justitiedepartementets kansli för administration och expediering. För enkätens upplägning och den tekniska utformningen av fältarbetet, såsom rådgivare vid lösandet av praktiska problem under fältarbetets gång och fortlöpande kontrollant av enkätens kvalitet, för svarsmaterialets bearbetning, och vidare för tolkning och rapportering, anlätades såsom expert Sten Hultgren. Databehandlingen har utförts av datakonsultföretaget SEMKA, i samarbete med kommitténs expert. För att skydda de svarandes anonymitet har särskilda åtgärder vidtagits.

På grund av enkätens syfte beslöts att den skulle genomföras med två skilda befolkningsurval: dels med utlandssvenskar som var röstberättigade vid 1973 års svenska val, dvs. födda 1952 och tidigare och utflyttade för högst 5 år sedan; dels med utlandssvenskar i rösträttsålder som förlorat rösträtten på grund av mer än 5 års utlandsvistelse.

Tidigare erfarenheter från försök att införskaffa upplysningar om utlandssvenskarna, deras existens och förhållanden, tvingade kommittén att begränsa enkätens målsättning vad beträffar antalet intervjuer, och att acceptera ett större statistiskt bortfall än vid inhemska enkäter. Risken att alltför många skulle neka besvara en enkät av detta slag bedömdes

som förefintlig men mindre allvarlig; den har bidragit till viss extra försiktighet vid urvalet av enkätformulärets frågor och deras formulering.

Efter granskning av tillgängliga möjligheter att skapa enkätens namnurval av utlandssvenskar, och att få fram aktuella adresser till dessa, två primära förutsättningar för en enkät, beslöt kommittén att genomföra enkäten med sikte på två urval med sammanlagt ca 2 000 fullt godkända intervjuer, med ca 1 500 röstberättigade och ca 500 icke röstberättigade utlandssvenskar. Från det förstnämnda urvalet bedömdes det önskvärt och möjligt att uppnå intervju med 60 % av sökta utlandssvenskar som motsvarade definitionen – en procentsats som i en enkät av detta slag kan uppskattas bara under förutsättning att det finns säkra uppgifter om återinvandring, dödsfall, frivilligt avstående från det svenska medborgarskapet osv. För att inte få helt okontrollerbart intervjubortfall ur urvalet av utlandssvenskar utan rösträtt, begränsades det urvalet till sådana som utvandrat under åren 1948–1967. Ett större bortfall väntades ur detta urval av personer som utvandrat tidigare och inte registrerats hos pastorsämbeten såsom skett efter 1967.

En plan upprättades för enkätens genomförande, och den utvecklades tidsmässigt såsom framgår av denna översikt.

Undersökningsplanen

Namnuppgifter söktes först i utflyttningsböckerna för ett representativt urval av landets pastorsämbeten. Utom utförliga personuppgifter om utflyttade, angavs utflyttningsland och senast kända adress både i Sverige och utlandet, namn och adress på kvarboende släktingar och vänner i Sverige.

De utflyttades adresser kontrollerades därefter hos de svenska beskickningarna i 79 länder, där de uttagna utlandssvenskarna kunde sökas. För adresser som beskickningarna inte kunde bekräfta eller korrigera, söktes ny hjälp hos pastorsämbeten, hos kvarboende släktingar och vänner, hos tidigare grannar i Sverige, hos i uppgivna främmande länder fungerande ombud för Utlandssvenskarnas Förening. Förnyade påstötningar gjordes hos ambassader, konsulat, pastorsämbeten, släktingar osv. I stor utsträckning rapporterades nu nya oprecisa adresser, som krävde ny efterforskning, uppgifter om återinvandring, frivilligt lämnade svenska medborgarskap, dödsfall, vård på anstalt osv.

Utsändning av enkätformuläret till 3 102 precisa, någorlunda säkra adresser och personer skedde 17 oktober 1973, därefter fortlöpande kompletterade med frågeformulär till ytterligare 173 spårade, precisa adressuppgifter. Många kom i retur och kunde efter ny efterforskning expedieras igen, många var döda, återinflyttade, ej längre svenska medborgare osv. De som inte avhördes fick upprepade påminnelsebrev.

Försök att uppsåra eller få säkra uppgifter om svårfunna eller oanträffbara, fortgick oavbrutet från den 17 oktober 1973 t. o. m. utgången av februari månad 1974. Enstaka enkätsvar och rapporter från medhjälpare i in- och utland fortsatte inkomma så sent som i början av maj 1974, då alla möjligheter att få svar från flera ansågs uttömda.

Urvalskonstruktionen

Vid konstruktionen av de två namnurvalen beräknades att en femtedel skulle uttas av dem som utvandrat 1968–1972, och en femtandedel av dem som utvandrat 1948–1967.

I första steget utlottades 335 av landets pastorexpeditioner. En kontroll visade, att dessa församlingars invånare utgjorde ungefär förväntad andel av hela den svenska befolkningen ($\frac{1}{5,53}$).

Ur dessa församlingars utflyttningsböcker (i vissa fall andra register) uttogs namn på följande sätt, och antecknades enligt instruktioner sökta uppgifter på personkort, ett för varje uttagen person. I ett kartotek infördes (urvalsgrupp 1) namn och övriga uppgifter på *alla* församlingsbor födda 1952 och tidigare som utflyttat 1968–1972, i ett andra kartotek (urvalsgrupp 2) *vart tredje namn* (med tillhörande uppgifter) på personer födda 1952 och tidigare, som utvandrat 1948–1967.

Vid uppvägningen av resultaten till befolkningstal skulle då första urvalsgruppens absoluta tal multipliceras med 5,53 och andra urvalsgruppens absoluta tal med $3 \times 5,53$. Det urval som utfördes av pastorexpeditionerna gav 3 776 resp. 2 632 namn, vilket skulle motsvara 21 000 resp. 44 000 svenska medborgare i angivna åldrar som utvandrat under dessa 5 resp. 20 år.

En jämförelse med officiell statistik i den mån motsvarande uppgifter finns försvåras av att officiella siffror, som sammanslås år för år, dubbelför de inte obetydliga antal som återinvandrar och utvandrar igen, registrerar som utvandrare en del som i denna speciellt konstruerade urvalsstatistik inte räknats med bland utvandrarerna (p. g. a. snar återinvandring), och i andra fall släpar efter i den officiella registreringen upp till ett helt år (vilket särskilt drabbar jämförelser med urvalsgrupp 1).

En enkel sammanräkning av utvandrade svenska medborgare födda 1952 eller tidigare ur officiell statistik för åren 1968–1972, visar en summa av 27 543 personer, och för åren 1948–1967 ca 45 000 personer. Om officiell statistik över ut- och invandring efter 1967 är bra (bortsett från dubbelförda ut- och inflyttningar), så är den för tiden före 1968 mycket ofullständig, och kan i detta fall endast användas för approximationer. I alla händelser ger en jämförelse mellan de ur officiell statistik beräknade antalen utvandrade och de erhållna två urvalen, något lägre antal utvandrade i urvalsgrupp 1 än som kunde förväntas, men skillnaden kan förklaras bl. a. av att urvalsdragningen måste ske manuellt. Detsamma gäller bedömningen av namnutdraget för urvalsgrupp 2.

De egentliga urvalen utgöres av dem bland dessa utvandrade i urvalsgrupp 1 och urvalsgrupp 2 som ännu är utlandssvenskar, dvs. fortfarande är i livet, inte återinvandrat, inte frivilligt avstått från ett svenskt medborgarskap, inte finns på anstalt eller är mentalt eller kroppsligt så sjuka att de inte kan besvara enkäten ens med hjälp.

Enkätens genomförande

För enkäten utarbetades ett frågeformulär, som inriktades på att klargöra de svarandes intresse för svenska riksdagsvalen, svårigheterna att rösta från utlandet, orienteringen i svensk dagspolitik osv., med undvikande av bl. a. kartläggning av partipolitiska ställningstaganden. Enkätformulärets innehåll bestämdes av kommittén, frågeformuleringarna finslipades efter muntliga och skriftliga testintervjuer bland ett antal återinvandrade utlandssvenskar. Den slutliga utformningen av frågeformuläret framgår av bilaga 2.

Fältarbetet startade med samtidig utsändning av frågeformulären (17 oktober 1973) till samtliga i de båda urvalsgrupperna, för vilka preciserade adressuppgifter erhållits och om vilka inga uppgifter dittills framkommit som utslöt dem ur enkäten.

Vid starten av fältarbetet fanns 3 102 sådana namnuppgifter. Av dessa visade sig nu en del avse utlandssvenskar som hunnit återinvandra för gott till Sverige innan formuläret nådde dem, en del var förlegade, då adressaten flyttat, inte sällan till annat land och till okänd adress. Inte så få hade dött och andra var inte längre svenska medborgare. Den förhållandevis långt utdragna tiden för fältarbetet har berott framförallt på ny efterforskning efter sådana, vars adresser blivit inaktuella. Med jämna mellanrum utsändes påminnelsebrev till de adressater som inte givit sig till känna, och därvid uppdagades att post till utlandet i anmärkningsvärt stor utsträckning inte når fram. Under det att detta fältarbete pågick, tillkom, genom beskickningars, pastorsämbetens och privatpersoners fortsatta sökande efter aktuella adresser till de ursprungliga av pastorsämbetena uppförda namnurvalen, nya aktuella adresser till ett antal av 173 utöver de 3 102. Dessa söktes med enkäten, påmindes när de ej svarade omedelbart, söktes på nya adresser, eller avfördes ur urvalen i de fall de visade sig inte tillhöra någotdera av dem.

Formulär från en enkät som denna kan inte kompletteras, om det är ofullständigt eller oklart besvarat, genom förnyade kontakter från undersökningsledningen, såsom sker vid enkätundersökningar inom landet. Önskade uppgifter har därför i mindre utsträckning blivit ofullständiga, och i detta tillstånd överförts till hålkort för databehandlingen. Detta s. k. interna bortfall är emellertid inte på någon punkt så stort att det försvårar materialets tolkning. Det redovisas i tabellbilagorna under rubriken "uppgift saknas".

Enkäten har genomgående bemötts mycket positivt. Mycket få "vägrare" har rapporterats. Endast ett femtiotal enkätformulär har varit så dåligt ifyllda att de inte kunde användas vid enkätens bearbetning och tabulering. Ett mått på vilket omsorgsfullt arbete de svarande lagt ned på enkäten är att drygt 60 % skrivit ned personliga synpunkter på hur utlandssvenskars röstning kan underlättas vid kommande val. Svarens logik har testats vid databehandlingen och befunnits vara utomordentligt god.

Urvalens representativitet

Någon fullständig statistik över hur fältarbetet lyckats i ansträngningarna att erhålla svar från så många som möjligt av de med frågeformulären sökta personerna, kan inte upprättas, därför att det i en enkät som denna är omöjligt att fastställa vilka av urvalspersonerna som tillhör de sökta populationerna. Det mesta som kan eftersträvas är en uppskattning av de sökta populationernas ungefärliga storlek, och därmed ett ungefärligt mått på det s. k. statistiska bortfallets storlek. Denna uppskattning torde tendera till en undervärdering av ursprungsurvalens naturliga reducering, dvs. någon övervärdering av bortfallet.

Med hjälp av officiell statistik kan det naturliga bortfallet ur urvalsgrupp 1 uppskattas någorlunda väl, och motsvarande bortfall ur urvalsgrupp 2 uppskattas med större osäkerhet.

Återinvandringen 1968–1973 av under 1968–1972 utvandrade svenska medborgare födda 1952 eller tidigare uppgår till ca 34 %, 4,5 % har dött (om svenska dödlighetstabeller är tillämpliga), 1 % är inte längre svenska medborgare (en gissning med hjälp av UD), 3 % är på anstalt eller så sjuka att de inte kan besvara enkäten (hälften så stor andel som i motsvarande rikssvenska befolkning).

Återinvandringen 1948–1973 av under 1948–1967 utvandrade svenska medborgare i nämnda åldrar kan lågt räknat antas ha varit 40 %, dödsfallen 18 %, lämnade svenska medborgarskap 3 %, på anstalt och svårt sjuka 4 %.

Ursprungsurvalets urvalsgrupp 1, de som utvandrade 1968–1972, har genom återinvandring, dödsfall, lämnat svenskt medborgarskap osv. reducerats från 3 776 till 2 171. Urvalsgrupp 2, de som utvandrat 1948–1967, har genom samma naturliga avgång reducerats från 2 652 till 920 personer. Den förra reduceringen är den säkrare, då den till större delen bygger på fullgod officiell statistik över återinvandringen av svenska medborgare under åren 1968–1973.

Med så beräknade och antagna reduceringar, skulle det egentliga urvalet i urvalsgrupp 1 (utvandrade 1968–1972) utgöras av 2 171, av vilka 1 416 intervjuats, alltså ett bortfall av 654 intervjuer (35 %), och i urvalsgrupp 2 av 920 personer, mot 529 intervjuade, alltså ett bortfall av 391 intervjuer (43 %).

Uppräkningen till befolkningstal av första urvalsgruppens svarsfördelningar med urvalsfraktionen 5,53, bestyrker en allmän uppfattning, att representativiteten kan förväntas vara tämligen acceptabel och svarsfördelningarnas tendenser därför i stort sett trovärdiga.

Om vi antar att sammanlagda antalet (födda 1952 och tidigare) som utvandrat 1968–1972 i verkligheten uppgår till 25 000 i stället för framräknade 27 000, utan hänsyn till bl. a. dubbelräkningar, och reducerar den med 42,5 % (för återinvandring osv.) till 15 000, skulle denna sistnämnda siffra ange antalet utlandssvenskar med rösträtt vid 1973 års riksdagsval.

Enkätens ur urvalsgrupp 1 reducerade aktuella urval av utvandrade 1968–1972 (3 776 – 42,5 %), ger uppräknat med urvalsfraktionen (5,53) 12 000 röstberättigade vid senaste valet.

En jämförelse mellan från officiell statistik uppskattade antal röstberättigade utlandssvenskar, och enkätens uppräknade tal för urvalsgrupp 1, visar en skillnad av 3 713 personer, vilket underskott samtidigt skulle vara ett mått på det statistiska bortfallets möjliga storlek i det första urvalssteget. Detta bortfall är emellertid inte systematiskt och även om urvalsgrupp 1 har underskattat antalet berättigade utlandssvenskar, kan den därför vara fullt representativ.

Av de ur officiell statistik uppskattade ca 45 000 (födda 1952 och tidigare), som utvandrat under åren 1948–1967, återstår i dag (efter reducering för återinvandring, dödsfall osv.) 15 000–20 000. Enkätens ur urvalsgrupp 2 reducerade urval av utvandrare 1948–1967 (2 652 – 65 %) ger uppräknat med urvalsfraktionen (3 x 5,53) ca 15 000 utlandssvenskar som utflyttat under åren 1948–1967 och fortfarande är bosatta utomlands.

Jämförelsen mellan enkätens urvalsgrupp 2 och de ur officiell statistik härledda talen baseras emellertid på båda sidor i så hög grad på uppskattningar att den inte kan åberopas som belägg för representativiteten hos den grupp icke röstberättigade utlandssvenskar som intervjuats. Att urvalsgrupp 2 har den väntade storleken, förstärker ett allmänt intryck av andra tendenser att detta urval av icke röstberättigade utlandssvenskar är acceptabelt representativt med hänsyn till målsättningen.

Jämförelse med registerdata

För några av enkätens resultat finns jämförbara officiella siffror.

Enligt enkäten begärde sålunda 28 % av de röstberättigade utlandssvenskarna att bli införda i särskild röstlängd före valet 1973.

28 % av det beräknade och uppskattade verkliga antalet röstberättigade utlandssvenskarna (15 000) blir 4 200 personer som begärde att bli införda i särskild röstlängd, mot det verkliga antalet 3 875.

Enligt enkäten röstade 88,8 % av dem som uppgivit att de begärt bli införda i särskild röstlängd. Enligt den officiella valstatistiken var det 3 414 som röstade, dvs. 88,1 % av dem som begärt och fått röstlängdsutdrag.

Andra siffror ur enkätaterialet som kan bedömas med hjälp av registerdata, är vissa fördelningar inom första urvalsgruppens ursprungsmaterial (det oreducerade) och enkla sammanräkningar av uppgifter för åren 1968–1972 om utvandrare svenska medborgare födda 1952 och tidigare och även viss totalstatistik som inte berörs så starkt av åldersfördelningen bland de utvandrare. Sådana uppgifter är könsfördelningen och fördelningen på utflyttningsår.

Könsfördelningen är denna i olika delar av urvalsmaterialet och enligt officiell statistik för motsvarande ålderskategorier:

	Officiell statistik Utvandrade 1968-1972 %	Ursprungliga		Enkätens svarande		Officiell statistik Återinvandrade 1968-1973 %
		Grupp 1	Grupp 2	Grupp 1	Grupp 2	
Män	40,4	39	39	38	34	47,2
Kvinnor	59,6	61	61	62	66	52,8

Den officiella statistikens könsfördelning är jämförbar med den i enkätens ursprungliga urval, och den överensstämelsen är god. Att männen dör tidigare och visar förhållandevis större benägenhet att återinvandra, ökar successivt den kvinnliga övervikten. Könsproportionerna bland dem som besvarat enkäten indikerar en sådan väntad förskjutning.

Officiella uppgifter om totala antalen utvandrade svenska medborgare finns årligen sedan 1948, och dessa kan ställas mot motsvarande uppgifter om enkätens ursprungsurval.

Utvandringsår	Officiell statistik %	Enkäten %
1972	9	9
1971	9	8
1970	6	6
1969	4	5
1968	5	4
1963-1967	19	19
1958-1962	16	17
1953-1957	16	15
1948-1952	15	17

Bilaga 2 Frågeformulär

VALTEKNISKA UTREDNINGEN
Fack 103 10 STOCKHOLM 2

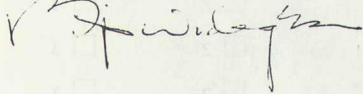
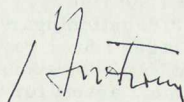
FRÅGOR TILL UTLANDSSVENSKAR

Den svenska riksdagen skall pröva frågan om vidgad rätt för utlandssvenskar att delta i svenska riksdagsval. En kommitté har därför tillsatts. För att utreda frågan är angeläget att hos svenska medborgare i utlandet efterhöra deras kontakter med det gamla landet, deras intresse för vad som händer och sker där, och speciellt intresset att delta i valen osv.

Vi hoppas alla tillfrågade utlandssvenskar hjälper oss genom att ifylla bifogade frågeformulär. Frågorna är enkla och inte på något vis närgångna. De besvaras till största delen genom kryss i svarsrutorna: t ex 3. Det besvarade frågeformuläret kan sedan postas i det bilagda svarskuvertet. Vet Ni säkert att Ni inte har kvar Ert svenska medborgarskap, behöver Ni inte besvara frågorna i formuläret, men vi ber Er markera detta genom att korsa svarsrutan nedan, och skicka tillbaka formuläret.

Vänliga hälsningar

VALTEKNISKA UTREDNINGEN

Är Ni svensk medborgare?

Ja 1
Nej 2
Tveksam 3

210

1. Besvaras av alla

- a. Har Ni släkt och vänner i Sverige?

Ja, släkt	☐	1	211
Ja, vänner	☐	2	
Nej, ingendera	☐	3	

- b. Hur många gånger har Ni besökt Sverige efter utflyttningen?

Ingen gång	☐	1	212
En gång	☐	2	
Två gånger	☐	3	
Tre gånger	☐	4	
Fyra gånger	☐	5	
Fem gånger	☐	6	
Sex gånger	☐	7	
Mer än sex gånger	☐	8	

- c. För hur länge sedan lämnade Ni Sverige?

Mindre än 1 år sedan	☐	01	213
1 år sedan	☐	02	
2 " "	☐	03	
3 " "	☐	04	
4 " "	☐	05	
5 " "	☐	06	
6 - 7 år sedan	☐	07	
8 - 9 " "	☐	08	
10 år sedan	☐	09	
11 - 15 år sedan	☐	10	
16 - 20 " "	☐	11	
21 - 25 " "	☐	12	
Mer än 25 år sedan	☐	13	

- d. Har Ni möjlighet att i Er bostad höra det svenska utlandsprogrammet i radio, avsett för utlandssvenskar?

Ja, hörs mycket bra	☐	1	215
Ja, hörs ganska bra	☐	2	
Ja, men hörs inte så bra	☐	3	
Nej	☐	4	

- e. Har Ni möjlighet att höra de svenska hemmaprogrammen i radio, i Er bostad?

Ja, hörs mycket bra	☐	1	216
Ja, hörs ganska bra	☐	2	
Ja, men hörs inte så bra	☐	3	
Nej	☐	4	

- f. Hur intresserad är Ni av vad som händer i Sverige - t ex:

	<u>Regelbundet</u>	<u>Då och då</u>	<u>Aldrig</u>	
Hur ofta brevväxlar Ni med släkt och vänner i Sverige?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	217
Hur ofta har Ni telefonkontakt med släkt och vänner i Sverige?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	
Hur ofta läser Ni dagstidningar och tidskrifter som utges i Sverige?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	
Hur ofta lyssnar Ni på det svenska utlandsprogrammet, avsett för utlandssvenskar?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	
Hur ofta lyssnar Ni på de svenska hemmaprogrammen i radio?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	

g. Prenumererar Ni på någon dagstidning eller tidskrift som utges i Sverige?

Ja, på en	☐	1	224
Ja, på flera	☐	2	
Nej	☐	3	

2. Besvaras av dem som bor i Danmark, Norge, Finland eller Island

a. Hur intresserad är Ni av Nordiska rådets diskussioner?

Mycket intresserad	☐	1	225
Något intresserad	☐	2	
Inte alls intresserad	☐	3	
Inte hört talas om	☐	4	

b. Skulle Ni önska:

	Ja	Nej	Spelar ingen roll	
	—	—	—	
Att det vore mer samordnade nordiska radio- och TV-program?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	226

Att det gjordes mera för att samordna den nordiska lagstiftningen (t ex social- och familjelagstiftningen)?

☐ 1	☐ 2	☐ 3
----------------------------	----------------------------	----------------------------

3. Besvaras av alla

a. Tror Ni att Ni kommer att:

	Ja, säkert	Ja, troligen	Ja, möjligt	Nej	Kan inte säga	
stanna hela livet i det land där Ni bor?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	228
återvända till Sverige?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	
flytta till annat land än Sverige?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	

b. Var Ni gift eller ogift vid utflyttningen?
Är Ni gift eller ogift nu?

Gift	Ogift	
☐ 1	☐ 2	231
☐ 1	☐ 2	

4. Besvaras av dem som är gifta nu

a. Är Er man/hustru svenskfödd?

Ja	☐ 1	232
Nej	☐ 2	

b. Har Ni barn och hur gamla är de i så fall nu?

Har inte barn	☐	1	235
Har barn: Under 10 år	☐	2	
10 - 14 år	☐	3	
15 - 19 år	☐	4	
20 - 29 år	☐	5	
30 år och däröver	☐	6	

c. Om Ni har barn i 10-årsåldern och äldre:
Hur stort är deras intresse för Sverige?

Mycket stort	☐	1	236
Ganska stort	☐	2	
Inte särskilt	☐	3	
Inget intresse alls	☐	4	
Vet inte	☐	5	

d. Vilket språk talas hemma hos Er?

Endast svenska	☐	1	237
Både svenska och nya landets språk	☐	2	
Endast nya landets språk	☐	3	
Annat svar (Vilket?.....)	☐	4	

5. Besvaras av alla

	<u>Ja</u>	<u>Nej</u>	<u>Vet inte</u>	
a. Har Ni medborgarskap i det land där Ni bor?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	238

b. Hur mycket betydde följande för att Ni flyttade från Sverige?

	<u>Betydde mycket</u>	<u>Betydde något</u>	<u>Betydde inget</u>	<u>Tveksam</u>	
Det yrke Ni har?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	239
Gift med någon från det land där Ni bor?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	
Gift med någon som utflyttat från Sverige?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	
Annan anhörig ut- flyttade?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	
Trodde det skulle bli lättare att få Er ut- komst?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	
Skatterna i Sverige?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	
Äventyrlust?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	
Andra skäl (Vilka?)	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	

c. Är Ni anställd i ett svenskt eller internationellt företag, i internationell tjänst eller i ett inhemskt företag?

Svenskt företag	☐	1	247
Internationellt företag	☐	2	
Internationell tjänst	☐	3	
Inhemskt företag	☐	4	
Annat:	☐	5	
Ej yrkesarbetande	☐	6	

Om Ni är anställd i ett inhemskt företag:

- d. Hur är möjligheterna för en inflyttad med Ert yrke att få sin utkomst på den öppna arbetsmarknaden, jämförda med de inföddas möjligheter?

Mycket sämre	☐	1	249
Något sämre	☐	2	
Lika	☐	3	
Något bättre	☐	4	
Mycket bättre	☐	5	
Tveksam	☐	6	

- e. Om Ni anser en inflyttads möjligheter är mycket sämre eller något sämre:
Vad beror det på?

Beror på språket	☐	1	250 M
Beror på skolutbildningen	☐	2	
Beror på yrkeskunnigheten	☐	3	
Beror inte på något av detta	☐	4	

- f. Vad anser Ni vara bäst för en inflyttad svensk?

Att hålla livlig kontakt med Sverige	☐	1	255
Att hålla en viss kontakt med Sverige	☐	2	
Att helt släppa kontakten med Sverige	☐	3	
Kan inte säga	☐	4	

6. Besvaras av alla

- a. Hur ofta har Ni kontakt med svenska ambassaden eller svenskt konsulat?

Ofta	☐	1	256
Ibland	☐	2	
Aldrig	☐	3	

- b. Är Ni med i någon lokal svensk förening eller klubb i det land där Ni bor?

Ja, i en	☐	1	257
Ja, i flera	☐	2	
Nej	☐	3	

- c. Är Ni med i någon lokal nordisk förening eller klubb?

Ja	☐	1	258
Nej	☐	2	

- d. Är Ni med i någon annan svensk organisation, i så fall vilken?

Ja, i	☐	1	259
Nej	☐	2	

- e. Har Ni rösträtt i det land där Ni bor?
Har Ni rösträtt i Sverige?

<u>Ja</u>	☐	1	<u>Nej</u>	☐	2	<u>Vet inte</u>	☐	3	260
	☐	1		☐	2		☐	3	

- f. Om Ni har rösträtt i Sverige nu:
Skulle Ni delta eller ha lättare att delta i de svenska riksdagsvalen?

	Ja <u>säkert</u>	Ja <u>troligen</u>	Ja <u>möjligen</u>	Nej <u>säkert inte</u>	
Om Ni fick rösta utan att särskilt ansöka om det?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	263
Om Ni fick bättre reda på när och var Ni skall rösta?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	
Om Ni fick rösta per post (med brev)?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	

7a. Besvaras av dem som uppnått rösträttsålder före utflyttningen

Röstade Ni vid något val i Sverige innan Ni utflyttade?

Ja, vid ett val	☐ 1	266
Ja, vid flera val	☐ 2	
Nej	☐ 3	
Vet inte	☐ 4	

b. Besvaras av alla

Har Ni röstat vid något svenskt val sedan Ni utflyttat?

Ja, vid ett val	☐ 1	267
Ja, vid flera val	☐ 2	
Nej	☐ 3	

c. Besvaras av alla som utflyttat under åren 1968 - 1972

Anhöll Ni att bli upptagen i särskild röstlängd före riksdagsvalet 1973?

Ja	☐ 1	268
Nej	☐ 2	

d. Om inte:

Varför gjorde Ni inte det?

Behövde inte, därför att jag är upptagen i allmän röstlängd	☐ 1	269 M
Blev inte av	☐ 2	
Fick veta försent	☐ 3	
Visste inte alls om valet	☐ 4	
Mitt arbete hindrar mig	☐ 5	
Blev sjuk	☐ 6	
För krångligt	☐ 7	
Att fara och rösta kostar för mycket tid och pengar	☐ 8	
Inte tillräckligt intresserad	☐ 9	
Känner för litet till om Sverige nuförtiden	☐ 1	
Annat skäl (Vad?)	☐ 2	

- e. Om Ni efter ansökan blivit upptagen i särskild röstlängd:
Röstade Ni vid det svenska riksdagsvalet (1973 års)?

Ja, röstade	☐	1	306
Nej, röstade inte	☐	2	

- f. Om Ni inte röstade (vid 1973 års svenska val):
Varför röstade Ni inte?

Blev inte av	☐	1	307
Blev sjuk	☐	2	
Hann inte för arbetet	☐	3	
Inte tillräckligt intresserad	☐	4	
Fick inte röstkortet	☐	5	
Annat skäl (Vad?.....)	☐	6	

8. Besvaras av alla

- a. Skulle Ni vara intresserad av att vara med och rösta vid val i det land där Ni är bosatt?

Mycket intresserad	☐	1	308
Ganska intresserad	☐	2	
Inte särskilt intresserad	☐	3	
Inte alls intresserad	☐	4	
Tveksam	☐	5	

- b. Vet Ni var närmaste röstningsstället för röstning vid svenska val ligger?

Ja	☐	1	309
Nej	☐	2	
Tveksam	☐	3	

- c. Om Ni vet var närmaste röstningsstället ligger eller är tveksam:
Hur långt är det dit?

Mindre än 50 km	☐	01	310
50 - 99 km	☐	02	
100 - 149 km	☐	03	
150 - 199 km	☐	04	
200 - 299 km	☐	05	
300 - 399 km	☐	06	
400 - 499 km	☐	07	
500 - 699 km	☐	08	
700 - 999 km	☐	09	
1 000 - 1 999 km	☐	10	
2 000 km eller mer	☐	11	
Vet inte	☐	12	

- d. Om Ni vet var närmaste röstningsstället ligger eller är tveksam:
Hur besvärligt anser Ni det är att resa från Er bostad för att rösta där?

Inte alls besvärligt	☐	1	312
Ganska besvärligt	☐	2	
Mycket besvärligt	☐	3	
Omöjligt eller nästan omöjligt	☐	4	

9. Besvaras av alla

Kan Ni säga någonting som skulle underlätta för Er att rösta vid ett svenskt val?

.....

.....

10. Besvaras av alla

- a. Hur viktigt känns det för Er personligen att få vara med och rösta vid ett svenskt val?

Mycket viktigt	☐	1	315
Ganska viktigt	☐	2	
Inte särskilt viktigt	☐	3	
Inte alls viktigt	☐	4	
Tveksam	☐	5	

- b. Har Ni tillräcklig information för att kunna rösta vid ett svenskt val:

	<u>Tillräcklig</u>	<u>Inte tillräcklig</u>	<u>Tveksam</u>	
Om hur Ni skall få Ert röstkort?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	316
Om när Ni skall rösta?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	
Om var Ni skall rösta?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	
Om partipolitiken i Sverige?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	
Om var och hur Ni får tag på valsedlar?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	

- c. Hörde eller läste Ni om det svenska valet i år före valet?

Ja, i brev från släkt och bekanta	☐	1	321 M
Ja, någon nämnde det vid samtal	☐	2	
Ja, i rikssvenskt radioprogram	☐	3	
Ja, i rikssvensk tidning	☐	4	
Ja, i meddelande från svensk myndighet	☐	5	
Ja, på annat sätt (Vilket?.....)	☐	6	
.....)	☐	7	
Nej, hörde eller läste inte om valet			

11. Besvaras av alla

- a. Vad vet Ni om Sverige i dag - anser Ni att Ni vet tillräckligt eller skulle Ni vilja veta mer om vad som händer i Sverige?

Vet tillräckligt	☐	1	329
Vill veta mer	☐	2	

11b. När är det ordinarie val i Sverige nästa gång, om vi bortser från 1973 års val?

1974	☐	1	332
1975	☐	2	
1976	☐	3	
1977	☐	4	
1978	☐	5	
Vet inte	☐	6	

c. Från vilken ålder har en svensk rösträtt i dag?

<u>Från det år han/hon fyller:</u>			
17 år	☐	1	333
18 år	☐	2	
19 år	☐	3	
20 år	☐	4	
21 år	☐	5	
22 år	☐	6	
23 år	☐	7	
Vet inte	☐	8	

d. Vet Ni i vilken månad ordinarie val brukar hållas i Sverige?

Januari, februari	☐	01	334
Mars, april	☐	02	
Maj	☐	03	
Juni	☐	04	
Juli	☐	05	
Augusti	☐	06	
September	☐	07	
Oktober	☐	08	
November	☐	09	
December	☐	10	
Vet inte	☐	11	

e. Vet Ni vilket eller vilka partier som har regeringsmakten i Sverige just nu?

Moderata samlingspartiet	☐	1	336 M
Folkpartiet	☐	2	
Centerpartiet	☐	3	
Socialdemokraterna	☐	4	
Vänsterpartiet kommunisterna	☐	5	
Annat.....	☐	6	
Vet inte	☐	7	

f. Vad heter Sveriges statsminister?

Bertil Ohlin	☐	01	344
Gösta Bohman	☐	02	
Gunnar Helén	☐	03	
C H Hermansson	☐	04	
Olof Palme	☐	05	
Tage Erlander	☐	06	
Gunnar Hedlund	☐	07	
Thorbjörn Fälldin	☐	08	
Annan (Vem?.....)	☐	09	
Vet inte	☐	10	

12. Besvaras av alla

Vad av följande anser eller tror Ni är bättre och vad anser eller tror Ni är sämre i Sverige än i det land där Ni bor nu?

	Bättre i Sverige	Sämre i Sverige	Lika	Känner inte till	
Klimatet?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	348
Möjligheterna att få en bra anställning?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	
Möjligheterna att starta och driva ett eget företag?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	
Sjukvården?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	
Omvårdnaden om de gamla?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	352
Laglydnaden?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	
Skolutbildningen?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	
Umgången människor emellan?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	
Levnadsstandarden?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	
Beskattningen?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	357

Kön: Man Kvinna

Födelseår:

--	--	--	--	--

Utflyttat från:

(församling)

Namn:

Nya hemlandet:

Bilaga 3 Tabellöversikter

Anmärkningar till tabellöversikterna

1. Med undantag av tabellerna 1–3 i de båda tabellöversikterna avser varje tabell en bestämd fråga i frågeformuläret, bilaga 2. Kombinationen siffra-bokstav inom parentes anger var i frågeformuläret frågan finns i sin fullständiga form.

2. Summorna av tabellernas procenttal överstiger 100 och summorna av de absoluta talen antalet tillfrågade i de fall då flera svarsalternativ har utnyttjats (se t. ex. tabell 38 i tabellöversikt I).

Tabellöversikt I De röstberättigade utlandssvenskarnas totala svarsfördelningar

Tabell 1

Kön	Antal	Procent
Man	539	38,1
Kvinna	877	61,9
Uppgift saknas	0	0,0
Total	1 416	100,0

Tabell 2

Civilstånd	Antal	Procent
Ogift	314	22,2
Gift	1 025	72,4
Änka/änkling, fränksild	77	5,4
Uppgift saknas	0	0,0
Total	1 416	100,0

Tabell 3

Utflyttningsland	Antal	Procent
Danmark	146	10,3
Norge	140	9,9
Finland	47	3,3
Frankrike, Monaco	59	4,2
England, Irland	79	5,6
Västtyskland	174	12,3
Schweiz	121	8,5
Holland, Belgien, Luxemburg	48	3,4
Italien, Grekland, Malta	72	5,1
Spanien, Portugal	160	11,3
Österrike, Jugoslavien	43	3,0
Öststaterna	3	0,2
Övriga Europa	2	0,1
USA	85	6,0
Kanada	38	2,7
Mexiko, Västindien, Sydamerika	52	3,7
Australien, Nya Zeeland	43	3,0
Sydostasien, Indien, Pakistan, Kina, Korea	5	0,4
Japan	15	1,1
Mellersta Östern, Främre Orienten	14	1,0
Israel	16	1,1
Nord- o. Västafrika, Kongo, Angola	24	1,7
Östafrika	22	1,6
Rhodesia, Sydafrika	8	0,6
Uppgift saknas	0	0,0
Total	1 416	100,0

Tabell 4
Samtliga

(1A) Släkt och vänner i Sverige	Antal	Procent
Ja, släkt	1 364	96,3
Ja, vänner	1 150	81,2
Nej, ingendera	0	0,0
Uppgift saknas	3	0,2
Total	1 416	100,0

Tabell 5
Samtliga

(1B) Ggr i Sverige efter utflyttningen	Antal	Procent
Ingen gång	128	9,0
En gång	139	9,8
Två gånger	140	9,9
Tre gånger	134	9,5
Fyra gånger	88	6,2
Fem gånger	102	7,2
Sex gånger	54	3,8
Mer än sex gånger	615	43,4
Uppgift saknas	16	1,1
Total	1 416	100,0

Tabell 6
Samtliga

(1C) För hur länge sen läm- nade ni Sverige	Antal	Procent
Mindre än 1 år sedan	34	2,4
1 år sedan	177	12,5
2 år sedan	259	18,3
3 år sedan	230	16,2
4 år sedan	229	16,2
5 år sedan	196	13,8
6-7 år sedan	146	10,3
8-9 år sedan	62	4,4
10 år sedan	13	0,9
11-15 år sedan	33	2,3
16-20 år sedan	10	0,7
21-25 år sedan	6	0,4
Mer än 25 år sedan	6	0,4
Uppgift saknas	15	1,1
Total	1 416	100,0

Tabell 7
Samtliga

(1D) Kan höra svenskt utlandsprogram i radio	Antal	Procent
Ja, hörs mycket bra	254	17,9
Ja, hörs ganska bra	238	16,8
Ja, men hörs inte så bra	245	17,3
Nej	552	39,0
Uppgift saknas	127	9,0
Total	1 416	100,0

Tabell 8
Samtliga

(1E) Kan höra svenskt hemmaprogram i radio	Antal	Procent
Ja, hörs mycket bra	227	16,0
Ja, hörs ganska bra	81	5,7
Ja, men hörs inte så bra	158	11,2
Nej	893	63,1
Uppgift saknas	57	4,0
Total	1 416	100,0

Tabell 9
Samtliga

(1F) Brevväxling med Sverige	Antal	Procent
Regelbundet	1 092	77,1
Då och då	283	20,0
Aldrig	16	1,1
Uppgift saknas	25	1,8
Total	1 416	100,0

Tabell 10
Samtliga

(1F) Telefonkontakt med Sverige	Antal	Procent
Regelbundet	519	36,7
Då och då	708	50,0
Aldrig	151	10,7
Uppgift saknas	38	2,7
Total	1 416	100,0

Tabell 11
Samtliga

(1F) Läser svenska tidningar	Antal	Procent
Regelbundet	814	57,5
Då och då	536	37,9
Aldrig	47	3,3
Uppgift saknas	19	1,3
Total	1 416	100,0

Tabell 12
Samtliga

(1F) Lyssnar på svenskt utlandsprogram	Antal	Procent
Regelbundet	153	10,8
Då och då	391	27,6
Aldrig	783	55,3
Uppgift saknas	89	6,3
Total	1 416	100,0

Tabell 13
Samtliga

(1F) Lyssnar på svenskt hemmaprogram	Antal	Procent
Regelbundet	202	14,3
Då och då	204	14,4
Aldrig	918	64,8
Uppgift saknas	92	6,5
Total	1 416	100,0

Tabell 14
Samtliga

(1G) Prenumererar på svensk tidning	Antal	Procent
Ja, på en	462	32,6
Ja, på flera	420	29,7
Nej	516	36,4
Uppgift saknas	18	1,3
Total	1 416	100,0

Tabell 15
De som bor i Norden

(2A) Intresserad av Nordiska Rådet	Antal	Procent
Mycket intresserad	94	28,2
Något intresserad	189	56,8
Inte alls intresserad	35	10,5
Inte hört talas om	9	2,7
Uppgift saknas	6	1,8
Total	333	100,0

Tabell 16
De som bor i Norden

(2B) Mer samordnade nordiska program	Antal	Procent
Ja	227	68,2
Nej	27	8,1
Spelar ingen roll	73	21,9
Uppgift saknas	6	1,8
Total	333	100,0

Tabell 17
De som bor i Norden

(2B) Mer samordnad nordisk lagstiftning	Antal	Procent
Ja	256	76,9
Nej	23	6,9
Spelar ingen roll	41	12,3
Uppgift saknas	13	3,9
Total	333	100,0

Tabell 18
Samtliga

(3A) Stanna hela livet där ni bor	Antal	Procent
Ja, säkert	81	5,7
Ja, troligen	334	23,6
Ja, möjligen	177	12,5
Nej	391	27,6
Kan inte säga	314	22,2
Uppgift saknas	119	8,4
Total	1 416	100,0

Tabell 19
Samtliga

(3A) Återvända till Sverige	Antal	Procent
Ja, säkert	177	12,5
Ja, troligen	191	13,5
Ja, möjligen	322	22,7
Nej	88	6,2
Kan inte säga	327	23,1
Uppgift saknas	311	22,0
Total	1 416	100,0

Tabell 20
Samtliga

(3A) Flytta till annat land	Antal	Procent
Ja, säkert	55	3,9
Ja, troligen	72	5,1
Ja, möjligen	243	17,2
Nej	386	27,3
Kan inte säga	276	19,5
Uppgift saknas	384	27,1
Total	1 416	100,0

Tabell 21
Samtliga

(3B) Gift/ogift vid utflyttning	Antal	Procent
Gift	869	61,4
Ogift	530	37,4
Uppgift saknas	17	1,2
Total	1 416	100,0

Tabell 22
Samtliga

(3B) Gift/ogift nu	Antal	Procent
Gift	1 093	77,2
Ogift	226	16,0
Uppgift saknas	97	6,9
Total	1 416	100,0

Tabell 23
De som är gifta nu

(4A) Man/hustru svenskfödd	Antal	Procent
Ja	479	43,8
Nej	602	55,1
Uppgift saknas	12	1,1
Total	1 093	100,0

Tabell 24
De som är gifta nu

(4B) Har barn och i vilken ålder	Antal	Procent
Har inte barn	227	20,8
Har barn: under 10 år	431	39,4
Har barn: 10–14 år	27	2,5
Har barn: 15–19 år	25	2,3
Har barn: 20–29 år	66	6,0
Har barn: 30 år och däröver	48	4,4
Uppgift saknas	269	24,6
Total	1 093	100,0

Tabell 25
Gifta nu och har barn 10 år och däröver

(4C) Barns intresse för Sverige	Antal	Procent
Mycket stort	64	38,6
Ganska stort	29	17,5
Inte särskilt stort	5	3,0
Inget intresse alls	0	0,0
Vet inte	4	2,4
Uppgift saknas	64	38,6
Total	166	100,0

Tabell 26
De som är gifta nu

(4D) Vilket språk talas hemma	Antal	Procent
Endast svenska	303	27,7
Svenska och nya landets språk	509	46,6
Endast nya landets språk	136	12,4
Annat svar	59	5,4
Uppgift saknas	86	7,9
Total	1 093	100,0

Tabell 27
Samtliga

(5A) Medborgarskap i landet där ni bor	Antal	Procent
Ja	109	7,7
Nej	1 237	87,4
Vet inte	13	0,9
Uppgift saknas	57	4,0
Total	1 416	100,0

Tabell 28
Samtliga

(5B) Yrkets betydelse för utflytningen	Antal	Procent
Betydde mycket	380	26,8
Betydde något	125	8,8
Betydde inget	453	32,0
Tveksam	10	0,7
Uppgift saknas	448	31,6
Total	1 416	100,0

Tabell 29
Samtliga

(5B) Make/maka från ert nya land	Antal	Procent
Betydde mycket	343	24,2
Betydde något	44	3,1
Betydde inget	290	20,5
Tveksam	6	0,4
Uppgift saknas	733	51,8
Total	1 416	100,0

Tabell 30
Samtliga

(5B) Gift med någon som utflyttat	Antal	Procent
Betydde mycket	162	11,4
Betydde något	13	0,9
Betydde inget	357	25,2
Tveksam	10	0,7
Uppgift saknas	874	61,7
Total	1 416	100,0

Tabell 31
Samtliga

(5B) Annan anhörig utflyttade	Antal	Procent
Betydde mycket	60	4,2
Betydde något	26	1,8
Betydde inget	404	28,5
Tveksam	5	0,4
Uppgift saknas	921	65,0
Total	1 416	100,0

Tabell 32
Samtliga

(5B) Lättare att få utkomst	Antal	Procent
Betydde mycket	182	12,9
Betydde något	133	9,4
Betydde inget	374	26,4
Tveksam	22	1,6
Uppgift saknas	705	49,8
Total	1 416	100,0

Tabell 33
Samtliga

(5B) Skatterna i Sverige	Antal	Procent
Betydde mycket	339	23,9
Betydde något	178	12,6
Betydde inget	309	21,8
Tveksam	12	0,8
Uppgift saknas	578	40,8
Total	1 416	100,0

Tabell 34
Samtliga

(5B) Äventyrslust	Antal	Procent
Betydde mycket	142	10,0
Betydde något	238	16,8
Betydde inget	306	21,6
Tveksam	18	1,3
Uppgift saknas	712	50,3
Total	1 416	100,0

Tabell 35
Samtliga

(5B) Andra skäl	Antal	Procent
Betydde mycket	297	21,0
Betydde något	22	1,6
Betydde inget	57	4,0
Tveksam	9	0,6
Uppgift saknas	1 031	72,8
Total	1 416	100,0

Tabell 36
Samtliga

(5C) Anställd vid	Antal	Procent
Svenskt företag	144	10,2
Internationellt företag	113	8,0
Internationell tjänst	37	2,6
Inhemskt företag	247	17,4
Annat	171	12,1
Ej yrkesarbetande	500	35,3
Uppgift saknas	204	14,4
Total	1 416	100,0

Tabell 37
Anställd vid inhemskt företag

(5D) Era möjligheter jämförda med inföddas	Antal	Procent
Mycket sämre	6	2,4
Något sämre	45	18,2
Lika	152	61,5
Något bättre	19	7,7
Mycket bättre	12	4,9
Tveksam	7	2,8
Uppgift saknas	6	2,4
Total	247	100,0

Tabell 38
Inflyttads möjligheter sämre

(5E) Vad beror det på	Antal	Procent
Beror på språket	26	51,0
Beror på skolutbildningen	6	11,8
Beror på yrkeskunnigheten	0	0,0
Beror inte på något av detta	24	47,1
Uppgift saknas	1	2,0
Total	51	100,0

Tabell 39
Samtliga

(5F) Bäst för inflyttad svensk	Antal	Procent
Livlig kontakt med Sverige	482	34,0
En viss kontakt med Sverige	633	44,7
Släppa kontakten med Sverige	4	0,3
Kan inte säga	73	5,2
Uppgift saknas	224	15,8
Total	1 416	100,0

Tabell 40
Samtliga

(6A) Kontakt med svensk beskickning	Antal	Procent
Ofta	152	10,7
Ibland	856	60,5
Aldrig	353	24,9
Uppgift saknas	55	3,9
Total	1 416	100,0

Tabell 41
Samtliga

(6B) Med i lokal svensk förening	Antal	Procent
Ja, i en	356	25,1
Ja, i flera	44	3,1
Nej	943	66,6
Uppgift saknas	73	5,2
Total	1 416	100,0

Tabell 42
Samtliga

(6C) Med i lokal nordisk förening	Antal	Procent
Ja	235	16,6
Nej	1 070	75,6
Uppgift saknas	111	7,8
Total	1 416	100,0

Tabell 43
Samtliga

(6D) Med i annan svensk organisation	Antal	Procent
Ja	142	10,0
Nej	1 062	75,0
Uppgift saknas	212	15,0
Total	1 416	100,0

Tabell 44
Samtliga

(6E) Har ni rösträtt där ni bor	Antal	Procent
Ja	121	8,5
Nej	1 179	83,3
Vet inte	25	1,8
Uppgift saknas	91	6,4
Total	1 416	100,0

Tabell 45
Samtliga

(6E) Har ni rösträtt i Sverige	Antal	Procent
Ja	908	64,1
Nej	209	14,8
Vet inte	205	14,5
Uppgift saknas	94	6,6
Total	1 416	100,0

Tabell 46
Rösträtt i Sverige

(6F) Rösta utan särskild ansökan	Antal	Procent
Ja, säkert	671	73,9
Ja, troligen	81	8,9
Ja, möjligen	35	3,9
Nej, säkert inte	38	4,2
Uppgift saknas	83	9,1
Total	908	100,0

Tabell 47
Rösträtt i Sverige

(6F) Visste var och när man röstar	Antal	Procent
Ja, säkert	492	54,2
Ja, troligen	74	8,1
Ja, möjligen	52	5,7
Nej, säkert inte	104	11,5
Uppgift saknas	186	20,5
Total	908	100,0

Tabell 48
Rösträtt i Sverige

(6F) Fick rösta per post	Antal	Procent
Ja, säkert	617	68,0
Ja, troligen	71	7,8
Ja, möjligen	39	4,3
Nej, säkert inte	58	6,4
Uppgift saknas	123	13,5
Total	908	100,0

Tabell 49
Rösträtt vid utflyttningen

(7A) Röstat vid val före utflyttningen	Antal	Procent
Ja, vid ett val	280	21,4
Ja, vid flera val	804	61,4
Nej	125	9,5
Vet inte	2	0,2
Uppgift saknas	99	7,6
Total	1 310	100,0

Tabell 50
Samtliga

(7B) Röstat efter utflyttningen	Antal	Procent
Ja, vid ett val	418	29,5
Ja, vid flera val	147	10,4
Nej	825	58,3
Uppgift saknas	26	1,8
Total	1 416	100,0

Tabell 51
Samtliga

(7C) Anhöll bli upptagen i röstlängd 1973	Antal	Procent
Ja	401	28,3
Nej	802	56,6
Uppgift saknas	213	15,0
Total	1 416	100,0

Tabell 52
Anhöll ej bli upptagen i särskild röstlängd

(7D) Varför gjorde ni inte det	Antal	Procent
Behövde inte. Med i allmän röstlängd	54	6,7
Blev inte av	112	14,0
Fick veta för sent	219	27,3
Visste inte alls om valet	23	2,9
Mitt arbete hindrar mig	16	2,0
Blev sjuk	11	1,4
För krångligt	102	12,7
Fara och rösta för dyrt	54	6,7
Inte tillräckligt intresserad	57	7,1
Vet för lite om Sverige numera	50	6,2
Annat skäl	137	17,1
Uppgift saknas	58	7,2
Total	802	100,0

Tabell 53
Ansökt bli upptagen i särskild röstlängd

(7E) Röstade ni 1973	Antal	Procent
Ja, röstade	356	88,8
Nej, röstade inte	26	6,5
Uppgift saknas	19	4,7
Total	401	100,0

Tabell 54
Röstade inte

(7F) Om inte, varför	Antal	Procent
Blev inte av	1	3,8
Blev sjuk	0	0,0
Hann inte för arbetet	5	19,2
Inte tillräckligt intresserad	0	0,0
Fick inte röstkortet	7	26,9
Annat skäl	10	38,5
Uppgift saknas	3	11,5
Total	26	100,0

Tabell 55
Samtliga

(8A) Vill rösta i det nya landet	Antal	Procent
Mycket intresserad	439	31,0
Ganska intresserad	340	24,0
Inte särskilt intresserad	250	17,7
Inte alls intresserad	218	15,4
Tveksam	126	8,9
Uppgift saknas	43	3,0
Total	1 416	100,0

Tabell 56
Samtliga

(8B) Vet var röstlokalen ligger	Antal	Procent
Ja	981	69,3
Nej	319	22,5
Tveksam	93	6,6
Uppgift saknas	23	1,6
Total	1 416	100,0

Tabell 57
Vet var man röstar

(8C) Hur långt är det dit	Antal	Procent
Mindre än 50 km	664	61,8
50– 99 km	138	12,8
100– 149 km	76	7,1
150– 199 km	41	3,8
200– 299 km	37	3,4
300– 399 km	22	2,0
400– 499 km	9	0,8
500– 699 km	20	1,9
700– 999 km	7	0,7
1 000– 1 999 km	7	0,7
2 000 km eller mer	14	1,3
Vet inte	14	1,3
Uppgift saknas	25	2,3
Total	1 074	100,0

Tabell 58

Vet var man röstar

(8D) Besvärligt resa dit	Antal	Procent
Inte alls besvärligt	703	65,5
Ganska besvärligt	244	22,7
Mycket besvärligt	88	8,2
Omöjligt eller nästan omöjligt	19	1,8
Uppgift saknas	20	1,9
Total	1 074	100,0

Tabell 59

Samtliga

(10A) Viktigt rösta i svenskt val	Antal	Procent
Mycket viktigt	746	52,7
Ganska viktigt	398	28,1
Inte särskilt viktigt	156	11,0
Inte alls viktigt	44	3,1
Tveksam	29	2,0
Uppgift saknas	43	3,0
Total	1 416	100,0

Tabell 60

Samtliga

(10B) Vet hur ni skall få röstkort	Antal	Procent
Tillräckligt	569	40,2
Inte tillräckligt	642	45,3
Tveksam	111	7,8
Uppgift saknas	94	6,6
Total	1 416	100,0

Tabell 61

Samtliga

(10B) Vet när ni skall rösta	Antal	Procent
Tillräckligt	748	52,8
Inte tillräckligt	487	34,4
Tveksam	57	4,0
Uppgift saknas	124	8,8
Total	1 416	100,0

Tabell 62

Samtliga

(10B) Vet var ni skall rösta	Antal	Procent
Tillräckligt	797	56,3
Inte tillräckligt	420	29,7
Tveksam	65	4,6
Uppgift saknas	134	9,5
Total	1 416	100,0

Tabell 63

Samtliga

(10B) Känner till partipolitiken i Sverige	Antal	Procent
Tillräckligt	883	62,4
Inte tillräckligt	357	25,2
Tveksam	51	3,6
Uppgift saknas	125	8,8
Total	1 416	100,0

Tabell 64

Samtliga

(10B) Vet var och hur få tag i valsedel	Antal	Procent
Tillräckligt	571	40,3
Inte tillräckligt	610	43,1
Tveksam	109	7,7
Uppgift saknas	126	8,9
Total	1 416	100,0

Tabell 65

Samtliga

(10C) Hörde om svenska valet i år (1973)	Antal	Procent
Ja, brev från släkt och bekanta	575	40,6
Ja, någon nämnde det vid samtal	220	15,5
Ja, i rikssvenskt radio-program	392	27,7
Ja, i rikssvensk tidning	986	69,6
Ja, från svensk myndighet	172	12,1
Ja, på annat sätt	262	18,5
Nej, hörde eller läste ej om valet	39	2,8
Uppgift saknas	64	4,5
Total	1 416	100,0

Tabell 66
Samtliga

(11A) Vet ni tillräckligt om Sverige	Antal	Procent
Vet tillräckligt	731	51,6
Vill veta mer	629	44,4
Uppgift saknas	56	4,0
Total	1 416	100,0

Tabell 67
Samtliga

(11B) När är det val nästa gång	Antal	Procent
1974	25	1,8
1975	99	7,0
1976	773	54,6
1977	264	18,6
1978	18	1,3
Vet inte	151	10,7
Uppgift saknas	86	6,1
Total	1 416	100,0

Tabell 68
Samtliga

(11C) När erhåller man rösträtt	Antal	Procent
Från det år han/hon fyller:		
17 år	4	0,3
18 år	424	29,9
19 år	53	3,7
20 år	672	47,5
21 år	133	9,4
22 år	0	0,0
23 år	0	0,0
Vet inte	60	4,2
Uppgift saknas	70	4,9
Total	1 416	100,0

Tabell 69
Samtliga

(11D) I vilken månad är det val	Antal	Procent
Januari, februari	1	0,1
Mars, april	2	0,1
Maj	2	0,1
Juni	0	0,0
Juli	1	0,1
Augusti	7	0,5
September	1 213	85,7
Oktober	26	1,8
November	5	0,4
December	0	0,0
Vet inte	88	6,2
Uppgift saknas	71	5,0
Total	1 416	100,0

Tabell 70
Samtliga

(11E) Vilka regerar i Sverige	Antal	Procent
Moderata samlingspartiet	33	2,3
Folkpartiet	26	1,8
Centerpartiet	29	2,0
Socialdemokraterna	1 327	93,7
Vänsterpartiet kommunisterna	198	14,0
Annat	18	1,3
Vet inte	11	0,8
Uppgift saknas	63	4,4
Total	1 416	100,0

Tabell 71
Samtliga

(11F) Vad heter statsministern	Antal	Procent
Bertil Ohlin	0	0,0
Gösta Bohman	0	0,0
Gunnar Helén	0	0,0
C.-H. Hermansson	2	0,1
Olof Palme	1 368	96,6
Tage Erlander	2	0,1
Gunnar Hedlund	0	0,0
Thorbjörn Fälldin	2	0,1
Annan	0	0,0
Vet inte	5	0,4
Uppgift saknas	37	2,6
Total	1 416	100,0

Tabell 72
Samtliga

(12) Klimatet	Antal	Procent
Bättre i Sverige	248	17,5
Sämre i Sverige	695	49,1
Lika	427	30,2
Känner inte till	1	0,1
Uppgift saknas	45	3,2
Total	1 416	100,0

Tabell 73
Samtliga

(12) Möjligheter till bra arbete	Antal	Procent
Bättre i Sverige	246	17,4
Sämre i Sverige	493	34,8
Lika	413	29,2
Känner inte till	147	10,4
Uppgift saknas	117	8,3
Total	1 416	100,0

Tabell 74
Samtliga

(12) Möjligheter driva företag	Antal	Procent
Bättre i Sverige	116	8,2
Sämre i Sverige	628	44,4
Lika	203	14,3
Känner inte till	352	24,9
Uppgift saknas	117	8,3
Total	1 416	100,0

Tabell 75
Samtliga

(12) Sjukvården	Antal	Procent
Bättre i Sverige	720	50,8
Sämre i Sverige	193	13,6
Lika	393	27,8
Känner inte till	44	3,1
Uppgift saknas	66	4,7
Total	1 416	100,0

Tabell 76
Samtliga

(12) Omvårdnaden om de gamla	Antal	Procent
Bättre i Sverige	897	63,3
Sämre i Sverige	97	6,9
Lika	238	16,8
Känner inte till	123	8,7
Uppgift saknas	61	4,3
Total	1 416	100,0

Tabell 77
Samtliga

(12) Laglydnaden	Antal	Procent
Bättre i Sverige	293	20,7
Sämre i Sverige	478	33,8
Lika	432	30,5
Känner inte till	139	9,8
Uppgift saknas	74	5,2
Total	1 416	100,0

Tabell 78
Samtliga

(12) Skolutbildningen	Antal	Procent
Bättre i Sverige	509	35,9
Sämre i Sverige	337	23,8
Lika	387	27,3
Känner inte till	103	7,3
Uppgift saknas	80	5,6
Total	1 416	100,0

Tabell 79
Samtliga

(12) Umgänget människor emellan	Antal	Procent
Bättre i Sverige	159	11,2
Sämre i Sverige	629	44,4
Lika	527	37,2
Känner inte till	24	1,7
Uppgift saknas	77	5,4
Total	1 416	100,0

Tabell 80
Samtliga

(12) Levnadsstandarden	Antal	Procent
Bättre i Sverige	820	57,9
Sämre i Sverige	135	9,5
Lika	376	26,6
Känner inte till	13	0,9
Uppgift saknas	72	5,1
Total	1 416	100,0

Tabell 81
Samtliga

(12) Beskattningen	Antal	Procent
Bättre i Sverige	85	6,0
Sämre i Sverige	985	69,6
Lika	226	16,0
Känner inte till	33	2,3
Uppgift saknas	87	6,1
Total	1 416	100,0

Tabellöversikt II De icke röstberättigade utlandssvenskarnas totala svarsfördelningar

Tabell 1

Kön	Antal	Procent
Man	180	34,0
Kvinna	347	65,6
Uppgift saknas	2	0,4
Total	529	100,0

Tabell 2

Civilstånd	Antal	Procent
Ogift	146	27,6
Gift	360	68,1
Änka/änkling, fränskild	20	3,8
Uppgift saknas	3	0,6
Total	529	100,0

Tabell 3

Utflyttningsland	Antal	Procent
Danmark	59	11,2
Norge	76	14,4
Finland	15	2,8
Frankrike, Monaco	34	6,4
England, Irland	43	8,1
Västtyskland	41	7,8
Schweiz	30	5,7
Holland, Belgien, Luxemburg	24	4,5
Italien, Grekland, Malta	20	3,8
Spanien, Portugal	19	3,6
Österrike, Jugoslavien	5	0,9
Öststaterna	2	0,4
Övriga Europa	5	0,9
USA	79	14,9
Kanada	21	4,0
Mexiko, Västindien, Sydamerika	25	4,7
Australien, Nya Zeeland	13	2,5
Sydöstasien, Indien, Pakistan, Kina, Korea	4	0,8
Japan	1	0,2
Mellersta Östern, Främre Orienten	0	0,0
Israel	2	0,4
Nord- o. Västafrika, Kongo, Angola	3	0,6
Östafrika	1	0,2
Rhodesia, Sydafrika	5	0,9
Uppgift saknas	2	0,4
Total	529	100,0

Tabell 4
Samtliga

(1A) Släkt och vänner i Sverige	Antal	Procent
Ja, släkt	513	97,0
Ja, vänner	398	75,2
Nej, ingendera	0	0,0
Uppgift saknas	4	0,8
Total	529	100,0

Tabell 5
Samtliga

(1B) Ggr i Sverige efter utflyttningen	Antal	Procent
Ingen gång	18	3,4
En gång	22	4,2
Två gånger	34	6,4
Tre gånger	33	6,2
Fyra gånger	32	6,0
Fem gånger	21	4,0
Sex gånger	21	4,0
Mer än sex gånger	346	65,4
Uppgift saknas	2	0,4
Total	529	100,0

Tabell 6
Samtliga

(1C) För hur länge sen lämnade ni Sverige	Antal	Procent
Mindre än 1 år sedan	2	0,4
1 år sedan	2	0,4
2 år sedan	4	0,8
3 år sedan	4	0,8
4 år sedan	6	1,1
5 år sedan	10	1,9
6-7 år sedan	54	10,2
8-9 år sedan	74	14,0
10 år sedan	41	7,8
11-15 år sedan	134	25,3
16-20 år sedan	95	18,0
21-25 år sedan	68	12,9
Mer än 25 år sedan	27	5,1
Uppgift saknas	8	1,5
Total	529	100,0

Tabell 7
Samtliga

(1D) Kan höra svenskt utlandsprogram i radio	Antal	Procent
Ja, hörs mycket bra	97	18,3
Ja, hörs ganska bra	84	15,9
Ja, men hörs inte så bra	92	17,4
Nej	209	39,5
Uppgift saknas	47	8,9
Total	529	100,0

Tabell 8
Samtliga

(1E) Kan höra svenskt hemmaprogram i radio	Antal	Procent
Ja, hörs mycket bra	103	19,5
Ja, hörs ganska bra	41	7,8
Ja, men hörs inte så bra	74	14,0
Nej	293	55,4
Uppgift saknas	18	3,4
Total	529	100,0

Tabell 9
Samtliga

(1F) Brevväxling med Sverige	Antal	Procent
Regelbundet	396	74,9
Då och då	117	22,1
Aldrig	2	0,4
Uppgift saknas	14	2,6
Total	529	100,0

Tabell 10
Samtliga

(1F) Telefonkontakt med Sverige	Antal	Procent
Regelbundet	172	32,5
Då och då	283	53,5
Aldrig	60	11,3
Uppgift saknas	14	2,6
Total	529	100,0

Tabell 11
Samtliga

(1F) Läser svenska tidningar	Antal	Procent
Regelbundet	267	50,5
Då och då	231	43,7
Aldrig	27	5,1
Uppgift saknas	4	0,8
Total	529	100,0

Tabell 12
Samtliga

(1F) Lyssnar på svenskt utlandsprogram	Antal	Procent
Regelbundet	45	8,5
Då och då	137	25,9
Aldrig	305	57,7
Uppgift saknas	42	7,9
Total	529	100,0

Tabell 13
Samtliga

(1F) Lyssnar på svenskt hemmaprogram	Antal	Procent
Regelbundet	79	14,9
Då och då	117	22,1
Aldrig	302	57,1
Uppgift saknas	31	5,9
Total	529	100,0

Tabell 14
Samtliga

(1G) Prenumererar på svensk tidning	Antal	Procent
Ja, på en	165	31,2
Ja, på flera	125	23,6
Nej	227	42,9
Uppgift saknas	12	2,3
Total	529	100,0

Tabell 15
De som bor i Norden

(2A) Intresserad av Nordiska Rådet	Antal	Procent
Mycket intresserad	35	23,3
Något intresserad	94	62,7
Inte alls intresserad	16	10,7
Inte hört talas om	3	2,0
Uppgift saknas	2	1,3
Total	150	100,0

Tabell 16
De som bor i Norden

(2B) Mer samordnade nordiska program	Antal	Procent
Ja	100	66,7
Nej	6	4,0
Spelar ingen roll	38	25,3
Uppgift saknas	6	4,0
Total	150	100,0

Tabell 17
De som bor i Norden

(2B) Mer samordnad nordisk lagstiftning	Antal	Procent
Ja	113	75,3
Nej	9	6,0
Spelar ingen roll	21	14,0
Uppgift saknas	7	4,7
Total	150	100,0

Tabell 18
Samtliga

(3A) Stanna hela livet där ni bor	Antal	Procent
Ja, säkert	87	16,4
Ja, troligen	156	29,5
Ja, möjligen	61	11,5
Nej	61	11,5
Kan inte säga	124	23,4
Uppgift saknas	40	7,6
Total	529	100,0

Tabell 19

Samtliga

(3A) Å tervända till Sverige	Antal	Procent
Ja, säkert	23	4,3
Ja, troligen	39	7,4
Ja, möjligen	114	21,6
Nej	43	8,1
Kan inte säga	134	25,3
Uppgift saknas	176	33,3
Total	529	100,0

Tabell 20

Samtliga

(3A) Flytta till annat land	Antal	Procent
Ja, säkert	7	1,3
Ja, troligen	9	1,7
Ja, möjligen	46	8,7
Nej	156	29,5
Kan inte säga	100	18,9
Uppgift saknas	211	39,9
Total	529	100,0

Tabell 21

Samtliga

(3B) Gift/ogift vid utflyttningen	Antal	Procent
Gift	307	58,0
Ogift	213	40,3
Uppgift saknas	9	1,7
Total	529	100,0

Tabell 22

Samtliga

(3B) Gift/ogift nu	Antal	Procent
Gift	410	77,5
Ogift	78	14,7
Uppgift saknas	41	7,8
Total	529	100,0

Tabell 23

De som är gifta nu

(4A) Man/hustru svenskfödd	Antal	Procent
Ja	98	23,9
Nej	301	73,4
Uppgift saknas	11	2,7
Total	410	100,0

Tabell 24

De som är gifta nu

(4B) Har barn och i vilken ålder	Antal	Procent
Har inte barn	44	10,7
Har barn: under 10 år	118	28,8
Har barn: 10–14 år	27	6,6
Har barn: 15–19 år	20	4,9
Har barn: 20–29 år	32	7,8
Har barn: 30 år och däröver	18	4,4
Uppgift saknas	151	36,8
Total	410	100,0

Tabell 25

Giftnu och har barn 10 år och däröver

(4C) Barns intresse för Sverige	Antal	Procent
Mycket stort	30	30,9
Ganska stort	35	36,1
Inte särskilt stort	11	11,3
Inget intresse alls	1	1,0
Vet inte	3	3,1
Uppgift saknas	17	17,5
Total	97	100,0

Tabell 26

De som är gifta nu

(4D) Vilket språk talas hemma	Antal	Procent
Endast svenska	45	11,0
Svenska och nya landets språk	216	52,7
Endast nya landets språk	106	25,9
Annat svar	15	3,7
Uppgift saknas	28	6,8
Total	410	100,0

Tabell 27

Samtliga

(5A) Medborgarskap i landet där ni bor	Antal	Procent
Ja	81	15,3
Nej	411	77,7
Vet inte	12	2,3
Uppgift saknas	25	4,7
Total	529	100,0

Tabell 28

Samtliga

(5B) Yrkets betydelse för utflyttningen	Antal	Procent
Betydde mycket	109	20,6
Betydde något	40	7,6
Betydde inget	170	32,1
Tveksam	5	0,9
Uppgift saknas	205	38,8
Total	529	100,0

Tabell 29

Samtliga

(5B) Make/maka från ert nya land	Antal	Procent
Betydde mycket	207	39,1
Betydde något	13	2,5
Betydde inget	76	14,4
Tveksam	1	0,2
Uppgift saknas	232	43,9
Total	529	100,0

Tabell 30

Samtliga

(5B) Gift med någon som utflyttat	Antal	Procent
Betydde mycket	43	8,1
Betydde något	3	0,6
Betydde inget	114	21,6
Tveksam	1	0,2
Uppgift saknas	368	69,6
Total	529	100,0

Tabell 31

Samtliga

(5B) Annan anhörig utflyttade	Antal	Procent
Betydde mycket	32	6,0
Betydde något	10	1,9
Betydde inget	110	20,8
Tveksam	1	0,2
Uppgift saknas	376	71,1
Total	529	100,0

Tabell 32

Samtliga

(5B) Lättare att få er utkomst	Antal	Procent
Betydde mycket	52	9,8
Betydde något	28	5,3
Betydde inget	117	22,1
Tveksam	6	1,1
Uppgift saknas	326	61,6
Total	529	100,0

Tabell 33

Samtliga

(5B) Skatterna i Sverige	Antal	Procent
Betydde mycket	67	12,7
Betydde något	40	7,6
Betydde inget	109	20,6
Tveksam	1	0,2
Uppgift saknas	312	59,0
Total	529	100,0

Tabell 34

Samtliga

(5B) Äventyrlust	Antal	Procent
Betydde mycket	50	9,5
Betydde något	72	13,6
Betydde inget	86	16,3
Tveksam	1	0,2
Uppgift saknas	320	60,5
Total	529	100,0

Tabell 35
Samtliga

(5B) Andra skäl	Antal	Procent
Betydde mycket	57	10,8
Betydde något	8	1,5
Betydde inget	24	4,5
Tveksam	3	0,6
Uppgift saknas	437	82,6
Total	529	100,0

Tabell 36
Samtliga

(5C) Anställd vid	Antal	Procent
Svenskt företag	41	7,8
Internationellt företag	27	5,1
Internationell tjänst	9	1,7
Inhemskt företag	102	19,3
Annat	84	15,9
Ej yrkesarbetande	195	36,9
Uppgift saknas	71	13,4
Total	529	100,0

Tabell 37
Anställd vid inhemskt företag

(5D) Era möjligheter jämförda med inföddas	Antal	Procent
Mycket sämre	4	3,9
Något sämre	12	11,8
Lika	70	68,6
Något bättre	3	2,9
Mycket bättre	5	4,9
Tveksam	6	5,9
Uppgift saknas	2	2,0
Total	102	100,0

Tabell 38
Inflyttads möjligheter sämre

(5E) Vad beror det på	Antal	Procent
Beror på språket	8	50,0
Beror på skolutbildningen	4	25,0
Beror på yrkeskunnigheten	2	12,6
Beror inte på något av detta	6	37,5
Uppgift saknas	1	6,3
Total	16	100,0

Tabell 39
Samtliga

(5F) Bäst för inflyttad svensk	Antal	Procent
Livlig kontakt med Sverige	189	35,7
En viss kontakt med Sverige	251	47,4
Släppa kontakten med Sverige	0	0,0
Kan inte säga	16	3,0
Uppgift saknas	73	13,8
Total	529	100,0

Tabell 40
Samtliga

(6A) Kontakt med svensk beskickning	Antal	Procent
Ofta	79	14,9
Ibland	320	60,5
Aldrig	109	20,6
Uppgift saknas	21	4,0
Total	529	100,0

Tabell 41
Samtliga

(6B) Med i lokal svensk förening	Antal	Procent
Ja, i en	132	25,0
Ja, i flera	33	6,2
Nej	332	62,8
Uppgift saknas	32	6,0
Total	529	100,0

Tabell 42
Samtliga

(6C) Med i lokal nordisk förening	Antal	Procent
Ja	86	16,3
Nej	394	74,5
Uppgift saknas	49	9,3
Total	529	100,0

Tabell 43
Samtliga

(6D) Med i annan svensk organisation	Antal	Procent
Ja	67	12,7
Nej	366	69,2
Uppgift saknas	96	18,1
Total	529	100,0

Tabell 44
Samtliga

(6E) Har ni rösträtt där ni bor	Antal	Procent
Ja	93	17,6
Nej	399	75,4
Vet inte	10	1,9
Uppgift saknas	27	5,1
Total	529	100,0

Tabell 45
Samtliga

(6E) Har ni rösträtt i Sverige	Antal	Procent
Ja	92	17,4
Nej	274	51,8
Vet inte	131	24,8
Uppgift saknas	32	6,0
Total	529	100,0

Tabell 46
Rösträtt i Sverige

(6F) Rösta utan särskild ansökan	Antal	Procent
Ja, säkert	46	50,0
Ja, troligen	13	14,1
Ja, möjligen	6	6,5
Nej, säkert inte	2	2,2
Uppgift saknas	25	27,2
Total	92	100,0

Tabell 47
Rösträtt i Sverige

(6F) Visste var och när man röstar	Antal	Procent
Ja, säkert	39	42,4
Ja, troligen	14	15,2
Ja, möjligen	7	7,6
Nej, säkert inte	6	6,5
Uppgift saknas	26	28,3
Total	92	100,0

Tabell 48
Rösträtt i Sverige

(6F) Fick rösta per post	Antal	Procent
Ja, säkert	67	72,8
Ja, troligen	6	6,5
Ja, möjligen	9	9,8
Nej, säkert inte	3	3,3
Uppgift saknas	7	7,6
Total	92	100,0

Tabell 49
Rösträtt vid utflyttningen

(7A) Röstat vid val före utflyttningen	Antal	Procent
Ja, vid ett val	82	17,8
Ja, vid flera val	234	50,9
Nej	80	17,4
Vet inte	7	1,5
Uppgift saknas	57	12,4
Total	460	100,0

Tabell 50
Samtliga

(7B) Röstat efter utflyttningen	Antal	Procent
Ja, vid ett val	66	12,5
Ja, vid flera val	29	5,5
Nej	415	78,4
Uppgift saknas	19	3,6
Total	529	100,0

Tabell 51
Samtliga

(8A) Vill rösta i det nya landet	Antal	Procent
Mycket intresserad	225	42,5
Ganska intresserad	128	24,2
Inte särskilt intresserad	62	11,7
Inte alls intresserad	64	12,1
Tveksam	28	5,3
Uppgift saknas	22	4,2
Total	529	100,0

Tabell 52
Samtliga

(8B) Vet var röstlokalen ligger	Antal	Procent
Ja	271	51,2
Nej	192	36,3
Tveksam	51	9,6
Uppgift saknas	15	2,8
Total	529	100,0

Tabell 53
Vet var man röstar

(8C) Hur långt är det dit	Antal	Procent
Mindre än 50 km	204	63,4
50– 99 km	27	8,4
100– 149 km	16	5,0
150– 199 km	14	4,3
200– 299 km	11	3,4
300– 399 km	3	0,9
400– 499 km	0	0,0
500– 699 km	8	2,5
700– 999 km	5	1,6
1 000–1 999 km	3	0,9
2 000 km eller mer	2	0,6
Vet inte	8	2,5
Uppgift saknas	21	6,5
Total	322	100,0

Tabell 54
Vet var man röstar

(8D) Besvärligt resa dit	Antal	Procent
Inte alls besvärligt	243	75,5
Ganska besvärligt	46	14,3
Mycket besvärligt	15	4,7
Omöjligt eller nästan omöjligt	9	2,8
Uppgift saknas	9	2,8
Total	322	100,0

Tabell 55
Samtliga

(10A) Viktigt rösta i svenskt val	Antal	Procent
Mycket viktigt	213	40,3
Ganska viktigt	157	29,7
Inte särskilt viktigt	86	16,3
Inte alls viktigt	40	7,6
Tveksam	16	3,0
Uppgift saknas	17	3,2
Total	529	100,0

Tabell 56
Samtliga

(10B) Vet hur ni skall få röstkort	Antal	Procent
Tillräckligt	157	29,7
Inte tillräckligt	270	51,0
Tveksam	63	11,9
Uppgift saknas	39	7,4
Total	529	100,0

Tabell 57
Samtliga

(10B) Vet när ni skall rösta	Antal	Procent
Tillräckligt	217	41,0
Inte tillräckligt	205	38,8
Tveksam	44	8,3
Uppgift saknas	63	11,9
Total	529	100,0

Tabell 58
Samtliga

(10B) Vet var ni skall rösta	Antal	Procent
Tillräckligt	221	41,8
Inte tillräckligt	185	35,0
Tveksam	58	11,0
Uppgift saknas	65	12,3
Total	529	100,0

Tabell 59
Samtliga

(10B) Känner till partipolitiken i Sverige	Antal	Procent
Tillräckligt	291	55,0
Inte tillräckligt	153	28,9
Tveksam	26	4,9
Uppgift saknas	59	11,2
Total	529	100,0

Tabell 60
Samtliga

(10B) Vet var och hur få tag i valsedel	Antal	Procent
Tillräckligt	157	29,7
Inte tillräckligt	245	46,3
Tveksam	68	12,9
Uppgift saknas	59	11,2
Total	529	100,0

Tabell 61
Samtliga

(10C) Hörde om svenska valet i år (1973)	Antal	Procent
Ja, brev från släkt och bekanta	195	36,9
Ja, någon nämnde det vid samtal	76	14,4
Ja, i rikssvenskt radioprogram	142	26,8
Ja, i rikssvensk tidning	324	61,2
Ja, från svensk myndighet	35	6,6
Ja, på annat sätt	136	25,7
Nej, hörde eller läste ej om valet	25	4,7
Uppgift saknas	26	4,9
Total	529	100,0

Tabell 62
Samtliga

(11A) Vet ni tillräckligt om Sverige	Antal	Procent
Vet tillräckligt	217	41,0
Vill veta mer	291	55,0
Uppgift saknas	21	4,0
Total	529	100,0

Tabell 63
Samtliga

(11B) När är det val nästa gång	Antal	Procent
1974	9	1,7
1975	29	5,5
1976	193	36,5
1977	109	20,6
1978	9	1,7
Vet inte	139	26,3
Uppgift saknas	41	7,8
Total	529	100,0

Tabell 64
Samtliga

(11C) När erhåller man rösträtt	Antal	Procent
Från det år han/hon fyller:		
17 år	0	0,0
18 år	138	26,1
19 år	31	5,9
20 år	162	30,6
21 år	91	17,2
22 år	0	0,0
23 år	0	0,0
Vet inte	71	13,4
Uppgift saknas	36	6,8
Total	529	100,0

Tabell 65

Samtliga

(11D) I vilken månad är det val	Antal	Procent
Januari, februari	0	0,0
Mars, april	5	0,9
Maj	3	0,6
Juni	0	0,0
Juli	0	0,0
Augusti	2	0,4
September	363	68,6
Oktober	16	3,0
November	4	0,8
December	0	0,0
Vet inte	102	19,3
Uppgift saknas	34	6,4
Total	529	100,0

Tabell 66

Samtliga

(11E) Vilka regerar i Sverige	Antal	Procent
Moderata samlingspartiet	7	1,3
Folkpartiet	9	1,7
Centerpartiet	14	2,6
Socialdemokraterna	490	92,6
Vänsterpartiet kommunisterna	63	11,9
Annat	3	0,6
Vet inte	10	1,9
Uppgift saknas	28	5,3
Total	529	100,0

Tabell 67

Samtliga

(11F) Vad heter statsministern	Antal	Procent
Bertil Ohlin	0	0,0
Gösta Bohman	0	0,0
Gunnar Helén	0	0,0
C.-H. Hermansson	0	0,0
Olof Palme	511	96,6
Tage Erlander	1	0,2
Gunnar Hedlund	0	0,0
Thorbjörn Fälldin	0	0,0
Annan	0	0,0
Vet inte	3	0,6
Uppgift saknas	14	2,6
Total	529	100,0

Tabell 68

Samtliga

(12) Klimatet	Antal	Procent
Bättre i Sverige	110	20,8
Sämre i Sverige	209	39,5
Lika	193	36,5
Känner inte till	0	0,0
Uppgift saknas	17	3,2
Total	529	100,0

Tabell 69

Samtliga

(12) Möjligheter till bra arbete	Antal	Procent
Bättre i Sverige	76	14,4
Sämre i Sverige	154	29,1
Lika	213	40,3
Känner inte till	45	8,5
Uppgift saknas	41	7,8
Total	529	100,0

Tabell 70

Samtliga

(12) Möjligheter driva företag	Antal	Procent
Bättre i Sverige	42	7,9
Sämre i Sverige	214	40,5
Lika	97	18,3
Känner inte till	134	25,3
Uppgift saknas	42	7,9
Total	529	100,0

Tabell 71

Samtliga

(12) Sjukvården	Antal	Procent
Bättre i Sverige	250	47,3
Sämre i Sverige	71	13,4
Lika	173	32,7
Känner inte till	11	2,1
Uppgift saknas	24	4,5
Total	529	100,0

Tabell 72
Samtliga

(12) Omvårdnaden om de gamla	Antal	Procent
Bättre i Sverige	341	64,5
Sämre i Sverige	23	4,3
Lika	115	21,7
Känner inte till	30	5,7
Uppgift saknas	20	3,8
Total	529	100,0

Tabell 73
Samtliga

(12) Laglydnaden	Antal	Procent
Bättre i Sverige	117	22,1
Sämre i Sverige	127	24,0
Lika	214	40,5
Känner inte till	42	7,9
Uppgift saknas	29	5,5
Total	529	100,0

Tabell 74
Samtliga

(12) Skolutbildningen	Antal	Procent
Bättre i Sverige	173	32,7
Sämre i Sverige	109	20,6
Lika	188	35,5
Känner inte till	34	6,4
Uppgift saknas	25	4,7
Total	529	100,0

Tabell 75
Samtliga

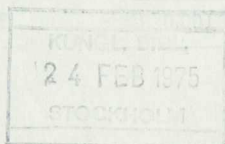
(12) Umgänget människor emellan	Antal	Procent
Bättre i Sverige	71	13,4
Sämre i Sverige	215	40,6
Lika	211	39,9
Känner inte till	10	1,9
Uppgift saknas	22	4,2
Total	529	100,0

Tabell 76
Samtliga

(12) Levnadsstandarden	Antal	Procent
Bättre i Sverige	284	53,7
Sämre i Sverige	48	9,1
Lika	172	32,5
Känner inte till	4	0,8
Uppgift saknas	21	4,0
Total	529	100,0

Tabell 77
Samtliga

(12) Beskattningen	Antal	Procent
Bättre i Sverige	47	8,9
Sämre i Sverige	314	59,4
Lika	116	21,9
Känner inte till	25	4,7
Uppgift saknas	27	5,1
Total	529	100,0

Kronologisk förteckning

1. Demokrati på arbetsplatsen. A.
2. Psalmer och visor. Del 1: 1. U.
3. Psalmer och visor. Del 1: 2. U.
4. Psalmer och visor. Del 1: 3. U.
5. Bättre bosättning för flera. S.
6. Huvudmannskapet för specialsolan och särskolan. U.
7. Framtida studerandehälsovård. U.
8. Utlandssvenskarnas rösträtt. Ju.

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Utlandssvenskarnas rösträtt. [8]

Socialdepartementet

Bättre bösättning för flera. [5]

Utbildningsdepartementet

1969 års psalmkommitté. 1. Psalmer och visor. Del

1: 1. [2] 2. Psalmer och visor. Del 1: 2. [3] 3.

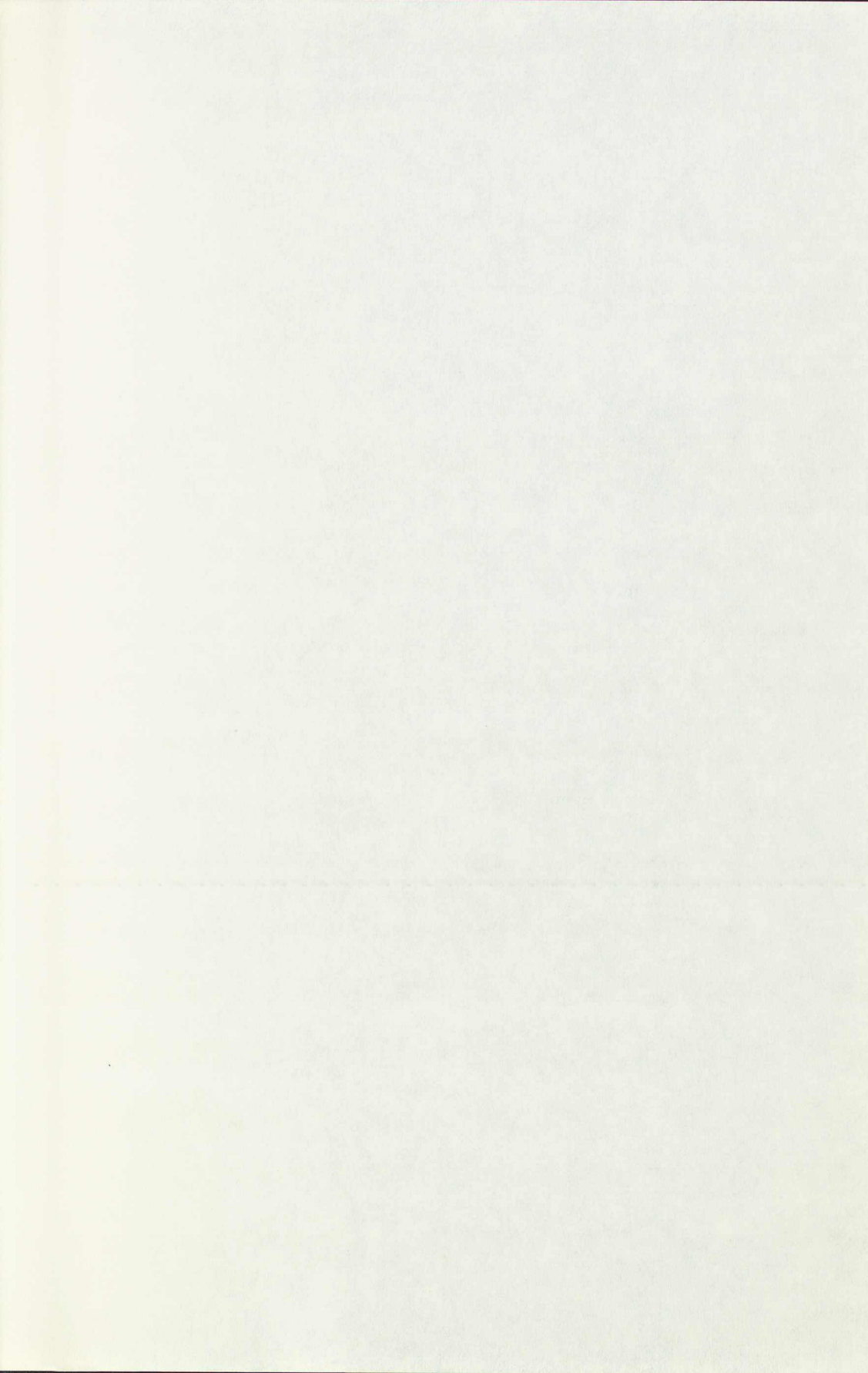
Psalmer och visor. Del 1: 3. [4]

Huvudmannskapet för specialskolan och särskolan. [6]

Framtida studerandehälsovård. [7]

Arbetsmarknadsdepartementet

Demokrati på arbetsplatsen. [1]

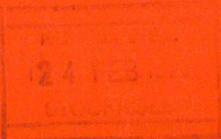

LiberFörlag
Allmänna Förlaget

ISBN 91-38-02111-0